

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

**YAZILI BASINDA HIV/AIDS İLE YAŞAYAN
BİREYLERE YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ceren YEGEN**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. S. Haluk SELMAN**

Ankara – 2013

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

**YAZILI BASINDA HIV/AIDS İLE YAŞAYAN
BİREYLERE YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ceren YEGEN**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. S. Haluk SELMAN**

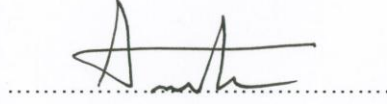
Ankara – 2013

ONAY

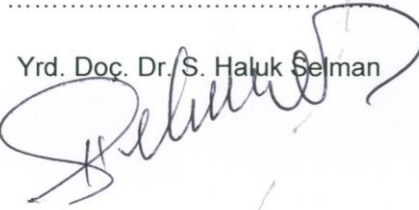
Ceren Yegen tarafından hazırlanan "Yazılı Basında HIV/AIDS İle Yaşayan Bireylere Yönelik Nefret Söylemi" başlıklı bu çalışma, 09.09.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Gazetecilik Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nilgün Gürkan Pazarcı (Başkan)

Doç. Dr. Tuğba Asrak Hasdemir

Yrd. Doç. Dr. S. Haluk Selman

ÖZET

Yegen, Ceren. Yazılı Basında HIV/AIDS ile Yaşayan Bireylere Yönelik Nefret Söylemi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

Bir kimsenin karşısındaki kimse ya da grubu cinsiyeti, ırkı, ulusu, dini, ırkı ya da cinsel yönelimleri konusunda yerer, aşağılar ya da kınar tarzda söylemde bulunması olarak tanımlanabilecek olan nefret söylemi, Türk yazılı basınında da bir sorun olarak var olabilmektedir. HIV/AIDS ile yaşayan bireylere, eşcinsellere, kadınlara ve LGBTT bireylere yönelik uygulanan homofobi, dışlama, ötekileştirme, damgalama gibi birçok durum, nefret söyleminin temelini atarken, gücünü de toplumsal yapı ve kültürden almaktadır. Medya içeriklerinde yer alan söylemlerde, ayrımcı ve homofobik ideolojileri dışa vurabilmektedir. Örneğin, “AIDS’li köyünden de kovuldu”, “Öldürülen travesti HIV’li çıktı” vb. haberler, toplumdaki kalıp yargıları desteklemekte ve homofobik ideolojileri yaymakla birlikte aynı zamanda meşrulaştırmaktadır. Bu duruma paralel şekilde, birçok haber metnindeki ayrımcı bakış açısının da göz önüne serilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, Türk yazılı basınında (Cumhuriyet, Posta, Radikal, Takvim ve Zaman Gazeteleri) Nisan 2010-Nisan 2012 tarihleri arasında yayınlanan ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemini içerdiği/öne çıkardığı varsayılan haberler Van Dijk’ın eleştirel söylem analizi yöntemi içerisinde haberin makro ve mikro yapılarının çözümlenmesi ile incelenerek, böylelikle medyanın içerikleriyle HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik sosyal ayırım, homofobi ve ötekileştirme gibi düşünsel eğilimleri doğrucu ve yayıcı bir rol oynadığı varsayımı tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler

1. Nefret söylemi
2. Homofobi
3. Ötekileştirme
4. Damgalama
5. Ayrımcılık

ABSTRACT

Yegen, Ceren. Hate speech in the Written Press against to with HIV/AIDS Living Individuals, Master's Thesis, Ankara, 2013.

Hate speech which can be called using the humiliating, criticising or decrying speech due to individuals who have different gender, race, nationality, religion, or sexual orientation, in the Turkish written press may also have been a problem. Individuals who have HIV/AIDS, homosexuals, women and LGBTT individuals exposed to the homophobia, exclusion, alienation, stigmatizing and situations a lot like these. These situations lie beneath the hate speech, and its strength comes from the social structure and culture. The discourses on media content, discrimination and homophobic ideologies may come out. For example, "AIDS living individual fired from the village", "HIV living transvestite murdered" and a lot of such news support, spread and legitimize the homophobic stereotypes in the society. Parallel to this situation, many news texts with discriminatory perspective must be exposed. In this study, in the Turkish written press (Cumhuriyet, Posta, Radikal, Takvim ve Zaman Newspapers) published between April 2010-April 2012 and HIV/AIDS contained hate speech towards people living with/put forth the default news will be examined in Van Dijk's critical discourse analysis method with analysing of news's macro and micro structures, so that the media contents HIV/AIDS social discrimination towards people living with homophobia and alienation, such as intellectual truthful and play a role in spreading the assumption that trends are discussed.

Key Words

1. Hate speech
2. Homophobia
3. Othering
4. Stigmatizing
5. Discrimination

ÖNSÖZ

Medya, kuşkusuz toplumu etkileme ve yönlendirmede önemli bir güce sahiptir. Temel misyonu “toplumu haberdar etme” olduğu varsayılan medya, içerikleri ve söylemi ile toplumu bilgilendirirken aslında mevcut ideoloji, eğilim ve pratikleri(ni) de meşrulaştırabilmektedir. Yazılı basında HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi sorununu ele alan bu tezde, nefret söylemi içerikli haberlerin gazetelerde ne ölçüde ve nasıl yer aldığının ölçülmesi ile bu sorun irdelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmam boyunca, desteği ile her zaman yanımda olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Haluk Selman’a ve diğer hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, çalışmam sırasında desteklerini bir an olsun esirgemeyen ailem ile Niğde Devlet Hastanesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanı arkadaşım Dr. Şafak Göktaş’a da sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE TEMEL KAVRAMLAR

1.1. MEDYA, İLETİŞİMSEL GERÇEKLİK VE SÖYLEM	6
1.1.1. Medyada Gerçekliğin İnşası ve İletişimsel Gerçeklik	9
1.1.2. Bir Özel Biçim Olarak Medyada Nefret Söylemi	11
1.1.2.1. Nefret Söylemi Çerçevesinde Temel Kavramlar (Homofobi, Ötekileştirme, Sembolik Şiddet ve Sosyal Ayrım)	14
1.1.2.2. Medyada Nefret Söylemi ve Ötekileştirme	22
1.1.2.3. LGBTT Bireyler, Kadınlar ve Eşcinsellere Yönelik Nefret Söylemi	26
1.2. HIV/AIDS VE TOPLUMSAL BOYUTLAR	37
1.2.1. Kültürel, İdeolojik ve Siyasal Boyutlar	48
1.2.2. Hukuksal Boyut	55
1.2.2.1. HIV/AIDS Bağlamında İnsan Hakları ile İlgili Uluslararası Çerçeve	55
1.2.2.2. Türkiye’de HIV/AIDS Konusunda İnsan Hakları ile İlgili Yasal Çerçeve	58

1.2.2.3. Nefret Suçları	61
1.2.2.4. Nefret Suçlarına Yönelik Uluslararası Düzenlemeler	62
1.2.2.5. Nefret Suçlarına Yönelik Ulusal Düzenlemeler.....	66
1.2.3. HIV/AIDS ve İletişimsel Boyut	69

İKİNCİ BÖLÜM

YAZILI BASINDA HIV/AIDS İLE YAŞAYAN BİREYLERE YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİNİN SÖYLEM ANALİZİ METODUYLA İNCELENMESİ

2.1. ANALİZ EDİLECEK SORUN.....	74
2.2. ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ	74
2.3. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR.	77
2.4. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ	78
2.5. BULGULAR.....	79
2.6. CUMHURİYET GAZETESİNDE YAYINLANAN HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ	81
2.7. POSTA GAZETESİNDE YAYINLANAN HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ	87
2.8. RADİKAL GAZETESİNDE YAYINLANAN HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ	102
2.9. TAKVİM GAZETESİNDE YAYINLANAN HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ	107
2.10. ZAMAN GAZETESİNDE YAYINLANAN HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ	117
2.11. İNCELENEN GAZETELERDE HIV/AIDS İLE YAŞAYAN BİREYLERE İLİŞKİN HABERLERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	119
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	121
KAYNAKÇA	124

SİMGELER VE KISALTMALAR

%	: Yüzde
<	: Küçüktür
>	: Büyüktür
≥	: Büyük eşit
+	: Artı
AA	: Anadolu Ajansı
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AIDS	: Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinilse Bağışıklık Yetmezliği Sendromu)
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	: Avrupa Konseyi
Anayasa	: 2709 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)
APD	: Amerikan Psikiyatri Derneği
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DES	: Devlet Enformasyon Sistemi
DHA	: Doğan Haber Ajansı
DSO	: Dünya Sağlık Örgütü
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
FBI	: Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
FIFA	: Federation Internationale de Football Association (Uluslararası Futbol Federasyonu)
GATA	: Gülhane Askeri Tıp Akademisi
HIV	: Human Immunodeficiency Virüs (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü)
HTB	: HIV Tedavi Bülteni

HPTN 052	: HIV Prevention Trials Network (HIV Önleme Denemeler Ağı)
HSV	: Herpes Simplex Virüs
IAS	: International AIDS Society (Uluslararası AIDS Derneği)
ILGA	: International Lesbian and Gay Association (Uluslararası Lezbiyen ve Gey Birliği)
KS	: Kaposi Sarkomu
LABRIS	: Lesbian Human Rights Organization (Lezbiyen İnsan Hakları Örgütü)
LGBTT	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel ve Travesti
LİSTAG	: LGBTT Aileleri İstanbul Grubu
M.	: Madde
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
NHL	: Non-Hodgkin Lenfoma (Hodgkin's-dışı Lenfoma)
PYD	: Pozitif Yaşam Derneği
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: 5237 Numaralı Türk Ceza Kanunu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
T.Y.	: Tarihsiz Yayın
UHK	: Umumi Hıfzisaha Kanunu
UNAIDS	: United Nations AIDS (Birleşmiş Milletler AIDS İle Mücadele Programı)
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu)
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
Y.Y.	: Yayın Yeri Yok, Yayın Yılı Yok

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. AIDS Göstergesi Olan Bazı Hastalıklar ve Oranları	38
Tablo 2. Primer HIV Enfeksiyonu	39
Tablo 3. Türkiye’de Bildirilen AIDS Vaka ve Taşıyıcılarının Yıllara Göre Dağılımı.....	43
Tablo 4. Türkiye’de Bildirilen HIV/AIDS Vakalarının Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2011	44
Tablo 5. Türkiye’de Bildirilen Olası Bulaşma Yoluna Göre HIV/AIDS Vakalarının Dağılımı, 2011	44
Tablo 6. Temel Hak ve Özgürlüklere İlişkin T.C. Anayasası’nın İkinci Kısımındaki Temel Hak ve Ödevlerden Bazılarının HIV/AIDS ile Yaşayan Bireyler Açısından Ele Alınması	59
Tablo 7. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı’na(AGİT) Üye Ülkeler Bazında Nefret Suçları Düzenlemeler ve Kapsamları	64
Tablo 8. İncelenen Gazetelerde Yer Alan Nefret Söylemi İçerikli Haberlerin Karşılaştırmalı Analizi	119

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Iganski'nin Zarar Dalgaları	62
Şekil 2. Pozitif Yaşam Derneği'nin Farkındalık Yaratma Projesi Kapsamında Yaptığı Türkiye'de HIV/AIDS ile ilgili En Fazla Bilgi Edinilen Kaynak Konulu Anket Çalışmasının Sonuçları, 2007.	73

GİRİŞ

Gelişen iletişim teknoloji ve olanaklarına paralel medyanın gücü gün geçtikçe artmakta ve medyanın yadsınamaz etkisi, özellikle toplumu manipüle ettiği varsayımı ile önemli bir tartışma konusu olarak var olmaktadır. Medyanın içerikleri ve söylemi ile, ideolojik eğilim ve pratikleri(ni) yaydığı ve meşrulaştırdığı varsayımı, medyanın etkisi tartışmalarına yeni bir boyut katmıştır.

Medya, kendisini yazılı ya da görsel basında dil ile ifade etmekte ve dil ile var olmaktadır. Görüş, söylem ve ideolojiler kendisine dil aracılığı ile bir beden bulmaktadır. Dolayısıyla dil, söylem ve ideolojinin kendisini ifade etmesi ve ortaya çıkarmasında önemli bir araçtır. Bu yüzden kullanımda tercih edilen sözcüklerden, ifade tarzına kadar tüm unsurları söylemin oluşmasında etkilidir. Bir kişinin karşısındaki kişi ya da grubu cinsiyeti, ırkı, ulusu, dini ya da cinsel yönelimleri konusunda yerer, aşağılar ya da kınar tarzda söylemde bulunması olarak tanımlanan “nefret söylemi” de, bu anlamda medyadaki söylemin incelenmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu varsayıma göre nefret söylemi, Türk yazılı basınında da bir sorun olarak görülebilmektedir. Çünkü medya HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik haberlerini ideolojik ve homofobik bir şekilde sunabilmektedir. Buradan hareketle bu çalışmanın konusu da, yazılı medyanın haber metinlerinde yer verdiği varsayılan HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemidir. Bu konu, HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söyleminin son günlerde özellikle yazılı basında önemli ölçüde göze çarpması ve medyanın HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik tutumu haber metinleri aracılığıyla inşa etmesi, böylece de söz konusu bireylerin ötekileştirilmesi/dışlanmasına sebebiyet vermesi nedeniyle tercih edilmiştir.

Eleştirel yaklaşımlar, medyanın etkisi üzerinde dururken, medyanın bir bilinç oluşturma ve iletişimsel gerçeklik inşasına da hizmet ettiğini savunurlar. Medya temel amacı olan “bilgi verme” olgusundan kimi zaman saparak,

haber metinlerinde kendi ideolojik öncüllerine yer verebilmektedir. Çalışmanın amacı da burada kendini göstermektedir. Medya içerikleriyle toplumu bilgilendirse de, zaman zaman çoğu olgu ve olayı kendi çerçevesinden haberleştirebilmekte ve bazı söylemler üreterek, toplumu manipüle edebilmektedir. Çalışmadaki amaç; yazılı basında HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik uygulandığı varsayılan nefret söyleminin incelenmesi, nefret söylemli haberlerin yazılı basında nasıl yer aldığının araştırılmasıdır. Bu amaç; nefret söylemi, ötekileştirme, dışlama, homofobi, simgeleştirme, sosyal ayırım ve sembolik şiddet kavramları çerçevesinde tartışılmış ve Cumhuriyet, Posta, Radikal, Takvim ve Zaman Gazeteleri'nde yer alan HIV/AIDS konulu haberler söylem analizi metoduyla incelenmiştir.

Söylemin, aslında dil içerisinde anlaşılan toplumsal kökenli bir ideoloji olması ve bağlam boyutu ile sosyal bir manipüle etkisine sahip oluşu, çalışmanın söylem analizi metoduyla yapılması gerekliliğini doğurmuştur. Dijk, da haberi bir söylem olarak ele alır ve haberin içinde yeniden üretildiği toplumsal ve söylemsel biçimlenmelerin sorgulanması gerektiğine dikkat çeker. Haberi bir söylem olarak ele almak ve çözümlemek aslında, onu hazırlandığı süreçlerden ve toplumsal yapı içinde oluşan güç/iktidar ilişkilerinden ayırmaksızın incelemek demektir. Bu yüzden, nefret söylemini temel alan bu çalışmanın söylem analizi yöntemi ile incelenmesi uygun bulunmuştur.

Çalışma, nefret söylemi içerikli haberlerde kullanılan homofobik ve dışlayıcı söylemin; haber metinlerine yansımaları, toplumsal, sosyal, siyasal ve psikolojik eğilimlerin söylemler aracılığı ile kamuoyuna verilmesi, içeriklerle nefret söyleminin meşrulaştırılması ve yayılması açısından önemli olmuştur.

Çalışma ayrıca, HIV/AIDS konulu haber metinlerinde kullanılan söylemin; toplumsal ve psikolojik alt yapılarını tespit ederek, ideoloji, homofobi, simgeleştirme, ötekileştirme, aşağılama ve dışlama gibi düşünsel

eğilimlerin söylemler yoluyla kamuoyunu etkileme ve yönlendirme gücünü ortaya koyması açısından da önem arz etmiştir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesi birinci bölümde, medyanın sorumluluk ve etkisini temel alan eleştirel yaklaşımların tartışılmasından yola çıkarak oluşturulmuştur. Medyanın sorumluluk, etki ve gücü, aslında hegemonyası sosyal sorumluluk kuramı ışığında ele alınmıştır.

Birinci bölümde medyada söylem olgusundan hareketle, medyanın AIDS ile yaşayan bireyler ve HIV taşıyıcıları hakkındaki söylemi ve buna paralel medyada yer aldığı varsayılan nefret söylemi de incelenmiştir. Toplumda istenilen algı ile davranışı oluşturmada etkin bir güç olduğu varsayılan medyanın söylemi ile, HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik uyguladığı varsayılan sembolik şiddet de, Bourdieu'nun sembolik şiddet kavramından hareketle ele alınmıştır. Birinci bölümde yazılı basının haberlerindeki nefret söyleminin; kadınlar ve cinsel yönelimi farklı olan bireyler (LGBT) ve çeşitli hastalıklara karşı (HIV/AIDS) kullanılabilirdiği, sosyal bir ayrımı doğurup; ayrımcılık, homofobi, dışlama, aşağılama ve ötekileştirme gibi eğilimleri ateşleyebildiği ve nefret söylemi içerikli haberlerde HIV/AIDS hakkında eksik, çarpıtılmış ya da yanıltıcı bilgi ve içeriklere yer verilebildiği varsayımları sınanmıştır.

Birinci bölümde ayrıca, ve oluşturduğu “iletişimsel gerçeklik” ile HIV/AIDS konusunda yanlış bilinç oluşturan medyadan önce HIV/AIDS’e ilişkin tanımlamalar yapılmış, ardından medyanın HIV/AIDS algısı ile HIV/AIDS algısının toplumsal inşasında toplum, kültür, siyaset ve ideolojinin rolü ile hukuki çerçeve de tartışılmıştır. Çalışmanın birinci bölümü, nefret söylemine paralel nefret suçu kavramının tanımlanması ve nefret suçlarına ilişkin uluslararası ve ulusal mevzuatların incelenmesi ile sonlandırılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünü ise çalışmada kullanılan yöntem olan, dilin veya metinlerin semantik ya da sentaktik açıdan incelenmesini kapsayan

söylem analizi metodunun açıklanması ile söz konusu yöntem ile Cumhuriyet, Posta, Radikal, Takvim ve Zaman Gazeteleri'nde yer alan ve nefret söylemini içerdiği/öne çıkardığı varsayılan haberlerin incelenmesi oluşturmuştur. Nefret söylemi, gazetelerde yer alan haberler üzerinden tartışılmıştır. Çalışmada nefret söylemi içerdiği varsayılan haberleri incelenmiş ve gazetelerin karşılaştırmalı analizi yapılmış ve de söz konusu analiz tablolastırılmıştır. Çalışma alana katkı anlamında sonuç ve öneriler kısmı ile sonlandırılmıştır.

Çalışmada kullanılan yöntem söylem analizi olduğu için, çalışma boyunca söz konusu gazetelerde yer alan ve nefret söylemi içerdiği/öne çıkardığı varsayılan haberler toplanarak analiz edilmiştir. Tercih edilen yöntem Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi metodu içerisinde yer alan haberin makro ve mikro yapılarının çözümlenmesi olmuştur.

Farklı ideolojik duruşu olan söz konusu gazetelerden Cumhuriyet sosyal demokrat bir hedef kitlesine hitap ettiğinden merkez solu temsil ettiği varsayımı ile seçilirken, Zaman Gazetesi muhafazakâr hedef kitlesi sebebiyle İslami sağ ideolojiyi temsilen seçilmiştir. Posta ve Takvim Gazetelerinin seçimlerinde ise yaşam ve üçüncü sayfa haberlerine sıkça yer verdikleri varsayımı etken olmuştur. Çünkü nefret söyleminin mağdurları genellikle LGBTT bireylerdir ve söz konusu bireyler ile ilgili olumsuz haberler genellikle üçüncü sayfa haberi olarak verilmektedir. Radikal Gazetesi ise herhangi bir ideolojiyi desteklemediği varsayıldığından seçilmiştir. Böylece, farklı hedef kitle, ideoloji ve haber önceliklerine sahip oldukları varsayılan bu gazetelerde yayınlanan HIV/AIDS ile ilgili haberlerdeki farklı bakış açılarının ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışmanın kapsam ve sınırlılığını; Cumhuriyet, Posta, Radikal, Takvim ve Zaman Gazeteleri'nde, 01.04.2010 tarihinden 01.04.2012 tarihine kadar yer alan ve nefret söylemini içerdiği/öne çıkardığı varsayılan haberler oluşturmuştur. Bu dönem, hem Güney Afrika ile neredeyse özdeşleşen

HIV/AIDS olgusuna paralel 2010 Dünya Kupasının o dönemde oluşu, hem de söz konusu haberlere ilişkin güncel verilere erişilebileceği varsayıldığından ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi içerikli haberler hemen her gün verildiğinde tercih edilmiştir.

Çalışmada incelenen haberlere, T.C Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Devlet Enformasyon Sistemi'nin (DES) elektronik arşivi kullanılarak söz konusu gazetelerde içerisinde HIV/AIDS anahtar kelimeleri taratılarak erişilmiştir. Haberlerin değerlendirilmesi Van Dijk'ın makro ve mikro olmak üzere iki bölümden oluşan haber söylem çözümlemesi ışığında manşet, haber başlıkları, giriş/spotlar ve okunan haberlerin çözümlemesi ile sınırlı tutulmuştur. Haber fotoğrafları da incelemeye dahil edilirken, gazetelerin ekleri ve köşe yazıları çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bu çalışma, nefret söylemi tartışmalarına söz konusu söylemin Türk yazılı basınındaki mevcudiyetinin nasıl ve ne ölçüde olduğunun tespiti açısından katkı sağlamaktadır. Çalışma, Türkiye'de HIV/AIDS ile yaşayan bireylerin medyadaki temsilleri kadar, içerisinde yaşadıkları toplumdaki durum, konum ve temsillerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Çalışma ayrıca, toplumdaki farklılıkların siyasal, sosyal, kültürel, ideolojik ve homofobik tutum ve önyargılar olmaksızın ortaklaştırılabilmesinin mümkün oluşunun anlaşılması açısından da büyük önem taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE TEMEL KAVRAMLAR

1.1. MEDYA, İLETİŞİMSEL GERÇEKLİK VE SÖYLEM

Toplumu yönlendirme ve aslında yönetmede maddi bir güç olduğu varsayılan medya, gelişen iletişim teknolojilerine paralel iletişim kanallarıyla bireylere gerçek olan “gerçeği” değil, kendi yarattığı gerçekliği empoze etmektedir. Bu tek yönlü iletişim yolu ile gerçekleşen eylemin sonunda üretilen gerçeklik, iletişimin yarattığı bir gerçekliktir ve tümü ile de ideolojiktir.

Medya, kendi ideolojik öncülleri temelinde bir gerçeklik inşa eder ve inşa ettiği bu gerçeklik kadar, bireyleri yani kanaatlerini de yeniden üretip, şekillendirir. Medya bu üretimi kitle iletişim araçları ile sunduğu içeriklerle yaparken, kullandığı en etkili yol ise söylemidir demek yanlış olmayacaktır.

Söylem, aslında ideolojiyi yansıtan ve toplumsal pratikleri bir anlamda şekillendirmeyi ya da kendi lehinde yeniden inşa etmeyi amaçlayan bir olgudur. Foucault’ya göre (akt. Akın v.d., 2010: 99) söylem *“bir dil pratiğidir ve dil aracılığı ile bilginin üretilmesini sağlamaktadır.”*

“Söylem denildiğinde, metin olarak alınan bir temsil veya herhangi bir insan ifadesindeki ilişki kast edilir. Yani söylem analizi metin ya da ifadenin analizinin yapılmasıdır. Foucault’cu anlamda söylem analizi ise, dil veya diğer kodların anlamı ile uğraşırken bu kodlarda güç ilişkileri üzerine odaklanmaktadır. Söylemin üretimi her toplumda belli sayıdaki süreçlere göre kontrol edilir, seçilir, örgütlenir ve dağıtılır. Kodlar ve anlamları toplumun ve tarihin dışında değildir; daima zaman tarihsel ve sosyal bağlamına, var olan güç ilişkileri ve çatışmalara bağlıdır. Bazı söylemler diğerlerinden daha meşru olarak düşünülebilmektedir. Toplumda söylemler arasında daima mücadele vardır.” (Alemdar ve Erdoğan, 2010: 295)

Söylemler, kişilerin ideolojik varsayımlarının dil aracılığı ile kendini göstermesinde ve ideolojinin pratik bir yansıması olarak tanımlanırsa,

söylemin ideolojik bir ürün olduğu söylenebilmektedir. Söylem, ideolojik ölçütler ve dış etkenler ile şekillenip, etkileştiği farklı kanaatlerle de benzeşe ya da ayrılabilir. Bu noktada da öznel ifade ortaya çıkmakta ve söylemde büyük rol oynayabilmektedir. Söylemin kendisini dil aracılığı ile ifade etmesi, medya içeriklerinde sıkça göze çarpmaktadır.

Hall'a göre, kitle iletişim araçları öncelikle söylemsel ifadeler aracılığı ile oluşturulur. Hall, modern medya kültürünü incelerken iletinin söylemsel inşası ile izleyicinin yorumlayıcı kavrayışı arasındaki uyuma yoğunlaşılması gerektiğini savunur.” (akt. Stevenson, 2008: 78)

Golding'e göre de (1993), ekonomik vb. ilişkilerle medya içeriğinin söylemsel inşası arasında mutlak bir bağlantı vardır. Medya, kendi ideoloji ya da söylemi dışında egemen ideolojinin ideoloji ve söylemini de yansıtabilmektedir. Siyasal erkler, bu yüzden medya ile yakın ilişki içerisinde, ve hatta birbirlerine bağımlı durumdadırlar. Çünkü, medya ideolojik değerler çerçevesinde şekillendirdiği içeriklerini topluma sunan bir kurum olarak varsayılırsa, toplumu manipüle eden beklide en etkin güç olarak tarif edilebilmektedir. Bu yüzden siyasetin medyayı, medyanın da bir malzeme olarak siyaseti kullanması, her zaman kaçınılmaz olmuştur.

Meder ve Çeğin'e göre (2004: 9), Bourdieu'nun özdüşünümsel sosyolojisinin genel içeriklerinde hareket etmeye devam edilirse, medyatik söylemin, karmaşık bir alanlar ve ilişkiler ağının dolaylı bir sonucu olduğu söylenebilmektedir. Bu durumda, “simgesel sermaye” sahibi elitlerin dilsel pratiklerinin medyadaki yansımaları iyi analiz etmelidir.

Medyada etik söylem, üzerinde durulması gereken bir başka konudur. *“Medyada etik söylem, baskın biçimde medya çalışanlarının etik anlayış ve davranışları üzerinde yoğunlaşmaktadır” (Ünlüer, 2006: 1).*

Medya çalışanlarının, içeriklere yön veren değer yargıları, kültürel ve siyasal bakış açıları da birer etmendir. Etik ilkeleri benimsemesi gereken

medya çalışanları, medya içeriklerinde etik söylem kullanmaktan ziyade, ideolojik söylemlere yer verip, adeta toplumsal bir kurgu yapmaktadır. Çünkü medya çalışanları da toplumdan bireylerdir ve olayları yansıtırken, aslında kendilerini, ortak kültür ve değerlerini yansıtabilmektedir, fakat burada etik, ideolojinin gerisinde kalır demek yanlış olmayacaktır. Medya, kurguladığı toplumda hedeflediği etkiyi kısa ya da uzun vadede alabilmekte ve gücünü düşünsel pratiklerle meşrulaştırabilmektedir.

Yazılı basının söylem ile harmanladığı kendine has bir jargonu vardır ve bu jargon kendini dilsel pratiklerle özellikle haber metinlerinde sıkça göstermektedir. Medyanın basın dili olarak tanımladığı dil, ideolojik ve siyasal vb. içeriklerle bezenebilmektedir. Bu anlamda söz konusu dil, medya ile onun içeriğini belirleyenlerin kanaatlerini sunma konusunda önemlidir. Medyanın kullandığı dil gerek anlamsal açıdan, gerekse dilbilimsel açıdan sıkça tartışılmaktadır. Çünkü söz konusu dil hem ideolojik ölçütlerle çerçevelenebilmekte, hem de kimi zaman kullanım itibarıyla yerilebilmektedir.

Yazılı basın dilinde; abartı, çarpıtma, dikkat çekme ve yönlendirme vb. gibi birçok etkileyici unsur kullanılabilmekte, bazen olumsuz şiddete yönelik sıfatlar ve sözcüklere yer verilebilmektedir. Böylece etki sağlanırken, medyanın dili olumsuz yönde kullanıldığı tartışmalarına da zemin hazırlanmaktadır.

“Gazete haberlerindeki kalıplaşmış ifadeler, ortak sözcüklere dikkat çeken Oktay, yazılı basının söyleminin tekrar edile edile meşrulaştırıldığına dikkat çekmektedir. Oktay’a göre (1987), gazetelerin üstün körü bir taranmasının bile ortak sözcükleri, basmakalıp başlıklama biçimleri görmeye yetecektir. Örneğin “darbe” kelimesini gördüğünde bireyin aklına ilk olarak kaçakçılığa ya da memura darbe gibi bir başlık gelecektir. Aynı şekilde, “mafyası” kelimesini görünce eroin mafyası, facia kelimesini görünce ise trafik ya da kira faciası algılanacaktır. Böyle bir dil gerçeğin aşkınlaştırılmasına yarıyor her şeyden önce. Olayların sosyo-ekonomik nedenleri ortadan kayboluyor. Nedensel boyut görülemeyince eleştirel boyut da geliştirilemiyor okur tarafından. Haber medyası da bunu benimseyerek ulusal çıkarları ilgilendiren konularda benzer, kalıplaşmış yorumları ve yakıştırmaları yapmakta sakınca görmez.” (akt. Akca v.d., 2007: 16)

1.1.1. Medyada Gerçekliğin İnşası ve İletişimsel Gerçeklik

“Medyaya yöneltilen en önemli eleştirilerden birisi de, kamuoyu oluşumunda oynadığı rolle ilgilidir. Medyada yaygın olarak dile getirilen fikirler, toplumun sıkça paylaştığı fikirler gibi algılanmaktadır.” (İrvan, 2002: 379-380)

Luhmann, (akt. Alver, 2007: 98-101), medyayı ekonomi, bilim ve din gibi sistemler gibi bir sosyal sistem olarak görürken, bu sistemleri birbirinden de ayırmaktadır. Ona göre tüm sistemler kendini yeniden üretmektedir ve medya denen sistemin elemanları; bireyler, grup ve örgütler değil, iletişim operasyonlarıdır. Neyin enformasyon olduğuna, neyin olmadığına da aslında bu operasyonlar karar vermektedir.

Modern kitle iletişim araçları, toplumsal yapılar ve pratik alanları dışında düşünülmemektedir. Çünkü gün be gün bu alanın bir parçası haline almaktadırlar. Bugün bakıldığında iletişimin “maddi bir güç” halini alıp, toplumsal alanı tanımladığı ve inşa ettiği kolayca söylenebilmektedir. Bunun yanı sıra, iletişimin siyasal alanın inşasına yardım ettiği ve hatta ekonomik ilişkileri bile biçimlendiği de düşünülmektedir¹.

“Medya kitle iletişimi yapar ve kitle iletişimindeki iletişim kavramı kesinlikle diyalog, alış veriş ve paylaşma gibi karşılıklılığı ifade eden bir ilişki kurmayı anlatmaz. Aksine; kurumsallaşmış, örgütlü, yönetsel, sembolik/düşünsel içeriği üretme ve dağıtmayı anlatır.” (Alemdar ve Erdoğan, 2010: 81)

Günümüzde, sosyal sorumluluğundan kopan medyanın tam olarak yaptığı da budur. Medyanın algısı çerçevesinde iletişim kavramı; kamu için oluşundan ziyade, medyanın kendini ifade etme ve meşrulaştırma çabasını ifade eder olmuştur. Yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü erk olarak tanımlanan medyanın etkin bir iletken olduğu varsayılırsa, medyanın bazı koşul ve durumları öne çıkarma, bazı durum ve koşulları ise arkada tutma ve toplumu manipüle etmedeki önemi varsayımı doğrulanabilmektedir.

¹ Alver, a,g,e., 2007, 107.

Medya, eğer bu etkin gücünü kullanıp, içeriklerini kendi ideolojisiyle bezer ve yayarsa, medyanın verdikleri genelde doğrudur kanısına ve iletişimsel gerçekliğe paralel, medyanın verdikleri toplumda kanıksanabilir ve söz konusu birçok söylem ve eğilim meşrulaştırabilir. Bu anlamda medya için; ideoloji kadar bilinç üreten bir kurum tanımlaması getirmek yanlış olmayacaktır. Medya, bilinç ya da ideoloji oluşturma dışında aslında bir “gerçeklik oluşturma” misyonu güdebilmektedir. Medya, içerikleri ile ideoloji ve pratiklerini yayıp ve meşrulaştırırken “iletişimsel” olan bir gerçeklik inşa edebilmekte ve toplum bunu kendi gerçeği gibi alabilmektedir. Bu yüzdendir ki, bireyler medya içeriklerine çoğu zaman inanıp, onları sorgulamaksızın almakta ve böylece iletişimsel olan gerçeklik, toplumsal ya da nihai gerçekliğin halini alabilmektedir.

“Medyada gerçeğin haberlerden paparazzilere kadar her tür programlar yoluyla yeniden inşası, temsil yoluyla olmaktadır. Medya temsili ile; temsil edilen belirlenmekte, kurulmakta ve oluşturulmaktadır. Temsil zamanla gerçeğin yerini de alabilmektedir.” (Alemdar ve Erdoğan, 2010: 309)

Medyanın oluşturduğu iletişimsel gerçeklik için, toplumsal gerçekliğin yani gerçek olan gerçekliğin yerini alması “gerçeklik” kavramını yorumlanabilir kılmaktadır.

Çoban’a göre (2002: 2), gerçek her zaman simgeleştirmenin kırılma ve eksikliklerini taşımaktadır ve gerçeğe ulaşmak bazı kırılma ile doyumların, kesintilerin ve çıkarımların sonucunda olmaktadır. Bu yüzden her gerçeklik bazı eksiklikler ve dolayısıyla yorumlar da taşımaktadır. Bu anlamda Zizek, (2002) gerçeği kimin neden kurguladığına dikkat çekerken, Lacan gerçekliğin asıl temsilin çarpıtılması sonucu ortaya çıkan şey olduğunu ifade etmektedir.

Toplumsal gerçekliği egemen gücün yarattığı varsayılırsa, medyanın da egemen bir güç olarak iletişimsel bir gerçeklik yarattığı ve toplumu adeta yeniden inşa ettiği bir varsayım olarak söylenebilmektedir. İnsanların medyaya duydukları güven ve doğru bilgi alma beklentisine paralel, medya

tarafından sunulan gerçeğin, aslında kendi gerçekleri gibi algıladıkları ve bu duruma ilişkin kanaat ve tutum oluşturdıkları da eklenebilmektedir.

Ricoeur'a² göre de, *“yeni dünyadaki tüm iletişimsel pratikler bireyleri yeniden üreten ideolojik pratikleri ifade etmektedir.”* Aslında medya bireyler gibi kanaatlerini de yeniden üretip, şekillendirebilmektedir. Bu üretim ve şekillendirmede, medya ve siyasetin ideolojisi de kendine yer bulmakta ve oluşan/oluşturulan gerçeklik içerisindeki konumunu alabilmektedir.

1.1.2. Bir Özel Biçim Olarak Medyada Nefret Söylemi

“Bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu ve tiksiniş, tiksinti” olarak tanımlanan nefret olgusu bireylerde sebepli ya da sebepsiz görülebilen ve sınırları belli olmayan bir durumdur (www.tdk.gov.tr, erişim tarihi: 13.12.2012).

Rosenfeld (2002: 1523) nefret söylemini, “ırk, din, etnik köken ya da ulusal köken temelinde nefret teşvik etmek için tasarlanmış konuşma” olarak tanımlamaktadır. Nefret söylemi genel itibariyle nefret, ayrımcılık veya düşmanlığa doğru bir tahrik ve teşvik anlamına gelmektedir.

Papanikolatos, (1998: 10) Bir grup Yunan sosyal bilimcinin incelemesi sonucunda vardıkları kanı ile tarih, coğrafya ve ders kitaplarının milliyetçilik duyarlı otoriter anlayışı hakim kılar nitelikte olduğunu ve bu nedenle nefret söyleminin aslında “eğitim” olduğuna işaret etmektedir.

Bir birey, grup ya da azınlığı yok saymak, dışlamak, sevmemek, sevememek, hoşlanmamak ve bunların neticesinde olumsuz duygular beslemek de olarak tanımlanabilen nefret, değişken bir kavram olmakla

² akt. a,g,m., 2.

birlikte aynı zamanda bireyde kendiliğinden gelişen ya da öğretilen (aile, toplum ve kültür vb. ile edinilen) bir duygudur da. Nefret kimi zaman kendisini göstermezken, kimi zaman bireylerin düşünsel ve eylemsel pratiklerine de yansıyabilmektedir. Bireylerin ön yargıları, olumsuz kanaatleri ve tutumları gibi durumlar fiziksel pratikler kadar söylemsel pratiklerde de kendisini göstermektedir. Nefret, önce bireyin içinde ideolojisiyle ya da çevresel etkenlerle (sosyal çevre, iş, okul vb.) oluşup beslenmekte, sonrasında kendisini dil, söylem ve eylemsel pratiklerle ifade edebilmektedir.

Nefret söylemi kavramı da, bireylerin önyargılarının dilsel bir pratiği olarak söylemler içerisinde kendisine yer edinmiştir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 1997 yılında nefret söylemi ile ilgili bir Tavsiye Kararı kabul etmiştir ve söz konusu karar nefret söylemini şöyle tanımlamaktadır:

“İrkçi nefret, yabancı düşmanlığı, anti-semitizm ve hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her türlü ifade biçimi. Hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret, saldırgan milliyetçilik ve etnik merkezîyetçilik, ayrımcılık ve azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli kişilere karşı düşmanlık yoluyla ifade edilen hoşgörüsüzlüğü içermektedir.”
(www.nefretsoylemi.org, erişim tarihi: 22.03.2012.)

Aygül’e göre (akt. Akın v.d., 2010: 100), *“söylemler özellikle; ırkçılık, ideoloji ve etnisite ile ilgili önyargılara paralel durumlarda daha fazla öne çıkmaktadır. Nefret söylemi de bu ideoloji, ırkçı önyargı ve etnik ayrımcılık fikirleri üzerinden kurulmaktadır.”*

1995 yılında lezbiyen ve gay insan hakları kapsamında Belgrad’da kurulan bir topluluk olan Labris’in tanımlamasına göre ise nefret söylemi; tartışmalı bir terim olmakla birlikte; kişileri grup, cinsiyet, yaş, etnik köken veya milliyet, din, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, özürlülük, dil becerileri, etik ya da siyasal tutumları, sosyal ve ekonomik arka plan, meslek ve görünümünü (boy, kilo, saç rengi) gibi ayrılıkları nedeniyle aşağılamak ve

gözdağı vermek suretiyle zarar veren şiddet davranış ve eylemlerini kapsamaktadır (Labris, 2007: 5).

Binark ve Çomu nefret söyleminin; *Siyasal Nefret Söylemi, Kadınlara Yönelik Nefret Söylemi, Yabancılar ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi, Cinsel Kimlik Temelli Nefret Söylemi, İnanç ve Mezhep Temelli Nefret Söylemi Engellilere ve Çeşitli Hastalıklara Yönelik Nefret Söylemi* başlıkları altında incelenebileceğini belirtmektedir. (www.yenimedya.wordpress.com, erişim tarihi:12.03.2012).

Aslında nefret söylemini tanımlamak ve kovuşturmak, bir dizi nedenle zordur. İlk olarak, ifade özgürlüğünün birçok ülkede çok değerli bir hak olması ve genellikle yasalar tarafından korunması, kişilere istedikleri birçok şeyi söyleyebilmeleri hakkını verirken, nefret söyleminin neden olduğu/olacağı bir olumsuz durum, bu vazgeçilmez hakkı suçtan ayıran önemli bir çizgide var olmaktadır. Nefret söylemini neyin oluşturduğu, hukukun rolünün nasıl olduğuna ilişkin farklı ülkelerde farklı kriterler vardır. Örneğin, Almanya'da Holokost'un inkâr etmek yasadışı iken, Amerika Birleşik Devletleri'nde yasadışı değildir. Nefret söylemini ele almak bu nedenle ulusal ceza kanunlarında aslında öznel bir süreç haline gelmektedir. Kendi siyasi çıkarları için hareket eden bazı hükümetler, nefret söylemine ilişkin konuşma yasakları koysalar da, nefret söyleminin pratik bir süreçten çok ideolojik bir süreç olduğu ve bu nedenle gem vurulmasının çok da kolay olmadığı belirtilmelidir. (www.ushmm.org, erişim tarihi:13.08.2012).

Toplumun birçok mecrasında, doğrudan ya da dolaylı olarak farklı cinsel yönelim, ırk ya da etnik kökendeki birey ve gruplara yönelik nefret söylemi kullanılabilmekte ve farklılıklar aynılıklara dönüştürülememektedir. Nefret söyleminin ortaya çıkmasında, kendinden/biz olarak kurulan aidiyetten farklı olana yönelik üretilen veya kurgulanan olumsuz etiketlemeler, kalıp yargılar, önyargılar ve ayrımcılık uygulamaları rol oynayabilmektedir.

Nefret söylemi, her zaman açık şekilde göz çarpmamaktadır. Kimi zaman, kendini açıkça belli etmeyen içerik, ifade, tavır, düşünce biçimi ve pratiklerle gösterebilmektedir.

Weber'e göre (2009: 5), *“nefret söylemi ilk bakışta mantıklı veya normal görünebilecek ifadelerde saklı olabilmektedir.”*

Örneğin, aslen Yahudi olan Türk vatandaşı bir bireye, “Sen gerçek Türk değil, Yahudiydin değil mi?” diye sormak, masum bir soru olarak da algılanabilirken, nefret söylemine zemin hazırlayıcı bir soru olarak da algılanabilmektedir. Nefret söylemi, yalnızca ayrımcılığı ifade eden, meşrulaştıran ya da yayan bir söylem olarak kalamayabilmektedir. Zamanla, bir ideoloji halini alabilmekte ve toplumca benimsenip, kanıksanabilmektedir.

“Nefret söylemi, nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası, yani nefret suçunun önünü açan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışı vurumudur. Hedef alınan gruplara “Toplumda size yer yok” mesajı yinelenerek verilir, grup üyeleri pasifleştirilir/sessizleştirilir. Bu durum kaçınılmaz olarak demokratik düzeni yıpratır, zira insanın en temel hakkı olan ‘yaşama ve katılım hakkı’ ihlal edilmiş olur.” (İnceoğlu ve Sözeri, T.y., 1)

1.1.2.1. Nefret Söylemi Çerçevesinde Temel Kavramlar: (Homofobi, Ötekileştirme, Sembolik Şiddet ve Sosyal Ayrım

Homofobi terimi, ilk kez 1972 yılında psikolog George Weinberg tarafından “Society and the Healthy Homosexual” adlı kitapta kullanılmıştır. Weinberg, homofobiye “eşcinsellere yakın olma korkusu” olarak tanımlamış, ayrıca homofobi terimini bir grubun diğer gruba yönelik önyargısı olarak kabul ettiğini de vurgulamıştır (Oyman, 2010: 5).

Eşcinsellere ya da eşcinselliğe karşı duyulan nefret, korku, hoşnutsuzluk ya da ayrımcılık olarak tanımlanabilen homofobi farklı cinsel

yönelimlerde olan LGBTT bireyler için bir dışlama niteliğindedir ve toplumsal süreçte de birçok mecrada kendisini göstermektedir.

“Amerikan Psikiyatri Derneği (APD)’ne göre (2009), “en yalın tanımı ile eşcinsellik; bireyin cinsel ilgi ve arzusunun hemcinsine dönük olmasıdır. Karşı cinse cinsel ilgi duyan kadın ve erkek bireyler “heteroseksüel”, hemcinsine cinsel ilgi duyan erkek “gay”, kadın “lezbiyen”, her iki cinse ilgi duyan birey “biseksüel”, cinsiyetini değiştiren birey de “transseksüel” olarak adlandırılmaktadır. BM Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948 yılında yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nde bütün insanların hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğdukları belirtilmesine, 1950’lerde ise eşcinselliğin bir hastalık olmadığı, normal bir cinsel davranış olduğu bilimsel çalışmalarla ortaya konulmasına ve 1970’lerde eşcinselliğin zihinsel hastalık olmadığı konusunda yapılan girişimler sonucunda 1973 yılında APD’nin hastalıklar listesinden çıkartılarak eşcinselliğin zihinsel bir hastalık ya da ahlaki bir bozukluk olmadığına vurgulamasına rağmen, eşcinseller toplumun pek çok alanında olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalmaktadırlar. Bu durumların başında da, homofobi gelmektedir.” (Saraç, 2008: 239-240)

Şah’a göre (2009: 50), homofobik ideolojinin kendiliğinden kişisel bir özellik olarak değil, belirli bir sosyal kültürel bağlam içinde oluştuğu düşünülebilmektedir.

Homofobiyi doğuran olumsuz düşüncelerin oluşmasında bireylerin toplumsal inanç, norm ve değer yargılarının rolü büyüktür. Farklı cinsel yönelimleri “anormal” ya da “sapkın” davranış olarak kabul etmenin menşei, aslında bireyin içinde yaşadığı toplumsal yapı, kültür ve ideolojiden edindiği öğrenimlerdir. Bütün bu faktörler bir araya geldiğinde; eşcinsellere karşı genel bir korku, endişe ya da hoşgörüsüzlük ortaya çıkmakta ve bu durum “homofobi” olarak adlandırılmaktadır (Saraç, 2008: 240).

“Önyargıyı ve nedenlerini bireysel farklılıkla açıklayan yaklaşımlardan biri sosyal baskınlık kuramıdır. Bu kuram ideolojik ve toplumsal faktörlerin yanı sıra sosyal baskınlık yöneliminin önemini de vurgulamaktadır. Sosyal baskınlık yönelimi grup temelli sosyal hiyerarşi ve düşük statüye sahip grupların yüksek statüye sahip gruplar tarafından idare altına alınması için olan istek ve bireysel kabulün derecesi üzerine temellenmektedir. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler gruplar arası hiyerarşi ve iç grupların dış gruplara baskın olmasını desteklemekte; eşitlikle ilgili politikaları ise reddetmektedir. Bu bağlamda

sosyal baskınlık yönelimi yüksek kişiler, kendi gruplarından daha düşük statülü gruplara yönelik önyargılı tutumlara sahip olabilmektedirler.” (Oyman, 2010: 2-3)

Homofobinin kültürel kodlanışlar ve insan fizyolojisinin gereğinin zıttı durumlar söz konusu olduğunda geliştiğinin yanı sıra, bireylerin sabit fikirlerinin de bu durumlara eşlik ettiği kolaylıkla görülebilmektedir.

“Homofobi, daha bireysel (kişilik, benlik algısı, bilişsel yapılar vb.) olduğu düşünülebilecek süreçlerin de etkilediği, eşcinsellerin bir “dış grup” olarak kavramsallaştırılması neticesinde oluşan ve belirli kalıp yargıların eşlik ettiği bir birey/gruplar arası ilişki ideolojisi olarak da varsayılabilir. Ayrıca, homofobik ideolojinin kendiliğinden kişisel bir özellik olarak değil, belirli bir sosyal-kültürel bağlam içinde oluştuğu da bir başka varsayım olarak düşünülebilmektedir. Psikoloji’de homofobiyle ilgili ilk kavramsallaştırmalarda söz konusu olgu, zihinsel bir düzensizlik olarak, eşcinseller veya eşcinselliğe ilişkin irrasyonel korkularla ilişkilendirilerek anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu anlamda diğer fobi türleri gibi son çözümlemede bireysel düzeyde cereyan eden bir düşünce bozukluğu olarak ele alınabilirdi. Oysa bugün homofobi kişisel bir korku ve irrasyonel bir inanç olmanın çok ötesinde kültür ve anlam sistemleriyle, kurumlar ve sosyal geleneklerle ilişkili olarak ele alınması gereken politik bir alanda oluşan, gruplar arası bir sürece işaret etmektedir.” (Kaos GL, 2009: 9-10)

Homofobik bireyler, ideolojilerini yalnızca düşünsel pratiklerle sınırlı tutmamakta, kimi zaman şiddet pratiklerine de dönüştürebilmektedir. Eşcinsel bireylere uygulanan şiddet, aslında toplumun kadına ve erkeğe biçtiği rolün farklı bir formu ile karşılaşıldığında duyulan kızgınlık ile baş göstermektedir, bu yüzden de homofobik bireyler, saldırgan bireyler olarak görülmektedir.

Adams ve diğerlerinin yaptığı bir araştırmaya göre (1996: 444), toplumdaki homofobik erkeklerin sadece saldırgan olduğu hipotezi bireylerin mevcut verileri tarafından desteklenmemektedir. Ayrıca söz konusu bireyler saldırganlığı durumsal saldırganlık, düşmanlığı ise durumsal düşmanlık olarak tanımlamakta ve bunların eşcinsel bir kişi ile etkileşime geçildiğinde ortaya çıktığını savunmaktadır.

“Eşcinsel bireylere yönelik herhangi bir saldırgan eylemde bulunan kişileri tetikleyen faktörlere bakıldığında, sahip oldukları kişisel

özelliklerin yanı sıra, içinde bulundukları bağlam ile sosyal ve kültürel normların da etkili olduğu gözlenmektedir.” (Çolak, 2009: 12)

Homofobik pratikler, LGBTT ve HIV/AIDS ile yaşayan bireyleri, adeta toplumsal bir dışlamaya tabi tutmakta, çoğu zaman onları toplumdan soyutlama ya da asimile etme amacını gütmektedir. Bu yüzden de söz konusu bireyler kendilerine tanınmış ulusal ve uluslar arası haklar olduğu halde, salt cinsel yönelimleri sebebiyle zor duruma düşmektedir. Söz konusu birçok birey, toplumsal baskı ya da kalıp yargılar sebebiyle doğduğu, büyüdüğü ve yaşadığı yerleri terk etmek zorunda kalmıştır. Bu durum için, bireylerin en başta insan oldukları için sahip oldukları emel yaşam, özgürlük ve ifade hakkı/hürriyeti toplumsal bilinç tarafından adeta ellerinden alınmak istenmektedir demek yanlış olmayacaktır.

Jansen ve Spijkerboer' e göre (2011: 13), LGBTT sığınma talepleri incelendiğinde, her yıl binlerce lezbiyen, gey, biseksüel ve transeksüel bireyin AB üyesi ülkelerde sığınma başvurusunda olduğu görülmektedir.

LGBTT ya da HIV/AIDS ile yaşayan bireylere karşı takınılan homofobik tutumlar, ön yargılar ile beraberinde ötekileştirmeyi getirmektedir ve ötekileştirme söz konusu pratikte, üzerinde durulması gereken en önemli ve tehlikeli durumdur.

Alemdar ve Erdoğan'a göre (2010: 307-308), insanın ne olduğu bir toplum içindeki siyasal, sosyal ve kültürel yapılar içinde belirlenmektedir. Yani, birey bu yapılarca adeta inşa edilmektedir. Kişi, “ben” ya da “bizi” tanımlarken aslında kendini diğer bireylerden ayırmaktadır. Biz ve onlar sadece bireyleri içermemekte, din, dil, ırk gibi farklılıkları da içermektedir. Ötekileştirmedeki öteki, aslında algılanan bizden olmayandır, bu yüzden de ötekileştirme en geniş anlamıyla ideolojik bir pratiktir.

“Öteki” ve “biz” ilişkisi birbirini tamamlayan bir ilişkidir. “Ötekini” dışlarken “bizi”, “bizi” oluştururken de “ötekini”

biçimlendiririz. Biz, kendisinin nerede olduğunu ve ne olduğunu bilir ve geri kalan her şeyi buna göre konumlandırır.” (Akca v.d., 2007: 9)

Ötekileştirme pratiği, bireysel değil, toplumsal ideolojilerin bir sonucu olarak da görülebilmektedir. Çünkü, ötekileştirme gücünü tıpkı kültür gibi bağlı bulunduğu toplumsal yapıdan almaktadır.

“Öteki”, bir ya da daha fazla kişi, kültür ya da toplum tarafından, geçmiş veya güncel ilişkiler referans alınarak, dikey (sınıfsal) ya da yatay (etnik vb.) olarak farklılaştırılmış ve ayrıştırılmış olan, kişi, grup, sınıf, halk vb. şeklinde tanımlanabilir.” (Nahya, 2011: 29)

Ötekileştirmede, bireyin kimliği neredeyse hiçe sayılmakta ya da onu diğerlerinden ayıracı bir unsur olarak kullanılmaktadır. Oysa kimlik, bireyin temsilidir ve değişkendir. Zaman içinde bireylerin kimliği değişebilmekte, şekillenebilmekte hatta inşa edilebilmektedir de.

“Kimlikler, sabit, değişmez yapılar değil, anın gereksinmelerine göre sürekli olarak yeniden kurula yapılardır. Kimlik kurgusunun bitimsizliği, hem bireysel hem de kolektif kimlikler için geçerlidir. Buna bağlı olarak kimliğin kendini ifade etme/gösterme ve temsil biçimleri de sabit değildir. Hall’un işaret ettiği gibi kimliği tamamlanmış tarihsel gerçekler olarak düşünmek yerine, asla tamamlanmamış, daima süreç halinde olan ve daima temsilin dışında değil, içinde inşa edilen bir üretim olarak düşünmek gerekir. Buna göre kimlik, kısmen bir anlatı ve kısmen bir tür temsildir; her zaman söylemsel ve temsili bir boyut içerir. Bir kolektif kimlik biçimi olarak ulusal kimliklerin de ‘inşa’ edilmiş, ‘icat’ edilmiş birliktelikler olduğu düşüncesi kimlik inşasının söylemsel ve temsili boyutuna işaret eder.” (Akca v.d, 2007: VII)

Weeks’in ifadesiyle kimlik, bazı insanlarla nelerinizin ortak olduğuna ve sizi başkalarından neyin farklılaştırdığına ilişkin ait olma sorunudur. *“En temel anlamıyla size kişisel konum duygusu, bireyselliğinize değişmez bir öz verir.”* Hall’a göre de *“kimlikler bizi konumlayan ve kendimizi konumladığımız farklı durumlara verdiğimiz isimler, geçmişin öyküleridi.” (Akca v.d., 2007: 5).*

Bir toplum içerisinde bireyler, çelişik bir dolu kimlikle yaşamaktadır. Erkek-kadın, normal(aslında eşcinsel olmayan kastedilir)-eşcinsel gibi muhtemel aidiyetlerimiz de bu şekildedir (Weeks, 1998: 85).

“Kimlik kavramı toplumun sosyal sisteminin en temel ve en önemli kökenini oluşturmaktadır. Kimlik, bireylerin gerek kültürel gerekse yaşadıkları çevrelerdeki sosyal konum ve statülerinin karşılığı olan çok boyutlu, inanç, tutum, değer yargıları gibi yaşam biçimini sembolize eden bir kapsama sahiptir. Kimlik, yüzeysel olarak kısaca kişilerin ve çeşitli büyüklük ve nitelikteki toplumsal grupların “kimsiniz, kimlerdensiniz?” sorusuna verdikleri cevaplardır.” (Karaduman, 2010: 2886)

Burada önemli nokta, öteki ve biz nasıl anlamlandırdığımız, ötekileştirme ölçütlerinin neler olduğu ve bunların salt; din, dil, ırk, farklı cinsel yönelim gibi olgularla sınırlı olup olmadığı gibi soruların sorulmasıdır. İnsanlar; saç, kaş, göz vb. farklılıkları sebebiyle ötekileştirilmezken, neden özellikle cinsel, dinsel ya da etnik farklılıkları sebebiyle bir başkası olarak ilan edilmektedir? Bu soruya muhtemel bir cevap olarak, birçok ideolojik pratikte olduğu gibi, bireyin bağlı bulunduğu toplumsal ve kültürel kodların buyruğuna bağlı kalması verilebilmektedir. Dolayısı ile bireyi kimliği ya da aidiyeti sebebiyle ötekileştirme, aslında bireyin değil, toplumsal bilinç ya da kültürün bir tavrıdır. Birey burada sadece bu edimlerini uygulayıcı pozisyonundadır.

Aslında toplumsal düzende belki bir biz ya da ötekine ihtiyaç vardır ve bu ikisi birbirine muhtaçtır. Çünkü, ötekileştirmenin yapılması için bir “normal” taraf yani “biz”, bir de anormal/normal olmayan yani “öteki” olmak zorundadır. Burada her iki olgu arasında muhtemel bir muhataplık ilişkisi mevcuttur. Ve belki de, adı ne olursa olsun her türlü kimlik, var olabilmek için kendisine benzer olmayana ihtiyaç duymaktadır.

Ötekileştirme, bireyleri olduğu kadar toplumları da tehdit eden ciddi bir sorundur. Çünkü, hemen her toplum farklılıklara sahip olan birey ya da gruplardan oluşmakta ve bu kültürel bir zenginlik olarak görülebilecekken, ötekileştirme gibi provakatif bir pratikler dışlama adını almaktadır. Bu şekilde toplumun farklı kesimlerindeki bireyleri ayrıştırılmakta, homojenleşmiş olan

toplum ve bireyler salt kimlik ya da aidiyetleri sebebiyle toplumun ötekisi olarak konumlandırılmaktadır.

“Farklıklara karşı olumsuz yaklaşımlar, tarih boyunca hemen her toplumda görülmüştür. Bu genellik, ötekileştirmenin araçsal niteliğiyle ilgilidir. Çünkü dışlama ve ayrımcılık tepkileri, bedava olgular olmayıp grupların çıkarına hizmet etmektedir. İki grubun ilişkisinde iktidar veya güçlü konumda bulunan taraf, dışladığı grubu kaynaklardan mahrum etme ve bunu meşrulaştırma imkânına kavuşmaktadır. Üstelik her dışlama, grup içi sosyal bağı da pekiştirmektedir. Dışlananlar, kötü, tehlikeli veya ‘riskli’ olduğuna göre, her dışlama aidiyet grubunun arındığı hissine ve üyelerinin güvenlik duygusuna hizmet etmektedir.” (Arar ve Bilgin, 2010: 4)

Homofobi ve ötekileştirmenin beraberinde getirdiği durumlar, söz konusu olguların da olduğu gibi, salt ideolojik/düşünsel pratiklerle sınırlı değildir. Homofobik durumlar gibi ötekileştirici pratikler de kimi zaman şiddet pratiklerine dönüşebilmektedir. Farklı aidiyet, kimlik ya da yönelimdeki bireyler, içinde bulundukları toplumun diğer bireyleri tarafından dışlanmakta ve şiddete maruz kalmaktadır.

Şiddet sadece homofobik bireylerin LGBTT ya da HIV/AIDS ile yaşayan bireylere uyguladığı fiziksel şiddetten ibaret değildir. Sembolik şiddet olgusu, birçok noktada provakatif unsurlar taşıdığından ve içerisinde bireyleri galeyana getirici unsurları da bulundurabileceğinden, belki de fiziksel şiddetten daha tehlikeli ve geniş çaplıdır.

Meadows’a göre (2004: vii), şiddet ve mağduriyet hem bireysel hem de toplumsal bir sorundur ve çözümünü de, önlenmesi de zordur. Şiddet türlerinden biri de, medyanın içerik ya da söylemleri ile uyguladığı varsayılan şiddettir.

Kamuoyu oluşturma ve yönlendirme gücüne sahip olan medyanın faaliyetlerini yürüten kişilerin söylemleri, ideolojik eğilimleri ve düşünceleri de toplumu etkilemede önemli rol oynayabilmektedir. Bourdieu, ideolojiyi ya da sembolik şiddeti; gizlenmiş, garanti altına alınmış ekonomik ve politik gücü

gösteren sosyal bir dünya yoluyla empoze edilen araçların kapasitesi olarak görmektedir.

“Bourdieu’nun sembolik şiddet kavramı, gelişmiş toplumlarda doğrudan şiddetin yerini sembolik manipülasyonun yapıldığı bir tür şiddete bırakmasıdır. Özellikle medyanın içerikleriyle bu şiddet türünü uyguladığı varsayılırsa, sembolik sistemlerin şu üç fonksiyonu yerine getirdiği söylenebilmektedir;

1. *Kavram, İdrak*: Yapılandıran yapılar olarak sembolik sistemler, dil mitler, din, sanat bunlar bir tür bilişsel işlev görmektedir. Yani oluşturulan ve kullanılan dil, toplumda bir algı inşa edebilmektedir.

2. *İletişim*: Yapılandırmış yapılar olarak sembolik sistemler olarak tanımlanabilir ve bu iletişimsel sembolik sistemler, bir kültürün bütün üyeleri tarafından paylaşılmış yapısal anlamların kodlarıdır ve bir nevi sosyal entegrasyon fonksiyonu görmektedirler. İletişimsel gerçeklikler, sosyal bir kabul ya da ret görebilmektedir.

3. *Sosyal Ayrım*: Sembolik sistemler politik boyutta baskı altına alma araçları olarak kullanılmaktadır.” (www.scribd.com, erişim tarihi, 03.03.2012) Çeşitli kişi ya da gruplar bazı farklılıkları nedeniyle ötekileştirilebilmektedir.

Bu üç fonksiyon beraberinde sembolik şiddet olgusunu getirmekte ve söz konusu şiddet türünün gücünü siyaset ve medya gibi ideolojik kurumlardan aldığını ortaya koymaktadır. Uygulanan sembolik şiddetle, medya kendi ideolojisini toplumsal bir bilinç ya da tutum inşa etmek için alttan alttan topluma sunmakta ve sanki toplumu oluşturan bireylerin kendi akılları yokmuş gibi adeta onlara akıl, fikir ya da kanaat satmaktadır. Medyadaki sembolik şiddeti fiziksel şiddetten ayıran boyutu, geniş kitlelere ulaşabilirliğini kullanması ve yönlendirici nitelikte olmasının yanı sıra, sembolik şiddeti çok göze batmayacak şekilde içeriklerinde saklaması ve aslında haber verme

misyonu altında vermesi, yayması ve meşrulaştırmasıdır. Örneğin, 5 Mayıs 2010 tarihinde Milliyet Gazetesi'nin internet sitesinde yer alan cinayete kurban giden ve HIV/AIDS ile yaşayan bir LGBTT birey ile ilgili haberin “İzmir’deki seri cinayet kurbanı travesti AIDS’li çıktı” başlığı ile verilmesi, sözde haber verme amacı güderken aslında kullanılan “AIDS’li çıktı” ifadesi ile söz konusu bireye yönelik sembolik bir şiddet uygulamaktan başka bir şey değildir. Yani okuyucuya bu cinayet haberini verirken aslında kendi homofobik tutum ve ideolojisini de vermekte, söz konusu bireyi tehlikeli bir varlık olarak işaret etmektedir.

1.1.2.2. Medyada Nefret Söylemi ve Ötekileştirme

“Nefret söyleminin temelinde önyargılar, ırkçılık, yabancı korkusu/düşmanlığı, taraftarlık, ayrımcılık, cinsiyetçilik ve homofobi yatar. Kültürel kimlikler ve grup özellikleri gibi unsurlar nefret söyleminin kullanılmasını etkiler, ancak yükselen milliyetçilik ve farklı olana tahammülsüzlük gibi koşullarda, nefret dili yükselir ve etkisini artırır.” (www.nefretsoylemi.org, erişim tarihi:12.08.2012)

Nefret söylemi, yalnızca bir toplumu oluşturan bireylerin, toplumun farklı niteliklere sahip olan bireylerine karşı kullandığı söylemden ibaret değildir. Nefret söylemi, bugün birçok toplumda siyaset dünyasından, medya, hatta iş ve ekonomi dünyasına kadar birçok mecrada kendisine yer bulabilmektedir. Fakat nefret söyleminin yayılması ile sık kullanımının en fazla sosyal sorumluluğunu göz ardı eden medyada yer aldığı varsayımı günümüzde sıkça tartışılmaktadır.

Tarafıllığı ya da tarafsızlığı sıkça tartışılan medyanın çoğunlukla taraflı, önyargılı ve ayrımcı bir dil kullandığı yaygın bir varsayımdır denebilir. Gazete içeriklerinde sık kullanılan söylem türlerinden biri de nefret söylemidir. Nefret söylemi kendisini haberlerde, manşetler ve haber başlıklarında gösterebilmekte ve yazılı basının kullandığı dil bazen provokatif, ırkçı ve

ayırımı bir dile dönüşmektedir. Bu dil de, toplumda düşmanlık ve ayrımcı duyguları tetikleyebilmekte, kalıp ve ön yargıları güçlendirebilmektedir.

Noriega ve Iribarren'e göre (2011: 3), medyanın nefret söylemini oluşturma ve yaymasına ilişkin uluslar arası ama önemli bir veri olarak FBI'ın şu tespiti verilebilir; FBI'a göre; ABD'deki ulusal nefret suçları 2004 ile 2008 yılları arasında % 25 oranında artmıştır ve bu artışta medyadaki yaygın negatif nefret söyleminin rolü de büyüktür.

Medya içeriklerinde yer alan söylemlerde, homofobik ideolojileri dışa vurmaktadır. Örneğin, *"AIDS'li köyünden de kovuldu"*, *"Öldürülen travesti HIV'li çıktı"* vb. haberler, toplumdaki kalıp yargıları desteklemekte ve homofobik ideolojileri meşrulaştırmaktadır. Haber metinlerinde nefret söylemi; cinsel yönelimi farklı olan bireyler (LGBT) ve çeşitli hastalıklara karşı (HIV taşıyıcıları ve AIDS hastaları kullanılabilmekte, sosyal bir ayrımı doğurup; ayrımcılık, homofobi, dışlama ve ötekileştirme gibi eğilimleri ateşleyebilmektedir. Nefret söylemi içerikli haberlerde AIDS/HIV hakkında eksik, çarpıtılmış ya da yanıltıcı bilgi ve içeriklere de yer verilebilmektedir.

Nefret söyleminin salt yazılı basınla sınırlı kalmadığı da belirtilmesi gereken bir konudur. Yeni medya, yani sosyal medyada da nefret söylemi içerikleri sıkça yer bulmakta ve yoğun kitlelere kolaylıkla yayılabilmektedir. Kitlelerin, özellikle gençlerin yoğun şekilde kullandığı Twitter, Facebook ve benzeri paylaşım sitelerinde nefret söylemi kolaylıkla, hatta anında üretilip yayılabilmektedir. Karaköse, nefret söyleminin birçok araç ile aktarıldığına; bunların arasında yazılı ve görsel basın, internet, şarkılar, grafitiler, fıkralar, anıtlar, logoların olduğuna dikkat çekmektedir. (www.nefretsoylemi.org, erişim tarihi: 12.03.2012).

Dirini'ye göre (akt. Akın v.d., 2010: 25;64;102), *"editorial çalışma ve nefret söylemi konusunda genelde bulunan duyarsızlık, söylemin kendisine*

daha rahat yer bulmasının nedenlerindendir. Bir diğer neden ise, nefret söylemi ile mücadele eden, yaptırımlar getiren yasaların bulunmayışdır.”

Yazılı basında, haber metinlerinde sıkça göze çarpan nefret söylemi her türlü farklılığı, “haber verme” olgusu içinde aslında yermektedir. Örneğin, AIDS ile yaşayan yetişkin ya da çocuklarla ilgili yapılan haberler, kamusal yarardan ziyade kişilerin sosyal, eğitim ve iş yaşantılarını olumsuz etkileyecek içeriklere yer verebilmektedir.

“Nefret söylemini kışkırtan haberler, çoğu kez ülke gündemine ani olarak giren ve sansasyonel bir tarafı bulunan haberlerdir...Medyanın, en çok ihtiyaç duyulan bir dönemde, soğukkanlı değerlendirmeleri ve mesafeli tutumları askıya almasına yol açan nefret söyleminin linç, yağma, şiddet içeren protesto gösterileri ve kargaşa ortamı ile sonuçlanması da çoğu zaman kuvvetle muhtemeldir.” (akt. Akın v.d., 2010: 26)

Psikanalizde, bir nesnenin başka bir nesnenin anlam veya değerini kazanarak, sonunda onun yerini aldığı bilinçaltı süreç olarak tanımlanan simgeleştirme kavramı da yine yazılı basınca HIV/AIDS ile yaşayan bireyler için nefret söylemini doğurucu ve yayıcı bir unsur olarak kullanılabilir.

“LGBT bireyler, sebep oldukları olumsuz olaylar ya da durumlar yüzünden birer şiddet ve tehlike unsuru olarak simgeleştirilebilmekte ve toplumda onlara karşı bir huzursuzluk ile panik havası yaratılabilmektedir. LGBT bireylerin özellikle 3. sayfada ve ağırlıklı olarak cinayet, gasp, fuhuş vb başlıklar altında temsil edildiğini ortaya koyan çok sayıda çalışma yapılmıştır. LGBT bireyler suç ve tehlikeyle ilişkilendirilerek simgeleştirme yöntemiyle nefret söylemi üretilmektedir.” (www.kaosgl.com, erişim tarihi: 12.12.2012.)

Medyadaki nefret söylemi, sosyal sorumluluğunun gereğine zıt şekilde beraberinde toplumsal faydayı değil, toplumsal bir ötekileştirmeyi, ayrıştırmayı getirmektedir. Medya nefret söylemi ile, farklı niteliklere sahip bireyleri öteki olarak ilan ederken, ötekileştirme ölçütleri ya da niteliklerinin açıklamamakta, sadece bireyleri farklılıkları sebebiyle adeta toplumdan olmayan olarak ilan etmektedir. Bu durumda toplumsal bir kaos ortamına kolaylıkla zemin hazırlayabilmekte ve toplumda bir nefret bilinci oluşmasının

önünü açmaktadır. Nefret söylemi, medyada kimi zaman provakatif içeriklerle bezenip toplumu manipüle etme amacını da güdebilmektedir. Nefret söylemini hedef gösterici şekilde kullanabilen medya, telafisi mümkün olmayan sonuçlara neden olacak durumlara da sebebiyet verebilmektedir.

“Geçtiğimiz yıllarda yaşanan bazı nefret suçları incelendiğinde, medyanın katkısı daha anlaşılabilir olacaktır. Hrant Dink cinayetinin azmettiricisi olarak yargılanmakta olan Yasin Hayal, verdiği ifadede “Hrant Dink'i şahsen tanımadığını ama gazetelerden Türk düşmanı olduğunu okuduğunu” söylemiştir. Aralık 2007’de İzmir Ayasofya Kilisesi rahibine saldıran zanlı ise Oğün Samast gibi kahraman olmak için bu fiili gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.” (www.nefretsoylemi.org, erişim tarihi: 12.08.2012.)

Hrank Dink örneğinden de anlaşılacağı üzere, nefret söylemi bireysel bir ideoloji ya da tavırdan çıkarak toplumsal pratiklere dönüştüğünde bir hayli olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Agos gazetesinin kurucusu ve Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink yoğun bir “nefret söylemi” bombardımanı sonucunda “nefret” suçu cinayetine kurban gitti. Ermeni ve Türk halkı arasında dostluğun ve kardeşlik bağının oluşturulmasına çalışan ve kamusal alandaki en etkili Ermeni aydını olan Dink, Ermeni ve siyasi kimliği nedeniyle öldürüldü. AİHM kararının da ortaya koyduğu gibi, Dink cinayetinde, Türkiye’de güvenlik güçleri, jandarma, polis, valilik, MİT,TSK, hükümet gibi devletin tüm baskı aygıtları ile devletin ideolojik aygıtı olan medya da sınıfta kalmıştır. Medya bu cinayete giden süreçte Dink’i hedef göstermiş, etiketlemiş, ötekileştirmiş ve yalnızlaştırmıştır.” (İnceoğlu ve Sözeri, t.y, :3)

Görüldüğü üzere, nefret söyleminin medya içerikleri ile yaygınlaşması ve meşrulaştırılması gibi durumlar, hem toplumsal hem de ulusal ve uluslar arası boyutlarda durumlara yol açmakta ve “söylem” olgusundan çıkıp, “suç” olgusuna dönüşmektedir. Medyadaki nefret söyleminin önüne geçilmesine ilişkin dünya çapında çeşitli adımlar da atılması artık neredeyse bir zorunluluk halini almıştır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, devletlere, ulusal yasalar çıkarmak için ortak ölçütler belirlemesini önermekte ve nefret söyleminin

sahibi ile bunu yayımlayan medyayı birbirinden net olarak ayırt etmesini tavsiye etmektedir.³

1.1.2.3. LGBTT Bireyler, Kadınlar ve Eşcinsellere Yönelik Nefret Söylemi

Eşcinsellik, insanlık tarihinin en erken dönemlerinde itibaren, 1980'lere kadar bastırılan bir duygu olsa da, Boswell'e göre (akt. Kudat, 2006: 101), modern dönem öncesinde eşcinsellik aslında daha yaygın olmuştur.

1973 yılından itibaren tıp literatüründe bir hastalık kategorisi olmaktan çıkarılan eşcinsellik, yalnızca kadına ya da erkeğe has bir durum değildir ve her iki cinsiyette de görülebilmektedir. LGBTT bireyler, doğuştan sahip oldukları cinsel kimlikleri ile çelişebilmekte ve gerçekte hissettiği cinselliği tercih edebilmektedir. Freud, cinsel eğilimlerin erkek ve kadında şu şekilde seyrettiğini vurgulamaktadır;

“Yalnız ergenlik döneminde erkek karakteri ile dişi karakteri arasında belirli ayrılma sonunda, başka her şeyden çok yaşamın akışı üzerine kesin bir etki yapan bir karşıtlık ortaya çıktığının görüldüğü bilinir. Eril ve dişi eğilimlerin daha çocukluk yaşlarında görüldüğü doğrudur. Cinsel yasakların gelişmesi küçük kızlarda erken tanımlanır ve küçük erkek çocuklardakinden daha az direnme ile karşılaşılır. Aynı şekilde, cinsel bastırma eğilimleri kızlarda daha çok görülür.” (Freud, 2009: 105)

LGBTT ve eşcinsel bireyler, önyargılara paralel adeta toplumdan dışlanmakta ve sırf cinsel yönelimleri nedeniyle ötekileştirilebilmektedir. Toplumdan dışlanma ve reddedilmeye maruz kalan eşcinsel bireylere karşı bir nefret suçunun işlendiği de gözden kaçmaması gereken bir konudur.

³ a,g,m: 2.

Cinsel yönelimi farklı olan bireylere karşı yapılan ayrımcılığın tarihi de en az, eşcinsellik vb. yönelimlerin tarihi kadar eskidir aslında. Örneğin, bilgisayar biliminin kurucusu kabul edilen ünlü İngiliz matematikçi ve kriptolog Alan Turing, 1952 yılında birlikte olduğu kişi tarafından soyulduğu şikayetiyle polise başvurup eşcinsel olduğunu açıklamış ve ardından dönemin siyasi ideolojisinin kurbanı olmuştur. Turing, homoseksüelliğin İngiltere’de yasak olması sebebiyle eşcinsellik suçlamasından yargılanıp önce libidosunu azaltmak için uygulanan hormonal bir tedaviye maruz kalmış ve ardından 1 yıl boyunca kimyasal olarak hadım etme yöntemi olarak kullanılan östrojen iğnesi olmaya mahkûm edilmiştir. (www.wikipedia.org, erişim tarihi: 04.08.2012.)

Toplumca benimsenen olumsuz tutum, fikir ve kanaatler eşcinsel bireyleri, toplumdaki ayırmakta, soyutlamakta ve ötekici anlayışın temelini oluşturmaktadır. Kadın ve erkeği tanımlayan kültürel ve toplumsal yapılar da bu anlayışın oluşmasında bir etmendir. Örneğin, Türkiye’de benimsenen ataeril yapı, kadını erkeğin ötekisi olarak konumlandırmakta ve söz konusu bireylerden kendi biçtiği eylemler ile edinimleri sergilemesini beklemektedir. Kadın domestik iken, erkek masküldür ve bu özelliklere doğumsal özellikleri ile sahip olmuştur. Bu kültürel yapı ile tezat düşen cinsel bir yönelim söz konusu olduğunda ise, toplumda yadırgama ve garipseme kaçınılmaz olacaktır Kılıç, (2011: 150). *“Eşcinselliğe karşı olumsuz tutumların ardında şahsen eşcinselleri tanımaksızın tamamı tahminlere ve önyargılara dayalı gelenekçi ve tutucu yaklaşımlar bulunduğunu” ifade etmektedir.*

Kadın ya da erkeklere sırf doğumsal olarak yüklenen fiziksel özellikleri ile rol model biçme görevini ihmal etmeyen toplumsal normlar, medya içerikleriyle de desteklendiğinde bir panik havasının hissedilmesi de söz konusu olacaktır. Toplumun cinsel yönelimi farklı bireylere homofobik ve amiyane şekilde söylemlerde bulunması, bu havayı iyice yaymakta ve söylemlere yerleşmesine neden olmaktadır.

“Ballard ve Morris’e göre,eşcinsellere karşı olan tutumların tamamı toplumsal yargı ve kalıplara, bireyin toplumsallaşma sürecine dayanmaktadır. Başka bir dile söylemek gerekirse, bütün bu tutumlar doğuştan değildir, öğrenilmektedir. Bu toplumsallaşma sürecine, aile, dini kurallar, kuşak aidiyeti/akranlar ve medya farklı katkılarda bulunmaktadır”. (Kılıç, 2011: 148)

Türkiye’de eşcinsellere yönelik ayrımcılık toplumsal süreçte kendisini medyanın “katkılarıyla” ciddi şekilde gösterebilmektedir. Bu duruma, 2009 yılında il hakemi Halil İbrahim Dinçdağ’ın, eşcinsel olması sebebiyle meslekten ihraç edilişi ve buna gerekçe olarak, kendisine GATA’dan verilen *askerliğe elverişli değildir* yani (çürük) raporu gösterilişinin haberleştirilmesi bir örnek olarak verilebilmektedir. Dinçdağ’ın kimliğinin gizli kalmasına ilişkin mahkeme kararı olmasına karşın, haber in öznesi olan şahıs medyada "Trabzonlu hakem H.İ.D." şeklinde verildiğinden çok geçmeden Dinçdağ’ın kimliği ortaya çıkmıştır. Dinçdağ, hakemlik lisansı elinden alınmasının ardından hiçbir yerde iş bulamadığını ve Karadeniz mafyasının kendisini ölümle tehdit ettiğini iddia etmiştir. (www.wikipedia.org, erişim tarihi: 04.08.2012).

Doğan ve diğerlerine göre ise (2008: 84), günümüzde eşcinselliğin tedavisi gereken patolojik bir bozukluk olduğu görüşü terk edilmiştir ve insan cinselliğinin normal görünümlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Toplum kadar, medya mecrasında ve dolayısıyla medyanın içeriklerinde yer alan söylemler de, homofobik ideolojileri dışa vurmaktadır. Örneğin, “AIDS’li köyünden de kovuldu”, “Öldürülen travesti HIV’li çıktı vb. haberler, toplumdaki kalıp yargıları desteklemekte ve homofobik ideolojileri meşrulaştırmaktadır. Böylece, ayrımcılık, dışlama ve ötekileştirme inşası, nefret söylemi ile oluşturulacaktır.

“Türk medyasında eşcinselliğe ilişkin söylem, aşırı, eksik ve yanlış temsil yoluyla kurulmaktadır. Gelgeç ve Öktem’e göre (2008), Türk medyasında eşcinsellik ya transeksüellik ile ya da seks işçiliği ile ilişkilendirilmektedir.”⁴

⁴ a,g,m: 152.

Cinsel kimlik ya da yönelim sebebi ile toplumlarda yapılan ayrımcılığın LGBTT bireyler ve eşcinseller dışındaki diğer mağduru da kadınlardır.

Gögebakan'a göre (2011: 501), Anadolu insanı ataerkil yapıya paralel şekilde kadını bir kurtarıcı olarak görmektedir. Kadına atfedilen "Tanrıça" kavramı da bu algının bir göstergesidir.

Fakat buna karşın, kadın kutsal olduğu kadar güçsüzdür de birçok toplumda. Ve bu toplumlardaki erkek gücünü toplumsal yapıdan almaktadır.

Kadına, salt "ana-anaç" oluşu nedeniyle büyük önem atfedilse de, birçok mecrada kadın, olası haksızlık ve eşitsizliklere maruz kalabilmektedir.

Örneğin, modern kapitalizm kadınların iş gücüne katılımı ya da okur yazarlığı oranında artışın önünü açıyor gibi görünse de, kadınların aslında boğaz tokluğuna çalışmaları, okur-yazar kadın sayısındaki azlık durumu tam tersi göstermektedir (Kümbetlioğlu, 1999: 38).

Kadınlık ve erkeklik kavramlarının oluşmasında fizyolojik faktörlerin yanı sıra işin içine; sosyal ilişkiler, toplumsal yapılar, kültür ve ekonomi gibi olgular girmektedir.

"Kültürümüzde kadınlar ve erkekler, daha doğdukları andan itibaren farklı bir değerlendirmeye karşılanırlar. Erkek çocuğun doğum müjdecisi bile farklı ödüllendirilir. Kız çocuk doğmuşsa bir tevekkül ile karşılanır ve anne babanın erkek evlat sahibi olana kadar kız çocukla yetinmesi beklenir." (İnceoğlu ve Kar, 2010: 40)

Birçok toplumda kadın, erkeğin ötekisi olarak konumlanmakta ve adeta toplumsal yapının kendisine biçtiği rolü oynamak durumundadır. Dünyanın birçok yerinde, özellikler ataerkil yapıyı benimseyen toplumlarda kadın, sırf fizyolojik özellikleri sebebiyle ötekileştirilmekte ve cinsiyetçi bir ayrıma maruz kalabilmektedir. Türkiye gibi modernleşme yolunda önemli adımlar atan bir ülkede bile, kadın ataerkil yapının bir gereği olarak, erkek kadını kendisinin

“diğeri” kılmakta ve ona “yuva yapma” ve “yuvayı idare etme” görevini kültürel bir müeyyide şeklinde vermektedir.

“Kadınlar kendilerini o kadar baskı altında hissetmiştir ki, bazen hayallerinde erkeksiz bir dünya bile arzulamıştır. Feminizm gibi akımlar bu düşüncelerin sonucudur. Bu düşüncenin bilinen ilk öncüleri ise Amazon kadınlar olmuştur.” (Çelik, 2008: 8)

Monogami ve poligami gibi kültürel algılar da kadının toplumsal ve psikolojik statüsüne şekil verebilmektedir. Söz konusu kültürel pratikler “kadınlık” kavramını olumsuz yönde etkileyebilmekte ve onu yine “yönetilen” kılmaktadır. Burada yöneten genellikle erkek iken, yönetilen söz konusu algılara binayen her zaman kadın olmaktadır. Zaten ataerkil yapıyı benimseyen toplumlara göre, kadının erkeği yönetmesi mümkün olmamakla birlikte, toplum böyle bireyleri “kılıbıklık” damgası ile adeta fişlemektedir. Kültürel değer yargıları bireylerin algı, tutum ve davranışlarına zemin hazırlamaktadır.

“Hindistan’da, kültürel ve dinsel farklılıklar kadınlara yönelik baskı politikalarını ortak bir paydada birleştirmektedir. Doğumdan önce ultrason ile bebeğin cinsiyetini tespit edip kız çocukları doğmadan öldürme, kadınların erken yaşta evlendirilmesi ve gizli sünnet gibi uygulamalar kadınlara yönelik ayrımcılığın önemli ve tehlikeli boyutlarını gözler önüne sermektedir. Buna karşın Hindistan’da kadına karşı şiddet, tecavüz ve namus cinayetleriyle mücadele etmek için “Pembe Örgüt” anlamına gelen “Gulabi Gang” adı altında bir dernek kurulmuş ve kadınları bir araya getirmiştir. Pembe-sarı renklerde kıyafetler giyen ve sopa ile dolaşan dernek üyesi kadınlar kimi zaman bir araya gelerek, erkeklerden korunmak için dövüş teknikleri öğrenmeye başlamıştır. Ayrıca Gulabi Gang’ın ilk icraatı da bu teorik eğitimi pratiğe dökme anlamında, kadın döven bir polisi dövmek olmuştur.” (www.kurmesiler.com, erişim tarihi: 11.06.2012.)

Kadın/kadınlık algısı yalnızca kültürel, siyasal, ideolojik ya da toplumsal olarak oluşturulmamaktadır. Medya da ortak bir kadın ve kadın bedeni algısı oluşturulabilmektedir. Bu algının da temelini cinsellikten aldığı söylenebilmektedir. Medya, kadını fizyolojik özelliklerine paralel cinsel bir obje olarak sunarken, arkasına aldığı ataerkil yapı ile kimi zaman onları günah keçisi de ilan edebilmektedir.

Kadınların çoğu bu durumdan rahatsız olsa, da kadın bedeninin sunumu konusunda medya ile hem fikir olan kadın gruplarının olduğu da söylenebilmektedir. Örneğin, Wolf, Nichols ve Decelle'in medyadaki yaygın kadın bedeni algısı hakkında 18-33 yaş arası farklı ırklardan 11 heteroseksüel, 7 biseksüel ve 9 lezbiyen kadın ile yaptığı çalışma sonucunda son derece ilginç veriler elde edilmiştir; Heteroseksüel kadınlar; medyadaki yaygın kadın bedeni algısı hakkında görüş bildirmeyi kolayca kabul etmiş ve görüşme boyunca devamlı Tina Turner'ın bacakları, Elizabeth Hurley'in göğüsleri, Isabella Rosselini'nin kıvrımları ve Angela Basset'in kalçası hakkında konuşmuştur. Kadınlardan biri, bir dönem diyafram gösteren giysilerin moda olduğunu ve muhtemelen tasarımcıların kusursuz fiziğiyle model olarak Barbie'yi aldıklarını söylemiştir. Kadınlar ayrıca, liposuction ve diğer kozmetik cerrahi operasyonları ile ilgili de konuşmuştur. Lezbiyen kadınlar; konuyu tartışmayı reddetmiştir. Bu lezbiyen alt kültürü düşünülürse pek de şaşırtıcı değildir. Lezbiyen kadınlar, konu ile ilgili tutum ve güven gibi içsel özelliklerden bahsetmiştir. Lezbiyen kadınlara göre, kadın vücudunun tek bir parçası ile değil, bütünüyle ifade edilir. Aksini düşünmek kadını komple bir paket olarak görmektir. Biseksüel kadınlar da medyadaki yaygın kadın bedeni algısının çoğunluğunu oluşturan vücudun parçalanarak sunulması konusunda bir sorun olduğunu söylemiştir. Buna karşın biseksüel kadınlar, medyada kadın vücudunun temsilinin ya da yeniden sunumunun olduğunu yalanlamıştır (Lind, 2004: 38-39).

Bu çalışmanın değerlendirilmesi yapıldığında, söz konusu kadın gruplarının kadın bedeni hakkında, medyanın oluşturduğu yaygın kaniya çok da soğuk bakmadıkları görülmektedir. Hatta, söz konusu kadınların da kendilerini bedenleri ile ifade ettikleri ve bu yüzden medyanın kadın bedenini sunumundan çok da rahatsız olmadıkları sonucuna ulaşılabilmektedir.

HIV/AIDS'in yaygın bulaş yolunun cinsel ilişki olduğu göz önünde bulundurulduğunda yine bir "kadın" olan seks işçileri yani hayat kadını/ fahişelere yönelik yapılan ayrımcılık da sıkça göze batmaktadır. Fahişelik, bu

Çalışmada akademik birçok literatürde olduğu gibi seks işçiliği kapsamında değeriendirilmiştir.

Yine yabancı uyruklu kadın ya da hayat kadınlarına yapılan ayrımcılık da aslında toplumsal bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Söz konusu kadınlar, özellikle medyanın da katkılarıyla potansiyel birer HIV/AIDS ile yaşayan bireyler olarak sunulabilmekte, HIV/AIDS olgusu ile bağdaştırılabilmektedir.

Yabancı uyruklu hayat kadınları, birçok ülkede seks satabilmekte ve aynı zamanda yasal olmayan şekilde ikamet edebilmektedir. Yasal bir şekilde ikamet etmeyen ve seks işçiliği yapan kadınların HIV/AIDS bulaşını, çok sayıda seks partnerleri olduğundan daha fazla taşıdıkları varsayılmaktadır. Örneğin, T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü, 2008 yılında Türkiye’de yakalanan her 5 yabancı hayat kadınından 1’inin bulaşıcı hastalık taşıdığını tespit etmiştir. (www.ntvmsnbc.com, erişim tarihi, 29.08.2012).

Bu yüzden birçok yabancı uyruklu hayat kadını gizlice çalışmakta iken, yakalandığı zaman sınır dışı edilmektedir. Yurt dışından getirilen ve zorla çalıştırılan yabancı uyruklu hayat kadınlarının sayısı da medyadan takip edildiği kadarla bile bir hayli fazladır. Bu anlamda konuyu insan ticareti kapsamında ele alan EGM’nin insan ticareti ile mücadele konusunda bazı yasal düzenlemeleri mevcuttur (Bkz.www.egm.gov.tr).

Ayrıca ALO 157 İnsan Ticareti İle Mücadele Acil Yardım ve İhbar Hattı da yine söz konusu durum ile mücadele anlamındadır.

Sınır dışı edilmekten kurtulmak isteyen yabancı uyruklu hayat kadınları formalite evliliklerle Türk vatandaşı olabilmekte ve aralarında AIDS’le yaşayanların da olmasına karşın Türk vatandaşı oldukları için sınır dışı edilememektedir. Bu kadınlar çocuk bakıcısı ya da hizmetçi vb. işlerde çalışıyor olarak da gösterilebilmektedir. Bu anlamda Avrupa Birliği’ne (AB)

uyum çerçevesinde düzenlenen 1 Şubat 2012 tarihinden itibaren yürürlüğe giren "Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun" ile ev işlerinde çalışan yabancı uyruklu çocuk bakıcıları ile hizmetçilerin kayıt altına alınmaları hedeflenmiştir. Kanun kapsamında, Türkiye'de turist olarak kalan yabancıların bir kerelik kalış süresi 180 gün içinde 90 günle sınırlandırılmıştır. Ayrıca eskiden birkaç günlüğüne ülkesine gidip Türkiye'deki işine geri dönebilen yabancı turistler, ülkesine gittiğinde ancak üç ay geçtikten sonra Türkiye'ye dönüş yapabilecek ve dolayısıyla Türkiye'deki işini kaybedecektir.

Türkiye'de yabancı uyruklu hayat kadınlarının sayısı bir hayli fazladır ve büyük bölümünü Ukrayna, Moldova, Gürcistan, Azerbaycan ve Beyaz Rusya'dan Türkiye'ye çalışmak üzere gelen binlerce yabancı uyruklu hayat kadını oluşturmaktadır. Türkiye'de fuhuş yapan yabancı kadınlar arasında özellikle Beyaz Rusya'dan gelenlerin çoğunun eğitilmiş olması da ilginç bir durumdur. Uyuşu ya da cinsel kimliği ne olursa olsun sosyal bir ayrımcılığa uğradıkları varsayılan "hayat kadınları/fahişeler", aslında tarihleri ve varlıkları ile toplumsal yaşama hiç de çok da uzak olmamıştır.

Fahişeliğin tarihçesi çok eski toplumlara kadar uzanmaktadır. Bulloğ (akt. Dursun, 2011: 408), dünyada fahişelik konusundaki ilk kayıtlara Eski Mezopotamya'da rastlanıldığını belirtirken, eski Mezopotamya rahiplerinin çocuk doğurtma işi ile ilgili cinsel faaliyetlerde bulunduklarını ve orada kadınlardan kendilerini tapınağa hediye olarak sunmalarının istendiğini söylemektedir. Rathus (akt. Dursun, 2011: 408) ise, bunun benzeri bir durumun Eski Yunan'da geliştiğini ve İ.Ö. 550 yılında ruhsatlı kerhanelerin Afrodite Tapınağı'nın finansörü olduklarını belirtmektedir. Fahişelik, nedense birçok toplumda kadınlara özgüdür. Ama Kudat'a göre (2006: 38), aslında Babil'de bugüne kadar üzeri örtülen bir erkek fahişeliği de var olmuştur. Bu durum AIDS ortaya çıkana kadar ise tartışılmamıştır. Çünkü daha önce de bahsedildiği gibi, AIDS ilk kez ABD'de 5 eşcinsel bireyde görülmüştür. Kudat, erkek fahişeliğinin tarihini şöyle anlatmaktadır;

“Eski Yunan’da cinsel arzularını istedikleri gibi gidermek isteyen erkekler, “Pornos” adı verilen erkek fahişelere yönlendirilmiş. Mesela ünlü Neron da erkeklerle düşkünmüş ve Seneca, Neron imparator olmadan önce bu durumu fark etmiş ve söz konusu durumu mazur göstermek için erkek fahişelerden hoşlanmaya sıcak bakmıştır. Hindu tapınaklarında da erkek fahişeler var olmuş ve bu zevkin ötesinde Tanrı’ya teslimiyet anlamına gelmiştir. Ayrıca söz konusu durum, tapınaklarda da resmedilmiştir. Çin’de ise MS 960’da Song Hanedanı’nın başkenti olan Kaifeng’de binlerce erkek fahişenin varlığından söz edilmektedir. İmparator kadın-erkek fahişeliğine karşı yasa çıkarmış, fakat yasa hanedanlık bitiminde yürürlükten kaldırılmıştır. Japonya’da “yüzen dünya” adı verilen zevk mahallelerinde “elit fahişeler” de var olmuştur. “Taikomoçi” isimli erkek fahişeler erkek müşterileri eğlendirirken, “Odoroki” olarak adlandırılan ve gençken erkekleri eğlendiren yaşlanınca geysalık yapan kadınların görevi ise, erkekler geysalarla odalarına çekilene kadar onlar ile ilgilenmek olmuştur. Erkek fahişelik Amerika’da ise, yerliler arasında görülmüştür. Navaho kabilesinde kadınısı görünümlü erkekler tek başına yaşayan erkeklere seks satmıştır.”

1720’lerde İngiltere’de ise, erkekler eşcinsel parkları doldururken, 1730’lar Londrası’nda eşcinsel ve satılık erkekler için geniş bir sosyal ağ ve iletişimden söz edilir olmuştur.⁵

Günümüz Türkiye’sine bakıldığında ise fuhuş yasaldır ve Türk Ceza Kanunu’nun 5237 sayılı yasasının 227. maddesi tarafından düzenlenmiştir. Fuhşa teşvik eden ve ona olanak sağlayana iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası uygulanmaktadır. Bunun yanı sıra, fahişelerin yabancı uyruklu olmaması gerekmektedir. Ayrıca, Türkiye’de genelevlere ruhsat verilmektedir ve bu durum “Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü” ile çerçevelenmiştir (www.wikipedia.org, erişim tarihi,12.07.2012).

Türkiye’de fuhuş ve fahişelik konusunda uygulanan düzenlemeler yalnızca TCK’nın 227. maddesi ve Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü ile sınırlı değildir. TCK’nın 80. maddesi ve Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun 128. maddesi de söz konusu düzenlemelerden

⁵ a,g,e: 65.

oluşmaktadır. Ayrıca, Pasaport Kanunu'nda, Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nda ve Türk Ceza Kanunu'nun 77. maddesinde hükümler de bulunmaktadır. Sayılan bu kanunlardan çalışmanın ana konusu olmadığından yalnızca, kısaca şu şekilde bahsedilmiştir: TCK'nın 80. maddesinde fuhuş ve fahişelik konusundaki yönetmelik, kişileri zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak ya da esir tutmak ve organlarının verilmesini sağlamak amacıyla tehdit, baskı, veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, aldatmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından ya da çaresizliklerinden faydalanarak rızalarına sahip olmak şekliyle kişileri ülkeye getiren, ülke dışına çıkaran, bulan, kaçırarak, sevk eden veya barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilmesi şeklindedir (TCK, M.80).

227. madde ise, bir çocuğu fuhşa teşvik eden, bunu kolay kılan, bu yüzden tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişinin dört yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılmasını kapsamaktadır. Ayrıca, söz konusu suçun işlenişine dair hazırlıklar da tamamlanmış suç gibi cezalandırılmaktadır. Bir kişiyi, fuhşa yönlendiren, bunu kolaylaştıran veya fuhuş amacıyla aracılık yapan ya da yer sağlayan eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılmaktadır. 227. maddeye göre, fuhşa sürüklenen birinin kazancından faydalanarak geçim sağlamak da fuhşa teşvik sayılmaktadır. Bununla birlikte, tehdit, hile ve ya kişinin çaresiz halinden faydalanarak onun fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında yukarıda belirtilen uygulamalara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılmaktadır. Ayrıca bu suçlar; eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından veya kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı kişi tarafından nüfuz kötüye kullanılmak şekliyle işlenirse verilecek ceza yarı oranında artırılmaktadır. Ek olarak söz konusu suçlar eğer örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenirse, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza da yarı oranında artırılmaktadır (TCK, M.227).

Ayrıca, 24.4.1930 tarih ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 128. maddesinde; Sağlık ve İçişleri Bakanlıkları'nın ortak bir tüzük yayınlayarak hayat kadınları ve genelevlerin tabi olacakları hükümler ve fuhuş sebebiyle yayılan hastalıkların, özellikle zührevi hastalıkların yayılmasına engel olacak önlemleri tespit etme ve ortak bir şekilde uygulayacakları, hayat kadınlarıyla, genelevler ve bu gibi yerlerin söz konusu tüzükte tanımlanıp sınırlanacakları ifade edilmiştir (UHK, M.128).

Fahişelik ve fuhuş konusundaki ulusal düzenlemelerden biri de, Bakanlar Kurulu'nun 30.3.1961 tarih ve 5/984 sayılı Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'dür. Bu tüzükle, fuhuşu denetlemek, fuhuş yüzünden bulaşan zührevi hastalıkların yayılmasına ve bu sebepten kamu düzeninin bozulmasına engel olmak üzere "Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonları" ile "Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonlarına Yardım Kurulları" kurulmuştur. Tüzüğün 15.,16.,17.,18., ve 19. maddelerinde genel kadınlar ile genelevlere ilişkin tanımlamalar yapılmıştır. 25. maddesinde ise bütün genel kadınların, izinli olsalar bile haftada iki kez, 18 yaş ila 21 yaş arasındaki kadınların ise on günde bir defa kendilerini resmi doktora muayene ettirmeye mecbur oldukları belirtilmiştir. Tüzüğün 100. maddesinde ise genel kadınları muayeneye göndermeyen genelevlerin ilkinde bir ay, tekrar etmesi halinde ise iki ay kapatılacağı belirtilmiştir" (Dursun, 2011: 422-425).

HIV enfeksiyonlarının büyük kısmının cinsel yolla bulaştığı günümüz dünyasında hayat kadını/fahişelerin yani seks işçileri ile müşterileri HIV/AIDS konusunda en yüksek risk grubudur. Çünkü, söz konusu kişiler daha çok sayıda seks partnerine sahiptir. Seks işçiliğinin bir neticesi olarak; HIV enfeksiyonuna karşı korunmasız olma; kadınlar, erkekler ve transgender bireyleri kapsamaktadır. Ayrıca HIV önleme/engelleme hizmetlerine de yeterli erişimin mümkün olmadığı da söylenebilmektedir. Seks işçiliğiyle ilgili HIV bulaşmasının azaltılmasının mümkün olduğunu gösteren bazı araştırmalar

ve deneyimler de mevcuttur. Seks işçiliği bağlamında HIV'i incelerken, izlenecek yollar ve programlar sadece seks işçilerinin ihtiyaçları üzerinde odaklanmamalı, beraberinde ücret karşılığı seks talebinin artmasına sebep olan etkenleri de ele almalıdır. Hükümetler seks işçiliği konusunda, HIV riskini ile HIV'e karşı olan korunmasızlığı engellemek ve en aza indirmek için gerekli programları geliştirmeye teşvik edilmektedir (Aktürkoğlu, 2011: 42-44).

1.2. HIV/AIDS VE TOPLUMSAL BOYUT

AIDS, (Acquired Immune Deficiency Syndrome) “Edinsel Bağışıklık Yetmezliği Sendromu”dur ve HIV (Human Immunodeficiency Virus) “İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü” tarafından oluşturulan bir hastalıktır. AIDS, HIV ile enfeksiyon sonucu ortaya çıkan klinik durumun en şiddetli şekli olarak tanımlanabilmektedir (Anderson ve May, 1988: 514).

AIDS, ilk kez ABD'nin California eyaletinin Los Angeles kentinde 5 eşcinselde görülmüş ve bu yüzden “eşcinsel hastalığı” olarak adlandırılmıştır (Curran, 1983: 309).

AIDS, taşıyıcının HIV nedeniyle önemli enfeksiyonlardan birini geliştirmesi veya bağışıklık sistemi hücrelerinin virüsün önemli ölçüde tahribatına uğraması olarak da tanımlanabilmektedir. Vücut ağırlığının %5'inden fazlasının kaybedilmesi olarak tanımlanan istem dışı kilo kaybı AIDS'in ayırıcı tanısıdır ve hastalık hali gibi ölüm oranları ile de orantılıdır (Cone v.d., 2001: 1).

AIDS, bazı bulgular ve hastalıklarla ortaya çıkmaktadır. HIV enfeksiyonlarında fırsatçı akciğer hastalıkları, ölümün en yaygın sebebidir. ABD'de AIDS'de görülen hastalıkların %65'i fırsatçı akciğer enfeksiyonlarıdır (Hopewell ve Luce, 1984: 87).

KS (Kaposi Sarkomu), HIV ile enfekte olan kişilerde en çok görülen kanserdir. (McCullough ve Firth, 1997: 42) HIV enfeksiyonunda ikinci en yaygın hastalık ise non-Hodgkin Lenfoma (NHL)' dir. (Levine v.d., 1995: 254.) AIDS göstergesi olan bazı hastalıklar ve oranlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Erişkinlerde);

Tablo 1. AIDS Göstergesi Olan Bazı Hastalıklar ve Oranları

Hastalıklar	Oranları
Pneumocystis jiroveci pnömonisi	% 38
Kronik İshal (≥ 30 gün ≥ 2 yumuşak dışkılama/gün) +>%10 kilo kaybı Kronik halsizlik ve ≥ 30 gün ateş	% 18
Özofagus, trakea veya akciğer kandidiyazı	% 16
Karaciğer, dalak veya lenf bezi dışında bir organda gözde CMV	% 7
1 aydan uzun süren mukokutanöz HSV HSV pnömoniti, özofajiti, bronşiti	% 5
Dissemine Mycobacterium avium enfeksiyonu	% 5
Ekstra pulmoner cryptococcus enfeksiyonu	% 5
Tekrarlayan bakteriyel pnömoni (1 yılda < 2 atak)	% 5
HIV ilişkili demans	% 5
Progresif multifokal lökoensefalopati	
Organ toksoplazmoz	% 4
Mycobacterium tuberculosis enfeksiyonu pulmoner Ekstra pulmoner	% 7 % 2
1 aydan uzun süren cryptosporidia ishali	% 1.3
1 aydan uzun süren Isospora ishali	% 0.1
Tekrarlayan tifo dışı salmonella septisemisi	% 0.3
Ekstra pulmoner koksidioidomikoz	% 0.3
Ekstra pulmoner histoplazmoz	% 0.9
İnvaziv servikal kanser	% 0.6
Burkitt lenfoması	% 7
İmmünoblastik lenfoma	% 2.3
Primer santral sinir sistemi lenfoması	% 7

Kaynak: Aktaş, 2010: 9.

AIDS kadar, ona yol açan HIV virüsü ile söz konusu hastalığa ilişkin temel kavramlardan da bahsetmek gerekecektir; HIV: Bağışıklık sisteminin içine yerleşerek kişinin bağışıklık sistemini zayıflatan virüstür. HIV vücuda girdikten sonra kişinin bağışıklık durumuna göre uzun yıllar bir belirti göstermeyebilir. HIV birkaç yılda vücudun hastalığa karşı direniş gücünü zayıflatır. Giderek vücudu hastalıklara karşı savunmasızlaştırır. HIV taşıyıcısı kimse hastalanır ya da virüs var olan hastalıkların daha da şiddetlenmesine yol açar, ki bu da AIDS'tir. (www.aids.ch, erişim tarihi: 30.06.2012) HIV; cinsel ilişki ile mukozal zardan, virüslü kan ve kan kökenli bir yoldan ya da anneden fetusa, bebeğe; doğum sırasındaki vajinal sıvı, anne sütü ve anne kanı ile bulaşabilmektedir (Levy ve Brdcscn, 1985: 62).

Buna karşın, toplumda yanlış bilinen algıların aksine AIDS; öpüşme, hapşurma, öksürme, aynı ortamı paylaşma, aynı çatal-bıçak kaşığı kullanmak gibi durumlar ile bulaşmamaktadır. HIV enfeksiyonunu da kendisini bazı bulgularla göstermektedir;

Tablo 2. Primer HIV Enfeksiyonu

Bulgu	Oranı
Ateş	% 96
Adenopati	% 74
Faranjit	% 70
Makülopapüler Döküntü	% 70
Miyalji	% 54
Diyare	% 32
Başağrısı	% 32
Bulantı/Kusma	% 27
Hepatosplenomegali	% 54
Kilo Kaybı	% 32
Stomatit	% 32
Nörolojik Bulgular(Aseptik menenjit, G. Barre, periferik nöropati, fasial palsy, psikoz, kognitif bozukluk)	% 27

Kaynak: Aktaş, 2010: 9.

Bu bulguların yanı sıra, enfeksiyon kendisini bir takım deri bulguları ile de gösterebilmektedir. Bunlar; *Stafilokoksik Follikulit*, *Kaposi Sarkomu (KS)*, *Siğil*, *Herpes Zoster*, *Tinca Pedis* ve *Onikomikoz*, *Mulluskum Kontagiosum*, *Eozinofilik Dermatit*, *Lenfadenopati*, *Akut Retroviral Sendrom* ve *Seboreik Dermatit*'tir (Aktaş, 2010: 9).

HIV Pozitif: Bir kimsenin HIV ile enfekte olmasıdır. Kanında HIV bulunan kişilere HIV pozitif denirken, Söz konusu kişiler ayrıca kanında antikor bulunan seropozitif kimselerdir. HIV taşıyıcılarına olası bir ayrımcı ya da nefret söylemi yaratmaması açısından "HIV'li" yerine, "HIV pozitifli" ya da "HIV pozitifle yaşayan kimse" denmektedir. HIV pozitifle yaşayan kimselerin bir kısmı hastalıkla baş etmek için tedaviyi kabul ederken, bir kısmı ise etmeyebilmektedir.

Stevens ve Hildebrandt'a (2009: 594) göre, HIV pozitifle yaşayan kadınların bir kısmında ilaç almada isteksizlikler vardır ve bu isteksizlikler; ilaç almanın devamlı HIV'i hatırlatması, aldığı ilaç sebebiyle aile bakımını aksatma ve yoğun yan etkiler şeklindeki üç sebebe dayanmaktadır. Söz konusu kişiler, "*nasıl olsa öleceğim*", "*ben ilaç alan insanlardan değilim*" gibi nedenlerle de ilaç almaktan kaçınmakta ya da tedaviyi reddedebilmektedir.

HIV Negatif: Yapılan HIV testi, HIV antibody testi ya da ELISA testi gibi testler sonucunda kanında virüs bulunmayan kişilere HIV negatif denir.

Fırsatçı Enfeksiyon: "*Bağışıklık sistemi baskılanmış kişileri etkileyen enfeksiyondur.*" (www.hivlehayat.org, erişim tarih: 29.06.2012).

AIDS'e ilişkin tıbbi tanımlamalar kadar, AIDS'in ortaya çıktığı ilk günden beri artışına ve nedenlerine dikkat çekmek gerekecektir. 1990'larda başta Afrika olmak üzere birçok yerde görülen AIDS'in hızla artmasında; Afrika'da şehirleşmenin çoğalması, uzun yolculuk ile uluslar arası seyahatlerin artması, seks alışkanlıklarının değişmesi ve uyuşturucu

kullanımının artması önemli rol oynamıştır. Birleşmiş Milletler AIDS ile Mücadele Programı (UNADIS)'nin raporları da AIDS'in görüldüğü coğrafi bölgelere ilişkin söz konusu hastalığın en fazla Afrika kökenli kişilerde görüldüğünü doğrulamaktadır. UNAIDS'in 2010 Dünya AIDS Günü Raporu'nda, tüm HIV ile yaşayan kişilerin tahmini %68'inin Sahra-altı bölgesinde olduğu ve Güney Afrika'nın tahmini 5.6 milyon ile dünyada en fazla HIV ile yaşayan kişi olan ülke olduğu gibi veriler yer almaktadır. Ayrıca söz konusu rapora göre, hastalıktan en fazla etkilenen Sahra-altı Afrika'da 22,5 milyon kişi virüs kapmıştır (UNAIDS, 2011: 4).

AIDS'e ilişkin farkındalık yaratma konusunda WHO, BM, UNAIDS, IAS, ILGA ve UNICEF gibi kuruluşlar ve dünya çapında birçok dernek (AIDS ve LGBTT dernekleri vb.) faaliyet göstermektedir. Söz konusu faaliyetler, hem hastalığın ciddiyeti ve boyutuna dikkat çekmekte, hem de korunma yolları ve tedavi hakkında bilgi ve istatistikler vermektedir. Uluslar arası AIDS Derneği (IAS), AIDS'in önlenmesinde en önemli yollardan birisinin tedavi olduğunu belirtmektedir. HIV Tedavi Bülteni'ninde (HTB) yer alan bir bilgiye göre, bu varsayım 17-20 Temmuz 2011'de Roma'da düzenlenen IAS 6. HIV Patogenezi, Tedavisi ve Önlenmesi Konferansı'nda da ortaya atılmış ve HPTN 052 çalışmasında antiretroviral tedavinin bulaşmayı en az % 96 oranında azalttığı sonucuna ulaşılmıştır (HTB, 2012: 23).

Dünya'da AIDS konusunda UNAIDS'in 2011 yılında yayınladığı ve hastalığın bölgesel epidemisini ortaya koyan verileri günümüz durumunu özetlemektedir. Hastalık halen en fazla Sahra-altı Afrika'da görülürken, 2001 yılından bu yana Doğu Avrupa ve Orta Asya'da HIV ile yaşayanların sayısı artmıştır. Kuzey Amerika ve Batı ile Orta Avrupa'da ise HIV epidemisi rölatif olarak stabil kamıştır. Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Litvanya, Slovakya ve Slovenya'da HIV vaka oranları ikiye katlanmıştır (UNAIDS, 2011: 4).

%96'sı Birleşmiş Milletler'e üye toplam 186 ülkenin kendi ulusal AIDS verilerinden yola çıkarak hazırlanan UNAIDS 2012 Küresel AIDS Salgını Raporu'na göre ise, 2012 yılında yeni enfeksiyon oranları 13 ile 25 ülkede en az% 50 oranında düşerken, söz konusu düşüşün yarısının Sahra-altı Afrika'da, yarısının ise HIV/AIDS ile yaşayan çocuklar arasında olduğu gözlenmiştir. Rapor, birçok ülkede HIV/AIDS'in hala damgalama, ayrımcılık ve adaletsizliği ifade ettiğini belirtirken, kadın ve kız çocuklarına uygulanan cinsiyet eşitsizliği ve cinsel şiddete de dikkat çekmektedir (UNAIDS, 2012: 10).

Türkiye'de AIDS ise, Afrika gibi ülkelerde olduğu gibi çok yoğun olmasa da görülmektedir. *"Türkiye'de ilk AIDS vakası, 1985 yılında iki kez ortaya çıkmıştır. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bulaşıcı Hastalıkların Kontrolü Daire Başkanlığı Zührevi Hastalıklar Şubesi'nin 2008 yılı verilerine göre, en fazla hasta ve taşıyıcı İstanbul, İzmir ve Ankara'da bulunmaktadır"* (www.tumgazeteler.com, erişim tarihi: 09.07.2012).

T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bulaşıcı ve Salgın Hastalıkların Kontrolü Daire Başkanlığı Zührevi Hastalıklar Şubesi'nin yayınladığı 01 Ekim 1985 - 31 Aralık 2011 tarihleri arasındaki HIV/AIDS verileri şu şekilde tablolatırılmıştır.

Tablo 3. Türkiye’de Bildirilen AIDS Vaka ve Taşıyıcılarının Yıllara Göre Dağılımı.

YILLAR	AIDS	HIV (+)	TOPLAM
1985	1	1	2
1986	2	3	5
1987	7	27	34
1988	9	26	35
1989	11	20	31
1990	14	19	33
1991	17	21	38
1992	28	36	64
1993	29	45	74
1994	34	52	86
1995	34	57	91
1996	37	82	119
1997	38	105	143
1998	29	80	109
1999	28	91	119
2000	46	112	158
2001	40	144	184
2002	48	142	190
2003	52	145	197
2004	47	163	210
2005	37	295	332
2006	35	255	290
2007	24	352	376
2008	49	401	450
2009	75	453	528
2010	70	557	627
2011	80	619	699
TOPLAM	921	4.303	5.224

Kaynak: www.pozitifyasam.org, erişim tarihi: 12.05.2013.

Tablo 4. Türkiye’de Bildirilen HIV/AIDS Vakalarının Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2011

Yaş Grupları	Erkek	Kadın	Toplam
0	19	7	26
1-4	11	18	28
5-9	7	11	18
10-14	6	4	10
15-19	36	43	74
20-24	282	260	502
25-29	504	299	742
30-34	632	246	811
35-39	594	158	684
40-49	795	196	868
50-59	408	131	503
60+	225	49	258
Bilinmeyen	210	100	304
TOPLAM	3.729	1.495	5.224

Kaynak: www.pozitifyasam.org, erişim tarihi: 12.05.2013.

Tablo 5. Türkiye’de Bildirilen Olası Bulaşma Yoluna Göre HIV/AIDS Vakalarının Dağılımı, 2011.

OLASI BULAŞMA YOLU	
Homo/biseksüel cinsel ilişki	443
Damar içi madde bağımlılığı	152
Homoseksüel/Biseksüel cinsel ilişki + Damar içi madde bağımlılığı	10
Hemofili hastalığı	11
Transfüzyon	57
Heteroseksüel cinsel ilişki	2.753
Anneden bebeğe geçiş	70
Nozokomiyal bulaşma	24
Bilinmeyen	1.704
TOPLAM	5.224

Kaynak: www.pozitifyasam.org, erişim tarihi: 12.05.2013.

WHO, UNICEF ve UNAIDS'in 2010 yılı ortak raporunda *"Türkiye, Aralık 2009 itibariyle tedavi ihtiyacı olan HIV pozitiflilerin tedaviye erişim oranının %50'den fazla olduğu 21 ülke arasında yer almaktadır"* (www.pozitifyasam.org, erişim tarihi: 29.06.2012).

Fakat, T.C. Sağlık Bakanlığı'nın Haziran 2012 tarihindeki verilerine göre Türkiye'de HIV/AIDS yayılımı en yüksek artış hızına ulaşmıştır. Türkiye'de son dört yılda her sene ortalama 500 kişiye HIV tanısı konurken, bu sayıya 2012'nin ilk 6 ayında ulaşılmıştır. Verilere göre, 2010 yılında Türkiye'de yeni vaka sayısı 590 iken, 2011 yılında sayı 726 olmuştur. Ancak bu sayı 2012'nin sadece ilk 6 ayında 524'e erişmiştir. Vaka sayısı 2010 yılında %16, 2011 yılında ise %23 oranında artarken, bu oran Ocak -Haziran 2012 döneminde oransal olarak iki kat artarak, % 44'e ulaşmıştır. Türkiye'de şuan kayıtlı HIV/AIDS vakası 5 bin 740 kişi bulunmaktadır (www.medical-tribune.com, erişim tarihi: 31.01.2013).

Türk Toraks Derneği'nin, Dünya Sağlık Örgütü'nün 2012 Küresel Tüberküloz Raporuna ilişkin bilgilere yer verdiği açıklamasında ise AIDS ile ilgili çarpıcı bir ayrıntı bulunmaktadır. Açıklamada dünyada 2011 yılında tahmin edilen tüberkülozlu hasta sayısının 8,7 milyon olduğu ve bu hastalardan ölen 1,4 milyon hastanın 430 bininin aynı zamanda AIDS hastası olduğu belirtilmiştir (www.hurriyet.com.tr, erişim tarihi: 15.05.2013).

Dünya Sağlık Örgütü, HIV/AIDS'i önleme anlamında 2013 yılının ortalarında antiretroviral tedaviye ilişkin yeni çalışmalar yapmaya hazırlanmaktadır. DSÖ, AIDS'den kaynaklanan ölümlerin azalarak 2030'da 1.2 milyona düşeceğini öngörmektedir (www.who.int, erişim tarihi: 13.05.2013).

Türkiye'de dünyanın neredeyse her yerinde olduğu gibi korku ve panik ile karşılanan HIV/AIDS ile yaşam, destek ve savaş kapsamında; Pozitif Yaşam Derneği, AIDS Savaşım Derneği, AIDS Mücadele Derneği, Pembe Hayat, Gökkuşáğı, Kaosist, KaosGL, MorEl ve Listag (Türkiye) gibi çok

sayıda dernek bulunmaktadır. Bu derneklerin yanı sıra, Hacettepe ve Ege Üniversitesi gibi üniversitelerin bünyelerinde AIDS/HIV Araştırma ve Tedavi Merkezleri de mevcuttur. Bu dernek ve kurumlar yalnızca hastalıkla mücadele konusunda değil, LGBTT bireylere destek anlamında da çalışmalarını sürdürmektedir. AIDS ile savaş kapsamında ciddi adımlar atılmakta ve AIDS'e verilen önem gün be gün artmaktadır. Ayrıca 1 Aralık'ın "Dünya AIDS Günü" olarak ilan edilmesi de dünyanın AIDS'e attığı önemin bir göstergesidir. Eleştirel yaklaşımlar medya içerik ve pratiklerine toplumsal ve ideolojik süreç ile odaklanmakta, medyanın etkisi ile ilgilenmektedir. Eleştirel yaklaşımların çeşitlilikleri olsa da, temelde hemen hepsi medyanın etkisi ve bu etkinin boyutu ile süreci üzerine sosyal, toplumsal, kültürel, siyasal, ekonomik ve ideolojik araştırmalar yapmaktadır. Örneğin, Marksist yaklaşım; egemen ve bağımlı gruplar arasındaki sınıfsal bir çatışma olduğunu düşünür ve çatışma teorisini ortaya atar. Bunun yanı sıra ekonomik politik yaklaşım, sınıf ilişkileri ile ideolojinin durumunu görmezden gelmekte ve sahiplik yapısına odaklanmaktadır.

Bir hastalığın ötesinde sosyal bir fobi olarak da benimsenen AIDS, bazı toplumlarda adeta bir "öcü" olarak görülmekte ve HIV/AIDS ile yaşayan bireyler sosyal bir dışlamaya maruz kalarak izole edilebilmektedir. Bu duruma toplumların; kültürel, sosyal, dinsel, siyasal ya da ideolojik öncülleri de etken teşkil edebilmektedir. Duyan'a (2001: 3) göre, *"AIDS yalnız tıbbi bir hastalıktan ibaret değil, bununla birlikte kültürel, psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutları da olan sosyal bir sorundur."*

HIV/AIDS ile yaşayan bireylere uygulanan "damgalanma" da önemli bir sorundur. Eski Yunanca'da "işaretleme" anlamına gelen ve dövme ya da köleleri işaretleme anlamında kullanılan damga, sosyo-kültürel bir farklılaştırma durumudur (akt. Adak, 2010: 1).

Goffman'ın *"itibar edilmeyen özelliklere işaret eden şey"* olarak tanımladığı *"damga-damgalama"*; bireyin toplumdaki saygınlığını yitirmesine,

statüsünü kaybetmesine ve toplumun gözünde değerinin azalması gibi durumlara neden olabilmektedir (Goffman, 1963: 3).

Mason ve diğerleri (2009: 1) ise, damgalamanın etkilerine dikkat çekmekte ve şöyle söylemektedir: *“Damga yalnızca toplum tarafından damgalanan bir bireyi etkilemekle kalmayıp; onun ailesi, arkadaşları ve sevdikleri gibi etrafındaki diğer kişileri de etkilemektedir.”*

Bu noktada bu çalışma ile bir paralellik kurmak gerekirse, HIV/AIDS ile yaşayan bireylere ilişkin damgalamanın bireysel mi yoksa toplumsal mı olduğu önemlidir. Toplum mu bireyi yönetir, yoksa birey mi toplumu? sorusunun öne çıktığı bu muhakemede yanıt, bireyin toplumsal ve kültürel kodlanışının büyük rolünün tartışılması ile verilebilmektedir.

“Bireyin algıladığı sorunlar ile tarihsel süreçte şekillenmiş olan kültürel ve sosyal yapılar arasında bağlantı vardır ve bireysel yaşamlar aslında tarihi farklı sosyal yapıları olan sosyal hayatın bir yansımasıdır. Sosyolojik imgelem sahibine, daha geniş bir tarihsel tabloyu, çeşitli bireylerin içsel yaşamları ve dışsal kariyerleri için taşıdığı anlam açısından anlama yetisi sağlar. Bireylere günlük yaşamlarının karmaşasında, toplumsal konumları hakkında yanlış bilinçlenmelerini dikkate alma olanağı sağlar.”(akt. Ethos, 2010: 3)

Toplumsal yapının yapı taşı olan kültür’ün aktarılan bir olgu oluşu itibariyle, damgalamanın paylaşılan değerler ve inanç sistemi gereklerine paralel şekilde belirli birey ya da grupları yargılamak ya da yadırgamak olduğu ve bunun kültürel, sosyal ve toplumsal bir görüş/kanaat aktarımı olduğu söylenebilmektedir. İnsanlar bazı farklılıkları, kültürün selekse ettiği unsurlara sahip olmaları ve biz-onlar şeklinde ötekileştirme yapılması gibi sebeplerle damgalanabilmektedir.

Terzioğlu’na (2004: 5) göre, *“HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik damgalama genellikle, sosyal veya yasal olarak kabul edilmeyen/görmeyen davranışlar ya da cinsellikle ilgilidir. Örneğin, HIV taşıyıcısı bir erkek,*

homoseksüel ya da biseksüel olarak görülebildiği gibi seks işçisi kadınlarla (hayat kadını/fahişe) birlikte olmuş bir birey olarak görülebilir.”

“HIV/AIDS’e yönelik damgalamada pek çok faktörün katkısı vardır. Bunları; HIV’in bulaşma yolları hakkında yanlış bilgilendirme, HIV’den en fazla etkilenen birey ya da gruplara yönelik önyargılı tutumlar, HIV enfeksiyonuna neden olan cinsel ve damar-içi uyuşturucu madde kullanımı gibi davranışlar ile hastalık ve ölümle ilgili korkular şeklinde sıralamak mümkündür”. (Duyan, 2006: 1)

Toplumdaki HIV/AIDS algısı, medikal boyutunun yanı sıra, görüldüğü üzere sosyal boyutu ile de söz konusu hastalığa sahip bireyler için önemli bir sorun olarak var olabilmektedir.

1.2.1. Kültürel, İdeolojik ve Siyasal Boyutlar

En basit anlamıyla kültür, bireyin toplumda edindikleri ve öğrendikleridir. Kültür, kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve benimsenmektedir.

Williams (1993: 10-12) kültürü, “toplumsal etkinliklerin kurduğu toplumsal düzenin doğrudan ya da dolaylı bir ürünü” olarak görmüştür. Toplumsal düzen, zorunlu şekilde bu düzen içinden yeniden üretilmekte, yaşanmakta ve öğrenilmektedir. Bu yüzden de kültür değişkendir.

“Kültür kelimesi, çok önemli bir tarihsel değişimi izlediğine göre, bazı temel felsefi nesnelerin de şifresidir. Bu kavramda, özgürlük ve determinizm, eylemlilik ve dayanıklılığa, değişim ve kimliğe, verilen ve yaratılana ilişkin pek çok soru muğlak bir biçimde odak noktası haline gelir. Kültür aktif doğal gelişme eğilimi anlamına geldiğine göre, yapay ve doğala, dünyaya yaptıklarımız ve dünyanın bize yaptıkları arasındaki diyalektiğe de işaret eder.” (Eagleton, 2005: 11)

HIV/AIDS’e yönelik damgalama ve ötekileştirmede, bireylerin kültürel kodlanışları ile tarihsel varoluş süreçleri ve bu süreçteki etmenlerin büyük rolü olabilmektedir. Toplumsal yapının şekillendirdiği zihniyetler, bireylerin salt

kendi ideolojik öncülleri çerçevesinde hareket etmesini sağlayabilmekte ve beraberinde ve farklı olana tahammülsüzlüğü getirebilmektedir. Oran ve Şenuzun'a (2008: 6) göre, *"HIV/AIDS konusunda modernleşen toplumun değişen algısı ve yeni bilgi kazanımlarına karşın, hastalara karşı yerleşmiş kalıp yargılar ve olumsuz tutumlar gün geçtikçe artmaktadır."*

Esgin'ae göre, insanların yaşan biçimlerini belirleyen bilinç değil, tersine bilinci belirleyen onların yaşam koşullarıdır. Dolayısıyla toplumun yaşam biçimi, temel belirleyici olan altyapının etkisiyle biçimlenir. (2005: 58)

Toplumdan topluma farklılaşan kültürel öğeler, HIV/AIDS algısını da çeşitli durumlar ile şekillendirebilmektedir. Özellikle ataerkil toplumlarda, LGBTT bireyler, kadınlar ve HIV/AIDS ile yaşayan bireyler kültürel normlar içinde yadırganabilmekte, dışlanabilmekte ya da ayrıştırılabilmektedir. Kadının erkeğin ötekisi olarak konumlandırıldığı ve kadına salt kadın, erkeğe ise salt erkek rolünü biçen ataerkil yapının yanı sıra, İslam Arap geleneğinde, İran ve Pakistan gibi ülkelerde var olmuş olan poligami (çok eşlilik) ve monogami (tekeşlilik) gibi olgular da HIV/AIDS algısının oluşumundaki etmenler olarak sayılabilmektedir. Connell' e (1998: 171) göre, ataerkil yapı gücünü çevreden, yani toplumda almaktadır. Özbudun ve diğerleri (2008: 83) ataerkiyi şöyle tanımlamaktadır: *"Ataerki, salt düz bir hatta ilerleyen geleneklerden oluşmamakta, aynı zamanda bir iktidar biçimini de ifade etmektedir."*

Yalnızca üçüncü dünya ülkelerinde rastlanmayan poligami, seks partnerliği anlamında da çoklu bir süreç yarattığı ve Afrika gibi AIDS'in adeta kol gezdiği ülkelerde sıklıkla kabul gördüğü için, söz konusu hastalığa davetiye çıkarabilmektedir. Poligaminin oluşmasında kültürel kodlar ne kadar hakim ise de, söz konusu kültürel oluşumda cinsel arzu ve doyumsuzluğun da göz ardı edilemeyecek bir katkısının olduğu söylenebilmektedir. Monogami ise, HIV/AIDS bulaşı için bir anlamda bir tedbir ya da "olması gereken" olarak varsayılsa da, günümüzde de, poligami modern toplumların sosyal

sorunlarının çözümü yolunda pratik bir çözüm olmaya devam etmektedir. Poligamiye izin verilmesiyle ilgili dinsel ve toplumsal yükümlülükler, Afrika'dan çok Batı toplumlarında görülebilmektedir.

“Görüş biçimi” olarak tanımlanabilen ideoloji de HIV/AIDS algısında incelenmesi gereken bir olgudur. Bireyin bilişsel ve düşünsel eğilimlerinin toplumsal pratiklere yansması olarak da tanımlanabilecek olan ideoloji için HIV/AIDS algısını inşa eden psikolojik bir temel de denebilir.

Williams ideoloji, *“bir dünya görüşü ya da sınıf bakışı olarak soyutlanabilecek göreceli olarak biçimsel ve eklemlenmiş anlamlar, değerler ve inançlar sistemi”* olarak tanımlamaktadır (İrvan, 2002: 128).

İdeoloji aslında içerisinde toplumsal pratikleri barındıran düşsel bir tarih niteliğindedir. Althusser de, (2003: 81; 2002: 80) bir yandan ideolojilerin kendilerine ait bir tarihleri olduğuna, bir yandan da genellikle ideolojinin olumsuz anlamda değil, olumlu bir anlamda tarih olmadığını savunmaktadır. Ona göre, her ideoloji kendi sorunsalıyla içsel anlamda birleşmiş gerçek bir bütün olarak kabul edilir ve tek bir ögesini bile bu bütünden ayırmak anlamı bozmaktadır. Bu anlamda, ideolojinin toplumsal yapı, kültür ve siyaset gibi öğelerden ayrı değerlendirilmemesi gerekmektedir.

“İdeoloji sorunu, günümüzde çoğu kez belirli bir toplumsal düzeni yasallığa kavuşturan ve yanlış-bilinç üreten hegemonik ideallardan oluşan homojen (benzeşik) ve oldukça rijit bir yapı olarak düşünülmektedir”.
(Oskay, t.y., :198)

Aslında Althusser, (akt. Yaylagül, 2006: 115) ideolojiyi yanlış bilinç olarak görmemektedir. *“Ona göre ideoloji yanlış bilinç değildir ve kendiliğinden oluşmamaktadır. İdeoloji, kilise, cami, medya, okul ve sendika gibi yerler tarafından, yani devletin ideolojik aygıtlarınca üretilmektedir. İdeolojiler insanları özgür ve özerk olduklarına inandırmaktadır.”*

“Bazı kimselere göre, ideolojilerin araştırılması için anlamlı bir yaklaşım, bunları iç yapısal “yoğunluk” derecelerine göre sınıflandırmaktır. Örneğin, Shils’in sınıflandırması en yoğun biçimden başlayarak şöyle: ideoloji, görüş açısı, inanç sistemi, sistem, fikir hareketi ve programdır. Fakat bunlar birbirlerinden bazı noktalarda ayrılırlar. Shils’e göre görüş açısı, tam bir ideoloji sayılmaz ona göre görüş açısının özelliği meşruluk sağlayıcı belirli bir otoriteye bağlı olmamasıdır. Erikson’a göre de ideolojiler farklı farklı yorumlanabilmektedir. Örneğin bir kısmına göre Marksizm yanlı bir bakış açısı iken, başka bir kısım için gerçekleri ortaya çıkarmada bir araçtır. Ayrıca fikir hareketini de ideolojiden ayırmak gerekir. Fikir hareketi en yalın tanımı ile bireylerin vardıkları benzer görüş açısidir. Örneğin; Hegelcilik vb.” (Mardin, 2010: 16-18)

Mardin⁶, ideolojinin Marx’a göre yanlı fikir olduğunu söylemekte ve şöyle devam etmektedir; *“ideoloji sistematik bir fikir yapısı anlamıyla ortaya çıkar. Örneğini Lenin de şüphesiz Marx gibi fikirlerinin gerçek ve doğru olduğuna inanıyordu.”*

İdeoloji kavramı, tarih içerisinde bir “bilinç üretimi” halini almıştır. İdeolojik Pazar, bireylerin görüşlerini kendine uydurmaya çalışmış ve onu benimsenmesi gereken düşünsel bir pratik olarak yorumlamıştır.

“Tarihin günümüze kadar gelen kısmında farklı bireylerin etkinliklerinin dünya çağında tek bir etkinlik halini almasıyla, bireylerin zamanla kendilerine yabancı bir gücün gittikçe büyüyen ve son aşamada kendini “dünya pazarı” olarak açığa vuran bir gücün kölesi haline gelmeleri de tümüyle deneysel bir olgudur.” (Marx ve Engels, 2011: 33)

İdeoloji, bir fikirler ağı olarak ele alınırsa, bu ağın geçmişten beri siyasal bir zeminde oluştuğu ve ideolojini toplumların üzerinde siyaset olgusu ile bir hitap gücü bulduğu söylenebilmektedir. Bu anlamda, ideoloji ve siyaset birbirlerinden neredeyse bağımsız düşünülemeyecek iki olgudur.

HIV/AIDS algısında da ideolojik ve siyasal boyutun oynadığı rol hiç şüphesiz büyüktür. Gerek egemen ideoloji olsun, gerek ise siyasi

⁶ a,g,e: 20-21.

olan/olmayan bazı kurumlar, HIV/AIDS algısını kendi ideolojik öncülleri çerçevesinde ele alabilmektedir. Bu durumda tutum, davranış ve politikalarına yansımakta ve git gide, toplumsal pratikleri de dönüştürebilmektedir. Yalnız HIV/AIDS ile yaşayan bireyler değil, sıklıkla söz konusu hastalığı taşıdığı varsayılan LGBTT bireyler de ideolojik ve homofobik olan tutum, davranış ve politikalarla maruz kalabilmektedir. Siyasi erkin cinsiyet politikaları gücünü toplumsal yapıdan alırken, aldığı bu güç ile toplumsal yapıyı ve bireyleri çeşitli aidiyet unsurlarına göre pek çok şekilde ayrıştırılabilmekte, yönlendirebilmekte ve hatta hedef gösterip kutuplaştırabilmektedir. Örneğin Türkiye’de sanatçı Bülent Ersoy’un, 1981 yılında Londra’da cinsiyet değişikliği ameliyatı geçirmesi büyük tepki ile karşılanmış ve 12 Eylül darbesi sonrasında yayınlanan bir genelge ile Bülent Ersoy, Talha Özmen, Savaş Sökmen, Emel Aydan ve Serbülent Sultan gibi sanatçıların sahneye çıkması ve film çekmesi yasaklanmıştır (Karadağ, 2008: 95-100).

“Devlet, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet konularıyla ilgili pek çok ideolojik etkinliklerle uğraşır; fazlasıyla değişken olan bu etkinlik, Hindistan ve Çin’de doğum kontrolünden, İran’da kadınların çadır denen çarşafıya sokulmasına ya da Sovyetler’in ücretli işte çalışan kadınların sayısını artırmaya yönelik çabalarına kadar değişiklik gösterir. Devlet, cinselliği denetlemeye çalışır. Eşcinselliğin suç kabul edilmesi, reşit olma yaşı üzerine yasalar, cinsel hastalıklar, AIDS vb. Devlet, cinsiyete dayalı işbölümüne, göçün desteklenmesinden eşit fırsat politikalarına kadar değişen biçimlerde müdahale eder.” (Connell, 1998: 174)

Connell⁷, bir kısım görüş göre devletin baştan beri bir ataerkil kurum olarak görüldüğünü ve ataerkil devletin, ataerkil yapının hem kurulup, hem de tartışıldığı, yankılanan iktidar ilişkileri ve politik süreçler kümesinin merkezi olarak düşünüldüğünü belirtmektedir. Bu görüşe göre devlet, bireyleri toplumsal olarak kategorileştirmekte (anne,baba,kadın,erkek vb.) cinselliği düzenlemekte ve bazen de bastırmaktadır.

⁷ a,g,e: 174-179.

Connel'e⁸ göre, devletin cinselliği bastırması ve düzenlemesinin toplumsal kategori ve kişisel kimlik olarak "eşcinsel"i'nin yaratılmasında merkezi bir rol oynadığı açıkça ortadadır.

Devlet yani iktidar, söylemleri yolu ile ötekinin yaratılmasında büyük rol oynarken, aynı zamanda iktidarın söylemleri için bir baskı unsuru tanımlaması yapmak da yanlış olmayacaktır. Foucault'a göre tarih bile iktidarın söylemidir. İktidar tarihi topluma boyun eğdirmek ve bir görkem yaratmak için kullanır (Foucault, 2003: 80).

HIV/AIDS enfeksiyonunun sıkça görüldüğü LGBTT bireylere karşı yapılan ayrımcılık, birçok ülkede halen aynı hız ve ayrımcı algı çerçevesinde devam etmektedir. Örneğin, Uganda'da eşcinsellik suç sayılmaktadır.

"HIV enfeksiyonu konusunda toplumun yanlış algılama/anlamaları ve önyargılı davranışları politik tutum ve kararlara da yansımıştır. Bir dönem, HIV/AIDS ile yaşayan bireylerin ABD'ye girişi yasaklanmış ve işyerlerinden izole edilmeleri gerektiği önerisi bile getirilmiştir. Bu tavırların beraberinde, söz konusu bireylerin karantina altına alınmaları gerektiği fikri destek bile bulmuştur." (Oran ve Şenuzun, 2008: 3)

Bazı ülkelerde HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik yapılan ayrımcılığın devam ederken, çoğu ülkede söz konusu bireyleri tedavi, anlama ve onlara da toplumsal haklar tanıma anlamında adımlar atılmaktadır. Örneğin, AIDS dendiğinde neredeyse akla ilk gelen ülke olan Güney Afrika, 2010 yılında hastalığı önleme ve tedavi anlamında önemli bir kampanyaya girişmiştir. Güney Afrika hükümeti, AIDS ilacı dağıtmak için 519 sağlık merkezini devreye sokmuştur. Bölgedeki yerel sağlık uzmanlarına göre bu, Güney Afrika'nın vatandaşlarına antiretroviral ilaçlar dağıtmaya başladığı 2004 yılından bu yana dağıtılan ilaç miktarının tamamından daha fazladır (www.sabah.com.tr, erişim tarihi: 12.06.2012).

⁸ a,g,e:175.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise, HIV enfeksiyonu taşıdığı için okuduğu liseden çıkarılmasından sonra neredeyse ülkede HIV/AIDS konusunda akla ilk gelen isim olan Ryan Wayne White adlı gencin ölümünden kısa bir süre sonra ABD kongresi, “Ryan White Care Yasasını” çıkartılmıştır. HIV/AIDS ile yaşayan bireylerle birlikte aileleri için düşük gelirli, sigortasız ve alt-sigortalıların kullanılabilirliğini artırma programını ifade eden yasa iki defa onaylanmıştır. Yasa kapsamındaki programının en önemli amacı; tedavi masraflarını ödeyemeyen kişilere kaynak sağlamak iken, söz konusu yasa 30 Ekim 2009 yılında süresi dolduğu halde tekrar genişletilerek yayımlanmış ve ABD Başkanı Barack Obama tarafından 2009 yılında imzalanmıştır. Bunun yanı sıra ABD Başkanı Barack Obama'nın, HIV/AIDS ile mücadele anlamında söz konusu alanda uzun yıllar çalışan Profesör Eric Goosby'yi Dünya AIDS koordinatörü olarak ataması HIV/AIDS konusundaki duyarlılığın açık bir göstergesi olmuştur. (www.cnnturk.com; www.wikipedia.org, erişim tarihi: 22.06.2012).

Türkiye’de ataerkil aile yapısına paralel HIV/AIDS algısı siyasi arenada da farklı bir boyutta seyretmemektedir. Hükümetin HIV/AIDS hakkında ciddi çabaları göze çarpmasa da, açıkça hükümet tarafından HIV/AIDS’e ilişkin ideolojik anlamda ayrıştırma yapılmamakta ve toplumun söz konusu hastalık hakkında bilinçlenmesini sağlayıcı adımlar atmaktadır. Türkiye’de HIV/AIDS tedavi masrafları hükümet tarafından ödenirken, ayrıca Küresel Fon’dan gelen destekle birlikte başlatılan “HIV/AIDS Önleme ve Destek Projesi” HIV/AIDS ile mücadele anlamında atılan önemli bir adım olmuştur. Küresel Fon ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında, toplum ile savunmasız gurupların iyi ve kaliteli temel sağlık hizmetleri almasını sağlayarak çeşitli uygulamalarla HIV/AIDS’in artışını önlemek hedefiyle hazırlanan program dahilinde bir Hibe Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma bünyesinde, ‘HIV/AIDS Önleme ve Destek Programı’ uygulanmaya başlanmıştır (www.aids rehberi.com, erişim tarihi: 15.07.2012).

1.2.2. Hukuksal Boyut

HIV/AIDS konusunda birçok ülkede HIV/AIDS ile yaşayan bireylere, ailelerine, yakınlarına, arkadaşlarına ve onlara destek bağlamındaki yapılanmalara karşı yaygın bir ayrımcılık uygulanmakta ve günümüzde varlığını devam ettirebilmektedir. Bu anlamda HIV/AIDS ile yaşayan bireylerin haklarını göz etme anlamında ulusal ve uluslararası çalışma ve düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerde kısaca bahsedilmiştir.

1.2.2.1. HIV/AIDS Bağlamında İnsan Hakları ile İlgili Uluslararası Çerçeve

UNAIDS ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından 1996 yılında İkinci Uluslar arası HIV/AIDS ve İnsan Hakları Danışma Kurulu toplantıya çağırılmış ve kurula hükümetlerden, gönüllü kuruluşlardan, AIDS konusunda hizmet sağlayan mekanizmalarda, HIV ile yaşayan bireylerin oluşturduğu gruplardan, hakimlerden, akademisyenlerden ve bölgesel kuruluşlardan 35 temsilci katılmıştır. Kurul, “Uluslar arası HIV/AIDS ve İnsan Hakları Rehberi”ni hazırlamış ve 1998 yılında BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği bu rehberi altı dilde yayınlamıştır. Rehberin içeriğinde, hükümetlere insan hakları bağlamında bazı sorumluluklar verilmiştir. Temel insan hakları konusunda; Birleşmiş Milletler Şartı, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslar arası Sözleşme, Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslar arası Sözleşme, Irk Ayrımcılığının Engellenmesi Sözleşmesi, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Engellenmesi Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, İşkenceye ve Diğer Zalimane; Gayriinsani veya Küçültücü Muamele Veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve Uluslararası Çalışma Örgütü’nün çeşitli antlaşmaları ile tavsiye kararları söz konusu rehberin destekçi belgeleri anlamındadır. Uluslar arası HIV/AIDS ve İnsan Hakları Rehberi toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler şu başlıklar altında toplanmıştır:

1. Kurumsal Yapılanma ve Sorumluluklar: HIV/AIDS'e verilecek insan hakları ile uyumlu cevabın oluşumunda etkin olacak resmi ve sivil kurumların tanımlandığı bu başlık altında ayrıca, devlet ile sivil toplum kuruluşlarının HIV/AIDS'i önleme, hizmet sunumu ve destek programlarının oluşturulmasında, yürütülmesinde ve değerlendirilmesindeki sorumlulukları ifade etmektedir.

2. Yasaların İncelenmesi, Değiştirilmesi ve Destek Hizmetlerinin Sağlanması: Ceza yasaları ve Halk sağlığı gibi HIV/AIDS ile ilgili konularda yasalarda yer alan insan hakları ilkeleri ile uyumsuz unsurların belirlenmesi, değiştirilmesi ve bu uygulamalardan etkilenen kişilerin konumlarının güçlendirilmesi hususunda devletin görev ve sorumluluklarını belirtmektedir.

3. Toplum Desteğinin Sağlanması: Sivil toplum örgütleri ile özel sektör kapasitelerinin geliştirilerek HIV/AIDS'i önleme ve destek çalışmalarına dahil olmalarında devletin, sivil ve özel kuruluşların sorumluluklarını ifade etmektedir (www.pozitifyasam.org, erişim tarihi: 17.07.2012).

Cinsel azınlık olarak tanımlanan LGBTT bireyler de tıpkı HIV/AIDS ile yaşayan bireyler gibi ayrımcılığa uğramaktadır. Cinsel yönelim ya da kimlikleri sebebiyle ötekileştirilen cinsel azınlıkların insan haklarının korunmasına ilişkin yapılan ulusal ve uluslar arası düzenlemeler de mevcuttur. AIHS'nin 8.maddesi özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını düzenlemektedir. 8. maddenin ilk fıkrasına göre herkes, özel hayatına ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. 2. fıkra göre ise, bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamı tarafından ulusal güvenlik, kamu emniyeti veya ülkenin ekonomik iyiliği için, suç ya da düzensizliğin önlenmesi, sağlık ya da ahlakın veya başkalarının haklarının ve özgürlüklerinin korunması adına kanuna uygun şekilde yapılan ve demokratik bir toplumda gerekli olanlar dışında hiçbir müdahalede bulunulmayacaktır (Karadağ, 2008: 29).

Karadağ⁹, tarafından cinsel azınlıklarca, cinsel kimlik ya da yönelimlerinden kaynaklı hak ihlalleri iddiasıyla sözleşme organlarına yapılmış bireysel şikayet başvuruları, başvurunun konusuna göre ayrıntılarına girmeksizin şu şekilde kategorileştirilmiştir;

a) Eşcinsel İlişkinin Suç Sayılması

i) Dudgeon Kararları (Kuzey İrlanda-Cinsel yönelim konusunda AİHM'e gelen ilk davadır.)

ii) Norris Kararları

iii) A.D.T. Kararı

iv) Laskey, Jaggard ve Brown Kararı

b) Orduda Eşcinsellik

c) Transeksüellik ve Cinsiyetin Yeniden Belirlenmesi

i) Doğum Kütüğündeki Kayıt

Ayrıca, cinsel yönelim temelli ayrımcılık bakımından AİHS'ne Ek Protokol No.12⁹ da genel olarak ayrımcılığın yasaklanmasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, cinsel azınlıkların haklarına ilişkin Avrupa Konseyi (AK) Tasviye Kararları da mevcuttur. AK Parlemlenterler Meclisi tarafından, bu anlamda ilk tavsiye kararı 1981 yılında eşcinsellere karşı ayrımcılık konusunda çıkarılmıştır.¹⁰

⁹ a,g,e: 26-73.

¹⁰ a,g,e: 26-73.

1.2.2.2. Türkiye’de HIV/AIDS Konusunda İnsan Hakları ile İlgili Yasal Çerçeve (1982 Anayasası)

T.C Anayasası’nın Genel Esaslarının belirlendiği Birinci Kısımındaki en önemli maddelerden biri olan “Kanun Önünde Eşitlik” maddesi tüm bireylerin, dil, din, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce ve benzeri nedenlerle herhangi bir ayırım yapılmaksızın kanun önünde eşit olduğunu belirtmektedir. Madde, Anayasanın “Temel Haklar ve Ödevler” Kısımındaki bölümlerindeki İnsan Hakları ve Kamu Özgürlüklerini düzenleyen maddeler anlamında tüm bireylerin bu haklardan eşitçe yararlanacağını belirtmektedir. Türkiye’de HIV/AIDS konusunda insan hakları ile ilgili yasal mevzuat 1982 Anayasası’nın Temel insan hakları ve kamu özgürlüklerinin korunmasına yönelik güvenceler kapsamında Anayasanın “XIII. Hakların Korunması ile İlgili Hükümler” alt başlığında yer almaktadır. T.C. 1982 Anayasası’nın 40/1. fıkrasına göre, herkes Anayasa ile tanınmış hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesi durumunda yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Başvuru mercii, yetkili makam ve yönetim makamları olduğu gibi yargı mercileri de olabilmektedir. İhlal edilen bütün haklar yargı merciinden talep edilebilmektedir ve bu durumda bireyin “Hak Arama Hürriyeti” doğmaktadır (Anayasa, M.34). Anayasa’nın 36/1. fıkrasına göre, hak arama özgürlüğü yargı önünde “davalı” ya da “davacı” olarak kullanılabilir ve hak arama özgürlüğünden yararlanmak isteyen kimse tüm yasal yollardan faydalanmak suretiyle iddialarını kanıtlayabilir ve kendini savunabilir.

Anayasa’nın 40. maddesi, yargının objektifliğine vurgu yapmaktadır. Söz konusu maddeye göre, hak aramada doğal yargıç güvencesi esas olduğundan, Olağanüstü Mahkemeler doğal yargıç ilkesine ters düştüğü takdirde kurulamaz Bununla birlikte hiçbir mahkeme, görevi ve yetkisi dahilindeki bir davaya ele almaktan kaçınmaz (Anayasa, M.40).

Anayasa'nın 38. maddesi ceza sorumluluğunun yani suçun kişisel olduğuna dikkat çekmektedir. Bu maddeye göre, hiç kimse işlediği zaman yasalarda suç sayılmayan bir eylemden dolayı cezalandırılmaz. Cezalar ile ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri sadece kanunla konabilmektedir. Ayrıca genel müsadere cezası yoktur. 38. madde ayrıca, kimsenin kendisini ve yasalarda gösterilen yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya, kanıt getirmeye zorlanamayacağına ve yönetimin bireylerin özgürlüklerini kısıtlayıcı yaptırımlar yapamayacağına dikkat çekmektedir. (Anayasa, M. 38). Anayasa'nın 40/2. fıkrasına göre, bir kimse resmi görevliler tarafından haksız işlemlere maruz kaldıysa, zararı devletçe ödenmektedir (Anayasa, M.40/2).

Aşağıdaki tabloda Anayasa'da belirtilen hak ve özgürlüklerin bazılarının HIV/AIDS ile yaşayan bireyler açısından ne anlama geldiği belirtilmiştir (www.pozitifyasam.org, erişim tarihi, 17.07.2012).

Tablo 6. Temel Hak ve Özgürlüklere İlişkin T.C. Anayasası'nın İkinci Kısımındaki Temel Hak ve Ödevlerden Bazılarının HIV/AIDS ile Yaşayan Bireyler Açısından Ele Alınması.

MADDE	HAK / ÖZGÜRLÜK	HIV/AIDS İLE YAŞAYANLAR İÇİN ANLAMI
17	KİŞİNİN MADDİ VE MANEVİ VARLIĞI Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.	Hiç kimse ya da kurum (örneğin bir hastane ya da işyeri) kişinin onurunu zedeleyici etkinlikte bulunamaz.
17	KİŞİNİN DOKUNULMAZLIĞI Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.	Kişi, kendi bedeni ile ilgili tıbbi kararları kendisi verir, yani HIV testi için kişiler zorlanamaz. Tedavi sırasında kişilere acımasızca ya da aşağılayıcı davranılmaz.
20	ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.	HIV/AIDS ile yaşayan kişilerin bu bilgiyi gizleme hakları vardır. Hiç kimse ya da kurum, kişileri bu durumu açıklamaya ya da kan testi ile saptanmasına zorlayamaz.
26	DÜŞÜNCEYİ AÇIKLAMA VE YAYMA HÜRRİYETİ Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama veya yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar.	Bu hak özellikle okullara ve cezaevlerine HIV/AIDS'in önlenmesi ile ilgili doğru bilgilerin ulaştırılmasında önemlidir.
33	DERNEK KURMA HÜRRİYETİ Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.	Herkes dilediği kuruluşa üye olabilir. HIV/AIDS ile yaşayan insanlar dayanışmalarını güçlendirmek amacıyla dernekleşebilirler.
23	YERLEŞME VE SEYAHAT HÜRRİYETİ Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.	HIV/AIDS ile yaşayan insanların ülkede serbestçe dolaşma hakları vardır. Bu insanlar toplumdan ayrı yaşamaya zorlanamaz.

Tablo 6'nın devamı

48	ÇALIŞMA VE SÖZLEŞME HÜRRİYETİ Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.	HIV/AIDS ile yaşayan insanlar diledikleri alanda çalışırlar.
49	ÇALIŞMA HAKKI VE ÖDEVİ Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır.	Kimseye işyerinde ayrımcılık uygulanamaz.
56	ÇEVRE Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.	Bu hak cezaevi ve akıl hastanesi gibi yerlerde yaşayan HIV/AIDS ile yaşayan insanlar için önemlidir.
56	SAĞLIK Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.	Hastaneler ya da doktorlar HIV/AIDS ile yaşayan insanların tedavisini reddedemezler.
60	SOSYAL GÜVENLİK HAKKI Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.	HIV/AIDS ile yaşayan insanların sosyal güvenlik kuruluşlarının sunduğu hizmetlerden yararlanma hakları vardır.
42	EGİTİM VE ÖĞRENİM HAKKI VE ÖDEVİ Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.	HIV/AIDS ile yaşayan kişiler toplumun diğer üyeleriyle eşit eğitim ve öğrenim hakkına sahiptir. HIV/AIDS ile yaşayan kişiler ya da onların yakınları eğitim kurumlarının dışlanamaz.
40	TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN KORUNMASI Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.	Ayrımcılığa uğradığını düşünen herkes yönetim makamlarına ya da yargı mercilerine başvurarak ihlal edilen bütün haklarının yerine getirilmesini ve tazminini isteyebilir.
74	DİLEKÇE HAKKI Vatandaşlar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.	Haksız yere yönetim tarafından herhangi bir sosyal hizmetin sağlanamaması durumunda yazılı olarak hizmet verilmemesinin nedeni sorulabilir ve hizmetin sunulması talep edilebilir.

Kaynak: www.pozitifyasam.org., erişim tarihi: 17.07.2012.

Ayrıca Türkiye'de HIV/AIDS konusundan farklı olarak daha fazla HIV/AIDS ile yaşadığı varsayılan LGBTT bireyler konusunda resmi düzenlemelerin yapılması bir hayli geç olmuştur. Türk hukukunda, 1988 yılına kadar transeksüellik ve transeksüellere ilişkin herhangi bir hukuki düzenleme yapılmamıştır. Cinsiyet değişikliği konusunda özel hukukta herhangi bir düzenleme olmamasının neden olduğu sorun, ilk kez sanatçı Bülent Ersoy'un, 1981 yılında Londra'da cinsiyet değişikliği ameliyatı geçirmesi ve bu durumun nüfus kaydına işlenmesini talep istemesi sebebiyle gündeme gelmiştir. Bu konu ile ilgili açılan davalar neticesinde Ersoy'un talebi çok kez reddedilmiştir. Bununla birlikte, 12 Eylül darbesi sonrası 1981 yılının Temmuz ayında yayınlanan bir genelge ile birlikte Bülent Ersoy, Talha Özmen, Savaş Sökmen, Emel Aydan ve Serbülent Sultan gibi sanatçıların sahneye çıkması ve film çekmesi yasaklanmıştır. Ancak 1988 yılına

gelindiğinde, 17 Şubat 1926 yılında kabul edilen 743 sayılı medeni kanunun 29.maddesine 3444 sayılı kanun ile 2.fıkra eklenmiştir. Bu transeksüellik ile ilgili yapılan ilk hukuki düzenleme olmuştur (Karadağ, 2008: 95-100).

1.2.2.3. Nefret Suçları

Nefret suçu bir terim olarak ilk kez New York'da (ABD) beyaz bir grup öğrencinin Afro-Amerikalı birine ırkı sebebiyle yaptıkları saldırıyı iletmek için 1986 yılında kullanılmış ve zamanla; etnik önyargı dışında farklı cinsel yönelimlere, toplumsal cinsiyete yönelik ön yargılara ulusal köken ve engellilik durumu gibi birçok duruma ilişkin ön ve kalıp yargıları kapsayacak şekilde genişlemiştir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), nefret suçunu şu şekilde tanımlamaktadır: (Akın v.d., 2010: 13).

“Mağdurun, mülkün ya da işlenen bir suçun hedefinin, gerçek veya hissedilen ırk, ulusal ya da etnik köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim veya diğer benzer faktörlere dayalı olarak benzer özellikler taşıyan bir grupla gerçek ya da öyle algılanan bağı, bağlılığı, aidiyeti, desteği ya da üyeliği nedeniyle seçildiği, kişilere ya da mala karşı suçları da kapsayacak şekilde işlenen her türlü suçtur.”

Ataman ve Cengiz'e göre (2009: 12), nefret suçları ayrımcılıktan beslenmektedir ve bununla birlikte; ayrımcılıktan başka birşeyi de ifade etmektedir. Ayrımcılığın önlenmesiyle ilgili yasalar genellikle iş, mal ve hizmetlerden yararlanılmasını ya da başka bir hakkın kullanılmasını engellemeyi yasaklarken, nefret suçları ceza kanunlarında; hakaret, yaralama, cinayet, mülkiyete karşı uygulanan tahribat vb. fiili eylemleri kapsamaktadır. Çolak (2009: 20), nefret suçunun etkisinin suç eyleminden direkt şekilde etkilenen mağdurdan başlayarak bütün toplumu içerisine alma durumunu Iganski'nin “zarar dalgaları” kuramı ile açıklamaktadır. Iganski'ye göre (2001) nefret suçları, suçun doğrudan hedefi olan mağdurdan başlamak suretiyle dalga dalga büyüyerek tüm toplumu içine alan bir etkiye sahip durumdadır.

Şekil 1. Iganski'nin (2001) "Zarar Dalgaları"

Kaynak: akt. Çolak, 2009:21.

Nefret suçu, ceza hukukuna göre işlenmiş olan bir suçun mevcudiyeti ve bireyin suçu bir önyargı/nefret sebebiyle gerçekleştirmiş olması unsurlarını kapsamaktadır. Önyargı temelinde fiziksel saldırı, şiddet, tehdit, taciz, eşya ya da mülke zarar verme, kundaklama, provakatif broşür/poster kullanımı, ırkçı, nefret içerikli ya da saldırgan duvar yazıları, okul veya iş yerinde zorbalık yapma vb. davranış ve pratikler nefret suçu örnekleri olarak sıralanabilmektedir (www.aciktoplumvakfi.org, erişim tarihi: 17.08.2012).

1.2.2.4. Nefret Suçlarına Yönelik Uluslararası Yasal Düzenlemeler

Nefret söylemi, gerek ulusal gerek ise uluslararası mecralarda kabul görmeyen ve hiçbir şekilde izahı olmayan bir söylemdir. Bu söylemin bir sonucu olarak ortaya çıkan nefret suçları da yine nefret söylemi gibi evrensel düzeyde ele alınmaktadır. Çünkü, nefret söylemi ile işlenen nefret suçu, bireyleri dünyanın neresinde olursa olsun ayrıştırıp ötekileştirebilmektedir.

“Cezai bir suçu oluşturan herhangi bir nefret olayı, mağdur ya da herhangi bir şahıs tarafından suçun kaynağının önyargı veya nefret

olduğu şeklinde algılanmaktadır, ki durum böyledir de.” (www.e-lindsey.gov.uk, erişim tarihi: 17.08.2012)

Nefret suçlarının yasal alanda bir düzenlemeye kavuşması konusunda ilk ABD'nin attığı adımlar göze çarpmaktadır. Nefret suçları konusunda ABD'de başlayan uygulamalar bugün başka ülkelerce çeşitli şekillerde kabul edilmekte ve uygulanmaktadır. 1980'lerin başlarında ırkçılık ve etnik ayrımcılık sebebiyle başlayan ayrımcılık karşıtı hareket ve bu hareket dahilinde ırk ve etnisite temelli ayrımcılık suçlarına ilişkin yapılan çalışmalar, nefret suçlarının günümüzdeki temlini atmıştır.

Nefret suçu kavramı yasal arenaya ilk olarak, 1978 yılında ABD'nin Kaliforniya eyaleti tarafından kabul edilen ve önyargı ile işlenen suç eylemlerini diğer suç türlerinden ayıran yasal düzenleme ile girmiştir. Fakat, ABD'de resmi anlamda nefret suçları ile ilgili ilk anlaşma 1990'da yapılmış ve dönemin ABD Başkanı 23 Nisan 1990 yılında devam eden tepkileri karşılamak adına “Nefret Suçları İstatistik Yasası”nı (Hate Crime Statistics Act) imzalayarak kanunen yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Nefret suçları ile ilgili bu yasanın kabulünden kısa bir süre sonra başsavcılık tarafından raporlama görevi FBI'a devredilmiş ve ertesi sene FBI tarafından “Ulusal Nefret Suçları Veri Toplama Programı” oluşturulmuştur. (Çolak, 2009: 28-30)

Avrupa Konseyi'nin ırkçılık ve hoşgörüsüzlükle mücadele alanında oluşturduğu Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu 2002 yılında yayımladığı “7 No'lu Genel Politika Tavsiyesi” ile aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 47 Avrupa Konseyi üyesi ülkeyi “ulusal mevzuatlarında ırkçılık ve “ırk” ayrımcılığına karşı mücadele” amacıyla, ırkçı söylemlerle işlenen suçları ağırlaştırıcı bir faktör olarak ceza yasalarına eklemesi yönünde teşvik etmektedir. Komisyon, 29 Haziran 2007 tarihinde yayımladığı “Kolluk Güçlerinin Görevini Yerine Getirmesinde Irkçılık ve Irk Ayrımcılığına Karşı Mücadele” konulu “11 No'lu Genel Politika Tavsiyesi” belgesi de bu tür olayların daha iyi rapor edilmesini tavsiye etmektedir. (www.aciktoplumv akfi.org, erişim tarihi: 17.08.2012.) Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın

(AGİT), 2005 yılında yayınladığı rapor teşkilata üye devletlerden hangilerinde nefret suçunun yasal olarak düzenlendiği ve hangi grupların bu yasa çerçevesinde korunma altına alındığını ortaya koymaktadır (Bkz. Tablo 7).

2006 yılının Kasım ayında Endonezya'nın Jogjakarta kentinde insan hakları alanında farklı uzmanlıklara sahip toplam 25 ülkeden 29 uzmanın katılımıyla kabul edilmiş bir anlaşma olan ve katılımcı ülkeler arasında Türkiye'nin de bulunduğu görüşmeler sonucu kabul edilen "Jogjakarta Anlaşması" da nefret suçlarına getirilen en önemli uluslar arası düzenlemelerden biridir. Jogjakarta, ilk kez direk cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ile ilgili insan haklarından bahseden uluslararası bir belge olarak büyük bir önem arz etmektedir. Yogyakarta, hukuki anlamda cezai bir yaptırımı olmayan tavsiye kararı niteliğinde bir anlaşmadır (Çolak, 2009: 27-28).

Tablo 7. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na Üye Ülkeler Bazında Nefret Suçları Düzenlemeler ve Kapsamları.

Ülke	İrk/Ulusal Köken/Etnik Köken	Din	Cinsel Yönelim	Cinsiyet	Engellilik
Almanya					
Amerika Birleşik Devletleri	Var	Var	Var	Var	Var
Andora					
Arnavutluk					
Avusturya	Var				
Azerbaycan	Var	Var			
Belçika	Var	Var	Var	Var	Var
Beyaz Rusya	Var	Var			
Bosna Hersek					
Bulgaristan					
Çek Cumhuriyeti	Var	Var			
Danimarka					
Ermenistan					
Estonya					
Finlandiya	Var				
Fransa	Var	Var	Var	Var	Var
Gürcistan					

Tablo 7'nin devamı

Hırvatistan					
Hollanda					
İngiltere (Birleşik Krallık)	Var	Var	Var		Var
İrlanda					
İspanya	Var	Var	Var	Var	Var
İsveç	Var	Var			
İsviçre	Var				
İtalya	Var	Var			
İzlanda					
Kanada	Var	Var	Var	Var	Var
Kazakistan					
Kıbrıs					
Kırgızistan					
Letonya					
Lihtenştayn	Var				
Litvanya					
Lüksemburg					
Macaristan	Var	Var			
Makedonya					
Malta					
Moldovya	Var				
Monako					
Norveç					
Özbekistan					
Polonya					
Portekiz					
Romanya					
Rusya	Var	Var			
San Marino					
Sırbistan ve Karadağ					
Slovak Cumhuriyeti	Var	Var			
Slovenya					
Tacikistan	Var				
Türkiye					
Türkmenistan					
Ukrayna					
Vatikan Yunanistan					

Kaynak: Çolak, 2009: 28-30.

1.2.2.5. Nefret Suçlarına Yönelik Ulusal Yasal Düzenlemeler

Nefret söyleminin bir sonucu olan nefret suçları ile ilgili Türkiye’de özel bir yasal mevzuat bulunmamaktadır. Buna karşın, T.C Anayasası ile Türk Ceza Kanunu kapsamında ayrımcılığı yasaklayan bazı maddeler yer almaktadır.

Anayasa ve TCK kapsamında ayrımcılığı yasaklayan çeşitli maddeler şu şekildedir;

1. Anayasa’nın, kanun önünde eşitliği düzenleyen 10.maddesi,
2. Anayasa’nın siyasi partilerle ilgili hükümlerini düzenleyen 68.maddesi,
3. Anayasa’nın kamu hizmetlerine girme hakkını düzenleyen 70.maddesi,
4. TCK’nın ceza yargılamasında adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesini düzenleyen 3/2.maddesi,
5. TCK’nın soykırım ve insanlığa karşı suçları düzenleyen 76.maddesi,
6. TCK’nın inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engellemeyi düzenleyen 115.maddesi. (Akın v.d., 2010: 263-267)

5237 Numaralı TCK’nın başlı başına ayrımcılığı düzenleyen 122.maddesi ve halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılamayı düzenleyen 216. maddesi ve diğer maddelerden şu şekilde ayrıntılıca bahsedilmiştir:

TCK’nın 3. Maddesinin 2. Fıkrasına göre, bireyler arasında ırk, dil, din, milliyet, renk, cinsiyet, siyasi ya da diğer fikir veya düşünceleri, felsefi inanç, milli veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumları yönünden Ceza Kanunu’nun uygulamasında hiçbir ayırım yapılamaz ve kimseye ayrıcalık tanınamaz (TCK, M.3/2).

122. madde'ye ise kişilerin uğradığı ayrımcılık karşısındaki cezaları kapsamaktadır. Söz konusu maddeye göre: "Bireyler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, özürlülük, siyasi görüş, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yaparak; taşınır ya da taşınmaz bir malın satılmasını, devrini ya da bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını ya da alınmamasını yukarıda sayılan hallerden birine bağlayan, besin maddelerini vermeyen ya da kamuya arz edilmiş bir hizmeti yapmayı reddeden ve bir kimsenin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası verilmektedir (TCK, M.122).

TCK'nın 216. maddesi de ayrımcılık konusundaki sosyal mağduriyetler ile cezalarını kapsamaktadır. 216. Madde'nin 1. fıkrasına göre, halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip olan kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa açıkça yönlendiren kimse, bu yüzden kamu güvenliği açısından bariz ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. 216. maddenin 2. fıkrası, halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak açıkça aşağılayan kişinin, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmasını belirtmektedir. 3. fıkra ise, halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri açıkça aşağılayan kişinin, fiilin Kamu Barışını bozmaya sebep verici nitelikte olması durumunda, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmasını belirtmektedir (TCK, M.216/1,2,3).

TCK'nın dini mekanlara yönelik suçları düzenleyen 153.maddesinin 1.fıkrasına göre; ibadethanelere, eklentilerine, buralardaki eşyaya, mezarlara, üzerlerindeki yapılara, mezarlıklardaki tesislere, mezarlıkların korunmasına yönelik olarak yapılan yapılara yıkmak, bozmak ya da kırmak şekliyle zarar veren bir kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Birinci fıkrada belirtilen yerler ile yapıları kirleten kişinin, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılması söz konusu maddenin

2.fıkrasını oluşturmaktadır. 3. fıkra ise, birinci ile ikinci fıkralardaki fiillerin, ilgili dini inanışı benimseyen toplum kesimini tahkir amacıyla işlenmesi durumunda, verilecek cezanın üçte biri oranında artırılmasını ön görmektedir (TCK, M.153/1,2,3).

TCK'nın inanç özgürlüğüne dikkat çeken 115.maddesinin 1.fıkrasına göre, tehdit ya da cebir suretiyle bir kişiyi dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya ya da değiştirmeye zorlayan veya bunları açıklamasını, yaymasını engelleyen kişinin, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmasını belirtirken, 2.fıkrası ise ibadet ile ayinlerin toplu şekilde yapılmasının, tehdit veya zorlamak suretiyle ya da hukuka aykırı başka şekille engellenmesi durumunda, suçu işleyen kimseye birinci fıkraya göre ceza verilmesini belirtmektedir.

2709 No'lu Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da ayrımcılığı düzenleyen 10. Madde herkesin; dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu belirtmektedir. Bu maddeye göre kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir ve devlet, bu eşitliğin hayata geçmesini sağlamakla yükümlüdür. 10. maddeye göre, iç kimseye, aileye, gruba ya da sınıfa imtiyaz tanınmamaktadır ve devlet organları ile idare makamları tüm uygulamalarında kanun önünde eşitlik ilkesine uygun şekilde hareket etmekle yükümlüdür (Anayasa, M.10).

Görüldüğü gibi TCK'da ayrımcılıkla ilgili maddelere bakıldığında LGBTT bireyleri doğrudan ilgilendiren temel "cinsel yönelim" ifadesinin hiçbir maddede geçmediği açıkça ortadadır. Buna karşın, TCK'nın 3. ve 122. maddeleri hiçbir sebeple cinsiyet ayrımcılığı yapılamamasını yasakladığından, söz konusu maddeler LGBTT bireylerin lehine kullanılabilecek maddeler olarak kabul edilebilmektedir.

Bu yasal düzenlemelerin yanı sıra 24 Ocak 2012 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Malatya Milletvekili Veli Ağbaba tarafından hazırlanan "Nefret Suçlarının ve Ayrımcılığın Önüne Geçilebilmesi için Türk Ceza Kanunu'nun 216. Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair sunulan Kanun Teklifi, cinsel yönelimleri nedeniyle nefret suçuna maruz kalma ve nefret suçunun oluşmasına neden olan önyargılar, etnik veya ulusal aidiyete, din veya inanca, engellilik durumuna yönelik olduğu gibi, zenginlere, yoksullara, içki içenlere, küpe takanlara, uzun saçlı olanlara ve farklı cinsel yönelimlere dikkat çekmektedir. Ağbaba, *"Nefret suçuna yönelik hukuki düzenlemenin olmaması, başta cinayet ve katliamlar olmak üzere bu eylemlerin cezasızlığa yol açıyor"* sözlerinin devamında, yazılı ve görsel basın yoluyla işlenen suçların tamamen cezasız kaldığına da vurgu yapmıştır (www.multeci.tv, erişim tarihi: 21.03.2012).

1.2.3. HIV/AIDS ve İletişimsel Boyut

Medya, sosyal sorumluluğunun gereği olan toplumu haberdar etme ve bilgilendirme misyonundan başka bir de daha önce söylendiği gibi bilinç oluşturma misyonu edinmiştir demek yanlış olmayacaktır. İçerikleri ile ideolojik temsiller üretilip yayabilen medya, söz konusu ideoloji ve tutumları aslında pratikleştirebilmektedir. Medya, HIV/AIDS konusunda da birçok konuda olduğu gibi bilinç oluşturmaktadır. Medyanın HIV/AIDS konusunda oluşturduğu bu iletişimsel bilinç, genel olarak yanlış bilinç olarak yorumlanabilirken, toplumsal düşünsel pratikleri kendi algısı çerçevesinde oluşturduğu da söylenebilmektedir.

"Medyada HIV/AIDS ile ilgili çıkan haberler ve medyanın konuyu ele alış tarzının HIV/AIDS'e ilişkin toplumsal olarak oluşan damgalama ve ayrımcılığa katkı sağladığı söylenebilmektedir. Ortak tema olarak damgalama ve ayrımcılık içeren medya haberleri, toplumsal damganın gelişmesini etkileyebilmektedir." (Visser v.d., 2006: 47)

HIV/AIDS ile yaşayan bireylerle ilgili haberler, medyada sıkça yer almaktadır. Türkiye’de HIV/AIDS konusunda medyanın haberleri incelendiğinde, haberlerin nefret suçu ve etik ilkeler ile kişisel hakların çiğnenmesi triosunda seyrettiği varsayılabilmektedir.

“AIDS medyada, tedavisi mümkün olmayan bir hastalık olarak gösterilmekte ve söz konusu hastalar tehlikeli, kötü ve uzak durulması gereken bireyler olarak sunulmakta ve bu sayede ötekileştirilmektedirler. Toplumda HIV/AIDS’e karşı zaten mevcut bir ön yargı ve korku varken, medya içeriklerinde kullandığı kalıp yargılar, ölümün pençesinde insanlar ve ölümü çağrıştıran unsurlar ile hali hazırda önyargıları desteklemekte, arttırmakta ve toplumdaki panik havasını tekrar tekrar yaratmaktadır.” (www.pozitifyasam.org, erişim tarihi: 23.03.2012.)

Medyanın içerikleri ya da söylemindeki homofobik ve ideolojik içerikler ile, yazılı basın için konuşulursa, sözde haber verirken aslında kendi ideolojik dışı vurumundan fazla/başka bir şey yapmadığı söylenebilmektedir. Burada medyanın söylemi kadar kullandığı dil de önemli bir rol üstlenmektedir.

“Dijk’ a göre dil, söylem ve tasvire değinmekle birlikte, bu yaklaşımlar yalın dilbilimin bir parçası değildirler ve medya mesajlarının düşünsel ve siyasal boyutlarına da özel bir ilgi gösterirler.” (www.nefretsoylemi.org, erişim tarihi: 03.03.2012.)

Gürzap (2006: 13) da, dili yalın bir yazma ve okuma etkinliği ile sınırlı olmayan bir olgu olarak tarif etmektedir.

Dil, düşüncelerin olduğu kadar ideoloji ve söylemlerin dışı vurumunda da en etkin araçtır. Dilin dışında, dilsel göstergeler de medyanın söyleminde önemlidir. Saussure (akt. Kocaman v.d., 2003: 13), *“dilsel göstergelerin belli bir toplumsal-kültürel bağlamda anlam kazandıklarını ileri sürer ve dildeki ses-anlam bağlantılarının o dili konuşan toplumca paylaşıldığını”* vurgulamaktadır.

İdeoloji ve dil arasında yakın bir ilişki vardır, ideoloji toplumsal pratikler yoluyla içselleştirilebilmektedir. Dil, ideolojinin soyut bir yansıması halini

alabilmekte ve bu yansıma da kendini söylem ile ete kemiğe büründürebilmektedir.

Göstergebilim üzerine düşünen Kristeva “üretilmiş metin” ve “üreten metin” kavramlarında bahsetmektedir. Üretilmiş metin; üretimi bitmiş, sonuçlanmış, biçimsel olarak kapanmış metin düzeyini ifade etmektedir. Üreten metin ise, bir metnin üretileceği mantıksal, derin düzeyi yani doğrudan doğruya üretme aşamasını belirtmektedir. Bu noktada medyadaki yazılı basın metinlerinin de egemen ideoloji tarafından üretilmiş birer metin niteliğinde olduğu söylenebilmektedir. Üreten metnin kimliğinin de yine egemen ideoloji ya da medya olduğu düşünülebilmektedir (Rifat, 2009: 64).

Medyanın dil ve söyleminde ayrımcılığa yönelik birçok olguyu kullanabilmektedir. Bunlardan biri de *hüsnütabir*, yani örtmecedir.

“Türkçede, “Doğrudan söylenmesi uygun olmayan kavram veya manaların dolaylı olarak edebi bir şekilde ifade edilmesi” olarak tanımlanan hüsnütabir, izaflı olarak çirkin ve kaba olanı alternatif sözcüklerle ifade etme sanatıdır ve edebi kelam olarak da bilinmektedir. Güzel adlandırmalarda amaç anlaşılacak değildir. Her hangi bir kavram veya olay bilinen isminden farklı bir isimle anılırken, aralarındaki çeşitli çağrışımlardan dolayı okuyan veya dinleyenin asıl maksadı anlamasına özen gösterilir. Fehmi (2004), “Edeb-i kelâmın makbul şartları açıklık, ölçülülük ve kendine has sözlerle kazanılamayan bazı fazla yararların sağlanmasıdır. Mecazi tabirler, anlamın yüzünü bir örtü altına gizleyerek arayıcı bakışlarımızı daha çok çeker, bize daha çok zevk verir; fakat bu örtü, bakışımızın işlemesine engel olmamak için oldukça şeffaf olmalıdır.” demektedir. Söz konusu varlık, nesne veya kavramın asıl ismi gizlenirken yerine kullanılan sözcüğün de anlaşılmasına özen gösterilir.” (akt. Üstüner, 2009: 168-169)

Hüsnütabir, bazı söylemlerden sıyrılmada ya da söz konusu söylemi yumuşatmada sıkça kullanılabilir. Zenci yerine siyahi demek ve daha nice örnek yazılı basında oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Yine söz konusu işleve paralel uygulanan *Siyaseten Doğruluk* da başvurulan bir başka yöntemdir. Farklı kültürden, dil, din, ırk ve cinsiyetten kişileri incitmek amacıyla özenle kullanılan ifade, düşünce ve uygulamalar olarak tanımlanan siyaseten doğruluk, aslında farklılıklara sözde bir hüsnütabir uygulamaktadır.

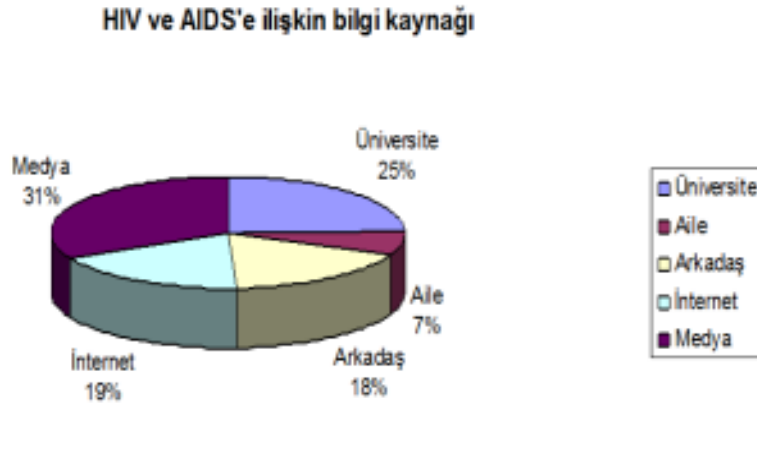
Medya, HIV/AIDS ile yaşayan bireylere karşı haberlerinde “hüsnütadır” uygulayarak sözde terimsel bir yumuşatma yoluna gidebilmektedir. Örneğin, fahişe yerine hayat kadını demek, terimi sözde yumuşatacaktır. Ama tam tersi şekilde hayat kadını yerine fahişe, AIDS’li fahişe ya da AIDS’li travesti gibi söylemler ideolojik ve homofobik bir dışa vurumu işaret edecektir.

“PYD’ne göre (2012), HIV ve AIDS; din, dil, ırk, yaş, kadın, erkek veya çocuk ayırmamaktadır. Bu yüzden de bir virüs ya da hastalığa maruz kalmış kişilere yönelik uygulanan ayrımcılık, son derece anlamsızdır. (-)li ve (lı) gibi ekler de ayrımcılığı söylemsel anlamda destekleyen eklerdir ve haber metinlerinde sıkça kullanılmaktadır. “AIDS’li fahişe, AIDS’li travesti” gibi damgalama ve bazen haber başlıkları söz konusu haberlerin içeriklerinden daha fazla öne çıkmaktadır. Haberlerdeki kamu yararı ya da bilgilendirme misyonu, yerini medyanın homofobik bakış açısını yansıtmaya bırakabilmektedir. Ayrıca, PYD’ne göre, “AIDS hastası da doğru bir tanımlama değildir, çünkü AIDS bir hastalık değil, hastalıklar bütünüdür.” (www.pozitifyasam.org, erişim tarihi: 01.07.2012.)

PYD tarafından 2007 yılında üniversitelerde öğrencilere yönelik “Farkındalık Yaratma Projesi” kapsamında bir anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anket çalışmasının sonucuna göre, Türkiye’de de AIDS/HIV ile ilgili en fazla bilgi edinilen kaynak medya olduğu verisine ulaşılmıştır.

“Anket sonuçlarına göre; kendilerini HIV ve AIDS konusunda “bilgili” olarak gördüklerini kaydeden öğrencilerin en temel bilgilerde bile (tükürük, aynı tuvaleti kullanmak, sivrisinek ısırığı, anneden bebeğe süt yoluyla bulaşma) yanlış bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Sonuçlara göre, ülkemizde AIDS/HIV’e ilişkin bilgilerin en yaygın şekilde medya aracılığı ile edinildiği ve YANLIŞ bilgilerle yaygınlaştığını söylemek mümkündür.” (www.pozitifyasam.org, erişim tarihi: 20.03.2012.)

Şekil 2. Pozitif Yaşam Derneği'nin Farkındalık Yaratma Projesi Kapsamında Yaptığı Türkiye'de HIV/AIDS ile İlgili En Fazla Bilgi Edinilen Kaynak Konulu Anket Çalışmasının Sonuçları, 2007.

Kaynak: www.pozitifyasam.org, erişim tarihi: 20.03.2012.

İKİNCİ BÖLÜM

YAZILI BASINDA HIV/AIDS İLE YAŞAYAN BİREYLERE YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİNİN SÖYLEM ANALİZİ METODUYLA İNCELENMESİ

2.1. ANALİZ EDİLECEK SORUN

Bir kişinin karşısındaki kişi ya da grubu cinsiyeti, ırkı, ulusu, dini ya da cinsel yönelimi konusunda yerici aşağılayıcı ya da kınayıcı söylemlerde bulunması olarak tanımlanan nefret söylemi, hoşgörüsüzlük temelinde önyargılarla örülmüş olan nefreti yayan ifade şekilleri olarak da tanımlanabilmektedir.

Kişi ya da grupları etnik köken, dil, sosyal sınıf, fiziksel görünüm gibi ayırt edilebilen özellikleriyle ele alan ve özellikle de azınlıklar, kadınlar, eşcinseller, romanlar, farklı düşünsel ya da fiziksel yapıdaki bireylere ve göçmenlere yönelik beslendiği varsayılan nefret söylemi Türk yazılı basınında da bir sorun olarak görülebilmekte ve gazete haberlerinde sıkça göze çarpmaktadır. Bu yüzden Türkiye’de günlük yayınlanan ulusal gazetelerden Cumhuriyet, Posta, Radikal, Takvim ve Zaman Gazeteleri’nde HIV/AIDS ile yaşayan bireyler hakkında nefret söylemi içerdiği ve bu söylemi öne çıkardığı varsayılan haberler, söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir.

2.2. ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ

Bu çalışmada HIV/AIDS ile yaşayan bireyler ile ilgili haberlerin basında nasıl verildiğini göstermek ve yazılı basında HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi varsayımını ortaya koymak amacıyla Van Dijk’ın eleştirel söylem analizi metodu tercih edilmiştir. İnceleme, Dijk’ın makro ve mikro olmak üzere iki bölümden oluşan haber söylem çözümlemesi ışığında yapılmıştır.

Söylem analizi yöntemi ile, yazılı basının haberlerindeki nefret söyleminin; cinsel yönelimi farklı olan bireyler ve çeşitli hastalıklara karşı (HIV/AIDS) kullanılabildiği, sosyal bir ayrımı doğurup; ayrımcılık, homofobi, dışlama, aşağılama ve ötekileştirme gibi eğilimleri ateşleyebildiği ve nefret söylemi içerikli haberlerde HIV/AIDS hakkında eksik, çarpıtılmış ya da yanıltıcı bilgi ve içeriklere yer verilebildiği varsayımları sınanmıştır.

Söylem analizi, dilin veya metinlerin semantik yani anlambilim ya da sentaktik açıdan incelenmesidir. Semantik açıdan incelemede anlambilimsel bir çözümleme yapılırken, cümle kalıplarının analiz edilmesi ve içerdiği anlam ya da anlamların ayrıştıran süreç yapısını inceleyen sentaktik (örüntü analizi) çözümlemede metin ya da haberlerin hem dilbilimsel hem de sosyo-kültürel yönleri ele alınmaktadır. Semantik çözümleme mantıksal yaklaşım ve dilbilimsel yaklaşım ile ele alınmaktadır. Mantıksal yani felsefi çözümlemede, göstergeler (sözcükler) ile göstergelerin göndermeleri arasındaki bağlantı açıklanmaya çalışılmaktadır. Söylem analizi semantik çözümleme içerisinde; doğruluk, anlamlandırma, adlandırma, düz anlam, yan anlam gibi algıları incelemektedir.

Willig (2008: 1), Foucault'a göre söylemlerin "nesneleri inşa eden ifadeler takımı, özne pozisyonlarının bir cetveli" olduğuna dikkat çekmektedir.

Dijk, haber söylem çözümlemesinde, nicelik ve nitelik çözümlemelerini birleştirerek, haber metinlerini, haber metni çözümlemesi, metin anlambilimi, yerel ve küresel bütünlük, etkiler, üst yapılar, haber şemaları, üslup ve retorik, sosyal kognisyon ve sosyo-kültürel bağlamları çerçevesinde incelemektedir. Haber Çözümlemesini makro ve mikro yapılar olarak ikiye ayıran Dijk, makro yapıları da kendi içinde tematik ve şematik çözümleme olmak suretiyle yine ikiye ayırmaktadır. Tematik çözümlemede; üst başlık, başlık, alt başlık, spot ve haber girişleri; başlık ve haber girişi, özetlemenin yanı sıra özet görevi görmektedir. Başlık, spot ve haber girişinden oluşan standart haberin incelenmesi, haberde genelden özele, en önemli bilginin

önce verilmesinden, önemsiz ayrıntılara doğru bir hiyerarşi olduğunu da göstermektedir. Dijk, haber söylem analizinde bazı temaların ön plana çıkarılmasının haberde dengelik, nesnellik ve tarafsızlığı ortadan kaldırdığını da söylemektedir. Örneğin, Dijk'a göre başlıkta iri punto kullanılması aleyhte editoryal bir yanlılığın göstergesidir. Şematik çözümleme ise, haber olayı hakkındaki bilgileri içermekte ve ana olayın ele alınış biçimini değerlendirmektedir. Bağlam ve artalan bilgilerini de içerebilirken(yani durumu), haber kaynakları ve olayın taraftarlarının sözlü tepkilerine de yer verilebilmektedir. Ayrıca mikro yapılarla ilişkiye giren gazete, hükümet, mahkeme gibi kurumlar da makro yapılardır yani yorumdur. Mikro yapılar ise, sözdizimsel yapı, kelimeler arası bölgesel uyum; ard arda gelen cümlelerin ve cümleciklerin birbiri ile ilişkilerini incelemektedir. Kelime seçimlerinde; seçilen kelimelerin özelde muhabirin, genelde ise gazetenin ideolojisini yansıttığı varsayılmaktadır. Haberin retorik çözümlemesi ise; haberde kullanılan cümlelerin kısa, uzun, basit ya da bileşik, etken ya da edilgen olması ile ilgilenirken, fotoğraflar ve haberin inandırıcılığını artıran grafik, rakam ve sayısal verilerden oluşan haber retoriği haberin ideolojik yapısını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Van Dijk'in yönteminde mikro yapı analizinin önemli öğelerinden olan retorik, haberin inandırıcılığında "strateji" ile beraber kilit kavramdır. Mikro yapılar aslında gazeteciler, göstericiler ve azınlıklardır (Mora, 2008: 18).

*"Haberde kullanılan cümlelerin kısa ya da uzun, basit ya da bileşik ve etken ya da edilgen olmaları ölçütünde yapılan çözümleme ile Van Dijk, haberin ideolojik doğasını ortaya koymaya başlar. Ard arda gelen cümlelerin ve cümleciklerin birbirleriyle ilişkilerini irdelediği bölgesel uyum, seçilen kelimelerin özelde muhabirin genel anlamda ise, gazetenin ideolojisini yansıttığı kelime seçimleri ve haberin ikna edicilik özelliğini artıran olayın taraf ve tanıklarının yorum ve sözlü tepkilerinin yer aldığı alıntılar, olayın gerçekten olduğunun göstergesi olan fotoğraflar ve haberin inandırıcılığını artıran grafik, rakam ve sayısal verilerden oluşan haber retoriği, haberin mikro yapısının öğelerini oluşturur. Haber metinlerinin yalnızca yüzey yapılar düzeyindeki ilişkilerle kalmayıp, metin başlıkları ve metin ilişkileri, anlatıdaki zamansal sıralamadan farklılıkları, özellikle oluşturulmuş belirsizlikler ve dünya bilgisi çerçevesinde incelenmesi, bu metin türünün kendine özgü dinamikleri nedeniyledir."*¹¹

¹¹ a,g,e: 17.

Yetkin (2011: 45), Dijk'ın kelimeler, cümleler ve diğer metinsel ifadelerin, arka plan bilgisine dayanılarak çıkarımda bulunulabilecek içerikleri ya da iddiaları, ima yoluyla ortaya koyabilme özelliğindeki söylem ve iletişimin önemli ideolojik boyutlara sahip olduğuna savına dikkat çekmektedir.

Haberler sıklıkla görgü tanıklarının ifadeleri ile diğer medya kuruluşları ve ajanslardan gelen bilgilerden oluşmaktadır. Böylelikle haberin yapılması süreci mevcut söylemlerin yeniden üretilmesinden meydana gelmektedir (Toruk ve Sine, 2012: 357).

Haber içerisine yerleştirilmiş mesaj, söylem analizi bünyesinde yapılan anlambilimse bir çözümleme ile; metindeki doğruluk, anlamlandırma, adlandırma, düz anlam, yan anlam gibi algılar ortaya konabilmektedir. Söylem analizi, metin ya da haberlerin hem dilbilimsel hem de sosyo-kültürel yönlerini ele alarak bütün bir çözümleme yapmaktadır aslında. Bazı içeriklerde, anlam ya da söylemler saklı olabilmektedir. Örneğin, Weber, (2009: 5) nefret söyleminin ilk bakışta mantıklı ya da normal olarak algılanabilecek ifadelerde saklı olabileceğinden bahsetmektedir. Ayrıca, kimi zaman kullanılan bir gösterge, fotoğraf, resim vb. öge de başlı başına bir söylemi ifade edebilmektedir.

2.3. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Bu çalışmanın kapsam ve sınırlılığını Türkiye'de yayımlanan ulusal gazetelerden Cumhuriyet, Posta, Radikal, Takvim ve Zaman Gazeteleri'nde, 01.04.2010 tarihinden 01.04.2012 tarihine kadar yer alan ve nefret söylemini içeren/öne çıkaran haberler oluşturmuştur. Bu dönem, hem Güney Afrika ile neredeyse özdeşleşen HIV/AIDS olgusuna paralel 2010 Dünya Kupasının o dönemde oluşu, hem de söz konusu haberlere ilişkin güncel verilere erişileceği varsayıldığından tercih edilmiştir.

Farklı ideolojik duruşu olan söz konusu gazetelerden Radikal ve Cumhuriyet merkez solu temsilen seçilirken, Zaman İslami sağ ideolojiyi temsilen seçilmiştir. Posta ve Takvim Gazetelerinin seçimlerinde ise yaşam ve üçüncü sayfa haberlerine sıkça yer verdikleri varsayımı etken olmuştur. Böylece, farklı yayın politika, ideoloji ve söylemlere sahip oldukları varsayılan bu gazetelerde yayınlanan HIV/AIDS ile ilgili haberlerdeki farklı bakış açılarının ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışmada, haberlerin değerlendirilmesi Van Dijk'ın makro ve mikro olmak üzere iki bölümden oluşan söylem çözümlemesi ışığında manşet, haber başlıkları, giriş/spotlar ve okunan haberlerin çözümlemesi ile sınırlı tutulmuştur. Haber fotoğrafları da incelemeye dahil edilirken, gazetelerin ekleri ve köşe yazıları çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

2.4. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ

Çalışmada kullanılan yöntem söylem analizi olduğu için, çalışma boyunca söz konusu gazetelerde, 01.04.2010 ile 01.04.2012 tarihleri arasında yer alan, nefret söylemi içerdiği/ve öne çıkardığı varsayılan haberler toplanarak analiz edilmiştir.

Çalışmada incelenen haberlere, T.C Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Devlet Enformasyon Sistemi'nin (DES) elektronik arşivi kullanılarak söz konusu gazetelerde içerisinde HIV/AIDS anahtar kelimeleri taratılarak erişilmiştir. İçerisinde HIV/AIDS geçen her haber değerlendirmeye alınmamıştır. Bu ayrımda, HIV/AIDS ile ilgili olumlu yönde yapılan sağlık içerikli haberler ve HIV/AIDS bulaşını daha fazla taşıdıkları varsayılan LGBTT bireylerin hak, özgürlük, gösteri, yürüyüş, protesto, LGBTT bireylerin hak ve özgürlüklerine ilişkin yasal, ulusal ve uluslararası faaliyetler vb gibi konuların haber/bilgi verme amacıyla haberleştirilmiş olanları ve nefret söylemi içermediği varsayılanları çalışma dışı bırakılmıştır.

2.5. BULGULAR

01.04.2010-01.04.2012 tarihleri arasındaki Cumhuriyet, Posta, Radikal, Takvim ve Zaman Gazeteleri yazılı basında nefret söyleminin incelenmesi anlamında örneklem olarak ele alınmıştır. Farklı ideolojik duruşu olan söz konusu gazetelerden Radikal ve Cumhuriyet merkez solu temsilen seçilirken, Zaman İslami sağ ideolojiyi temsilen seçilmiştir. Posta ve Takvim Gazetelerinin seçimlerinde ise yaşam ve üçüncü sayfa haberlerine sıkça yer verdikleri varsayımı etken olmuştur. Çalışmanın yapıldığı süre boyunca gazetelerde, HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi içerdiği/öne çıkardığı varsayılan pek çok haber yayınlanmıştır. Birbirinin devamı olan ya da aynı olay ya da aynı öznelerden bahseden haberler, birleştirilmemiş, tek bir analize dahil edilmemiş ve birbirlerinden bağımsız olarak tek tek incelenmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi'nde 01.04.2010 ile 01.04.2012 tarihleri arasında, içerisinde HIV/AIDS kelimeleri geçen toplamda 107 içeriğe rastlanmıştır. Söz konusu içeriklerin 92'si haber iken, 15'i ise köşe yazısıdır. 2010 yılında içerisinde HI/AIDS kelimesi geçen toplam 36 haber yapılırken, 2011 yılında 51, 2012 yılında ise (Nisan ayına kadar) toplamda 5 haber yapılmıştır. HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi içerdiği varsayılan haberler ise; toplam 6 haber ile en fazla 2010 yılında yer almıştır. 2011 yılında ise Cumhuriyet Gazetesi'nde nefret söylemi içerikli 2 haber yer alırken, 2012 yılında 1 haber ile sınırlı kalmıştır. Böylece, toplamda 9 haberin nefret söylemi içerdiği varsayılmıştır. Yani, Cumhuriyet Gazetesi'nde belirlenen tarih aralığı içerisinde yer alan toplam 92 haberden, 9'unun nefret söylemini içerdiği ve öne çıkardığı varsayılmıştır.

Posta Gazetesi'nde 01.04.2010 ile 01.04.2012 tarihleri arasında, içerisinde HIV/AIDS kelimeleri geçen toplamda 151 içeriğe rastlanmıştır. Söz konusu içeriklerin 92'si haber iken, 1'i sınav sorusu ve 58'i ise köşe yazısıdır. 2010 yılında içerisinde HI/AIDS kelimesi geçen toplam 36 haber yapılırken,

2011 yılında 51, 2012 yılında ise (Nisan ayına kadar) toplamda 5 haber yapılmıştır. HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi içerdiği varsayılan haberler ise; toplam 10 haber ile en fazla 2011 yılında yer almıştır. 2010 yılında ise Posta Gazetesi'nde toplam 8 haber yer alırken, 2012 yılında yalnızca 2 haber ile sınırlı kalmıştır. Böylece, toplamda 20 haberin nefret söylemi içerdiği varsayılmıştır. Yani, Posta Gazetesi'nde belirlenen tarih aralığı içerisinde yer alan toplam 92 haberden, 20 tanesinin nefret söylemini içerdiği ve öne çıkardığı varsayılmıştır.

Radikal Gazetesi'nde 01.04.2010 ile 01.04.2012 tarihleri arasında, içerisinde HIV/AIDS kelimeleri geçen toplamda 94 içeriğe rastlanmıştır. Söz konusu içeriklerin 72'si haber iken, 2'si kültür/sanat haberi ve 20'si ise köşe yazısıdır. 2010 yılında içerisinde HI/AIDS kelimesi geçen toplam 41 haber yapılırken, 2011 yılında 27, 2012 yılında ise (Nisan ayına kadar) toplamda 4 haber yapılmıştır. HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi içerdiği varsayılan haberler ise; toplam 6 haber ile en fazla 2010 yılında yer almıştır. 2011 yılında ise Radikal Gazetesi'nde yalnızca 1 haber yer alırken, 2012 yılında hiçbir nefret söylemi içerikli habere rastlanmamıştır. Böylece, toplamda 7 haberin nefret söylemi içerdiği varsayılmıştır. Yani, Radikal Gazetesi'nde belirlenen tarih aralığı içerisinde yer alan toplam 72 haberden, 7 tanesinin nefret söylemini içerdiği ve öne çıkardığı varsayılmıştır.

Takvim Gazetesi'nde 01.04.2010 ile 01.04.2012 tarihleri arasında, içerisinde HIV/AIDS kelimeleri geçen toplamda 76 içeriğe rastlanmıştır. Söz konusu içeriklerin 46'sı haber iken, 1'i sınav sorusu ve 29'u ise köşe yazısıdır. 2010 yılında içerisinde HI/AIDS kelimesi geçen toplam 21 haber yapılırken, 2011 yılında 22, 2012 yılında ise (Nisan ayına kadar) toplamda 3 haber yapılmıştır. HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi içerdiği varsayılan haberler ise; toplam 8 haber ile en fazla 2011 yılında yer almıştır. 2010 yılında ise Takvim Gazetesi'nde toplam 5 haber yer alırken, 2012 yılında yalnızca 1 haber ile sınırlı kalmıştır. Böylece, toplamda 14 haberin nefret söylemi içerdiği varsayılmıştır. Yani, Takvim Gazetesi'nde

belirlenen tarih aralığı içerisinde yer alan toplam 46 haberden, 14 tanesinin nefret söylemini içerdiği ve öne çıkardığı varsayılmıştır.

Zaman Gazetesi'nde 01.04.2010 ile 01.04.2012 tarihleri arasında, içerisinde HIV/AIDS kelimeleri geçen toplamda 30 içeriğe rastlanmıştır. Söz konusu içeriklerin 25'i haber iken, 2'si sınav sorusu ve 3'ü ise köşe yazısıdır. 2010 ve 2011 yıllarında içerisinde HI/AIDS kelimesi geçen 9'ar haber (toplamda 18) yapılırken, 2012 yılında ise (Nisan ayına kadar) toplamda 7 haber yapılmıştır. HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi içerdiği varsayılan haberler ise; toplam 2 haber ile en fazla 2012 yılında yer almıştır. 2011 yılında ise Zaman Gazetesi'nde sadece 1 haber yer alırken, 2010 yılında hiçbir habere rastlanmamıştır. Böylece, toplamda 3 haberin nefret söylemi içerdiği varsayılmıştır. Yani, Zaman Gazetesi'nde belirlenen tarih aralığı içerisinde yer alan toplam 25 haberden, 3 tanesinin nefret söylemini içerdiği ve öne çıkardığı varsayılmıştır.

Gazetelerin incelendiği zaman diliminde HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi içerdiği/öne çıkardığı varsayılan, Cumhuriyet Gazetesi'nde 9, Posta Gazetesi'nde 20, Radikal Gazetesi'nde 7, Takvim Gazetesi'nde 14 ve Zaman Gazetesi'nde 3 haber olmak suretiyle toplam 53 haber, Van Dijk söylem analizinde yer alan kurallar çerçevesinde haberin markı ve mikro yapılarının çözümlenmesi ile tek tek incelenmiştir.

2.6. CUMHURİYET GAZETESİ'NDE YAYINLANAN HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ

10 Nisan 2010 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi'nde *"HIV'li hayat kadını yakalandı"* başlığı yayınlanan haber, İstanbul'da gerçekleştirilen bir fuhuş operasyonunu konu edinmiş ve olayı başlığı ile özetlemiştir. Haberde alt başlık ve spot kullanılmamıştır. Makro incelemenin bir ayağı olan tematik çözümlmeye göre, haberde ön plana çıkan anlam HIV ile yaşayan bir hayat

kadınının (Caroline İ.) göz altına alınmasıdır. Söz konusu hayat kadınının göz altına alınması, fuhuş operasyonu teması üzerinde egemenlik kurmuştur. Şematik açıdan bakıldığında ise, haberin durum kısmı, ikincil tanımlayıcıların ifadelerinden oluşmaktadır. Mikro incelemede, “*Kadının hastalığını bildiğini söylediği öğrenildi*” gibi tırnak içinde verilen ifadeler, aslında yorum katmaksızın ikincil tanımlayıcıların beyanlarına katılım niteliğindedir. Sentaktik yapıda cümlelerin genelde edilgen olarak verildiği gözlenmiş ve HIV ile yaşayan bir hayat kadınının (Caroline İ.) göz altına alınması, muhabir tarafından “*yakalanma*” olarak yorumlanmıştır. Haberde geçen “*Moldova uyruklu Caroline İ.*” ifadesi hayat kadının uyruğuna dikkat çekmekte ve hedef gösterir niteliktedir. Haberin başlığında kullanılan “*HIV’li*” ifadesi hem hayat kadınlarına hem de HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik dışlayıcı ve aşağılayıcı örtük bir nefret söylemine işaret etmektedir.

9 Temmuz 2010 tarihinde gazetede “*HIV’li çıktı*” başlığı ile yayınlanan haber, Pendik’te gerçekleştirilen bir fuhuş operasyonunu konu edinmiş ve spot ile alt başlık kullanmamıştır. Makro çözümlemenin tematik kısmında haberde ön plana çıkan anlam, yabancı uyruklu kadınlara fuhuş yaptırdıkları iddia edilen bir kişinin (M.D) yakalanmasıdır. Ancak haberde fuhuş yaptığı iddia edilen kadınlardan birinin Özbekistan uyruklu Feride A.’nın HIV virüsü taşıdığı teması, diğer temalar üzerinde egemenlik kurmuş durumdadır. Haberin durum kısmı, ikincil tanımlayıcıların beyanlarından oluşmaktadır. Haberin kısa olması ayrıntılı bir sentaktik ve lexical yapı çözümlemesine olanak tanımasa da, başlıkta kullanılan “*HIV’li*” ve “*çıktı*” ifadeleri açık nefret söylemine işaret ederken, HIV/AIDS ile yaşayan bireyler aleyhinde bir yanlılık da taşımaktadır. Haber, “*Özbekistan uyruklu Feride A.*” ifadesi ile hayat kadınının uyruğuna dikkat çekmekte ve yabancı uyruklu hayat kadınları ile HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik ayrımcı bir bakış açısına sahiptir.

20 Temmuz 2010 tarihinde Cumhuriyet’te yayınlanan “*Hayat kadını AIDS’li çıktı*” başlıklı haberin konusu, İstanbul’da gerçekleştirilen bir fuhuş operasyonudur. Alt başlık ve spot kullanılmayan haberde tematik açıdan ön

plana çıkan anlam, fuhuş operasyonunda yabancı uyruklu 4 kadının gözüaltına alınması iken, söz konusu kadınlardan birinin (Özbekistan'lı D. Yadgarova) AIDS ile yaşadığı diğer temalar üzerinde egemenlik kurmuş durumda ve haberin başlığına yansımaktadır. D. Yadgarova'nın uyuğunun belirtilmesi söz konusu bireyler aleyhinde hedef gösterici nitelikte olup, editoryal bir yanlılığın göstergesidir. Mikro çözümlemenin sentaktik kısmında *“Operasyonda yabancı uyruklu 4 kadın suçüstü yakalandı”* ifadesi ile kadınların gözüaltına alınması muhabir tarafından yakalanmak olarak yorumlanmıştır. Lexical yapıda ise kullanılan *“düzenlendi”* ve *“belirlendi”* gibi ifadeler habere katılım yönündedir. Ayrıca kelime seçiminin özelde muhabirin, genelde ise gazetenin ideolojisini yansıttığı durumuna paralel kullanılan *“AIDS’li”* ve *“çıktı”* ifadelerinin hem hayat kadınlarına, hem de HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik dışlayıcı bir nefret söylemine işaret ettiği gözlenmiştir.

31 Temmuz 2010 tarihinde gazetede *“ÖDÜL BURLU İLAHİYAT EĞİTİMİ”* üst başlığı ile yayınlanan haberin konusu, düzenlenen bir yetenek yarışmasıdır. *“Malezya’da Süper Star İmam”* alt başlığı ile yayınlanan ve spot kullanılmayan haberde tematik açıdan ön plana çıkan anlam, Malezya’da bir yetenek yarışması ile en yetenekli imamın seçilecek olması ve seçilen imamın Suudi Arabistan’daki Medine Üniversitesi’nde burslu ilahiyat eğitimi ve bedava hac kazanmasıdır. Haber başlığı ile kısmen özetlenmiştir. Haberin durum kısmını, yarışmaya katılacak olan adaylara yüklenen dini ve sosyal görevlerin ikincil tanımlayıcılarca aktarımı oluşturmuştur. Haberde tırnak içinde yapılan bir atıf olarak Astro Oasis Tv hedeflerini, *“Temel amacımız gençlerin İslam’a olan ilgisini artırmak”* olarak açıklıyor.” ifadesi muhabirin haberi yorum katmaksızın yorumladığının göstergesidir. Kullanılan cümlelerin genelde aktif yapıda oluşu da habere katılım yönündedir. Haberde tırnak işareti kullanılmaksızın verilen *“Adayların en çok zorlandığı görevlerden biri HIV taşıyan bir kişinin cenazesini yıkayıp defnetmekti”* ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireyler aleyhinde editoryal bir yanlılık ifadesi olduğu gözlenmiştir. *“HIV taşıyan”* ifadesinin ötekileştirici bir üslup ile seçilmiş oluşu ve haberin iri

punto ile verilen üst başlığı HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük bir nefret söylemini işaret edici bir durum olarak gözlenmiştir.

Gazetede 10 Eylül 2010 tarihinde *“HIV’li ama o bir baba”* başlığı ile yayınlanan ve alt başlık ile spot kullanılmayan haber, HIV ile yaşayan bir bireyin çocuk sahibi oluşunu konu edinmiştir. Haberin başlığı öyküsel dil ile haberi kısmen özetler niteliktedir. Tematik açıdan diğer temalar üzerinde egemenlik kuran ve öne çıkan anlam, uygulanan özel bir yöntemle HIV ile yaşayan bir erkeğin de çocuk sahibi olabilmesinin vurgulanmasıdır. Haberin durum kısmını birincil tanımlayıcı olan K.A.’nın ağzından verilen ifadeler oluşturmaktadır. Haberde sıkça kullanılan aktif cümle haberdeki görüşlere katılım ifade etse de, haberin başlığında seçilen *“HIV’li”* ifadesi ve ardından kullanılan *“ama o bir baba”* ifadesi HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük bir nefret söylemine işaret etmektedir. Bu haberde, okuyucunun haberden ne alması gerektiğinin verildiği söylenebilmektedir. Haberde HIV ile yaşayan bir bireyin çocuk sahibi oluşu, hem şaşkınlık hem de söz konusu bireyi ötekileştirici bir üslupla verildiğinden HIV/AIDS ile yaşayan bireyler aleyhinde örtük bir nefret söylemini işaret ettiği gözlenmiştir.

Cumhuriyet’te 25 Eylül 2010 tarihinde *“Eşcinsel Filmler Endonezya’da”* başlıklı haberin konusu, Endonezya’da düzenlenen bir film festivalidir. Spot ve alt başlık kullanılmayan haberde tematik açıdan ön plana çıkan anlam, söz konusu festivalde (Q! Film Festivali) eşcinsellik temalı filmlerin yarışacak olması ve bu yarışın dünyanın en kalabalık Müslüman ülkesi olan Endonezya’da gerçekleşecek olmasıdır. Bu tema diğer temalar üzerinde egemenlik kurması sağlanmış ve haber başlığı ile kısmen özetlenmiştir. Müslüman bir ülkede eşcinsel filmlerin gösterilecek olması tırnak içerisinde imalı bir başlık ile verilmiş ve eşcinsel bireyler aleyhinde editoryal bir yanlılık ifade etmiştir. Haberde *“eşcinsel filmler”* ifadesi bilinçli olarak seçilmiş ve kullanılmıştır. Haberin durum kısmı muhabirin yorum niteliğinde festival ile ilgili verdiği bilgilerden oluşmaktadır. *“Asya’nın en büyük eşcinsel festivali olan Q film festivalinin dokuzuncusunda 20’den fazla ilkeden*

150 film gösterilecek. Eşcinsel hakları ve AIDS konusunun işlendiği filmlerin ağırlıkta olduğu festivale 15 bin kişinin katılması bekleniyor” ifadeleri tırnak işareti olmaksızın sayısal verilerle inandırıcılığı artırmak, haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. *“Festival Komitesi Başkanı John Badalu’nun Endonezya’da eşcinsellerin varlığının duyulması hedefine ulaştıklarını söyledi.”* ifadesi de aktif çatı ile tırnak işareti kullanılmadan verilmiş ve muhabirce yorumlandığından habere katılımı ifade etmiştir. Haberin, açıkça homofobik içeriklere yer vermese de, eşcinsellere yönelik örtük ayrımcı bir nefret söylemine sahip olduğu gözlenmiştir.

Cumhuriyet’te 12 Ocak 2011 tarihinde *“Hem HIV’li kan hem icra”* başlığı ile yayınlanan ve spot ile alt başlığın olmadığı haberin konusu, Şanlıurfa’da devlet hastanesinde bir çocuğa HIV bulunduran kan verilmesi ve daha sonrasında söz konusu çocuk ile ailesinin uğradığı mağduriyetlerdir. Tematik çözümlemeye, çocuğun aile bireylerinin de risk nedeniyle test yaptırmaları gerektiğinde yeşil kartlarını evde unuttukları için senet imzalamak zorunda kalmaları ve ödeme yapılmayınca eve 501 TL haciz gelmesidir. Haberde eve gelen icra teması, çocuğun HIV bulunduran kana sahip olması ve bunun sosyal götürüleri temasının üzerinde egemenlik kurmuş ve başlık haberi öyküsel bir dille kısmen özetlemiştir. Şematik açıdan, haberin 7.sayfada yer alan devamında, ana metin ve durum kısmını birincil ve ikinci tanımlayıcıların ifadelerin oluşturduğu gözlenmiştir. Olaya el atan Vali Nuri Okutan’ın beyanları, *“Parayı ben ödeteceğim”* biçiminde tırnak içinde ve kalın şekilde verilmiştir. Bu durum, babanın beyanlarının da yine aynı şekilde verilmesi göz önünde bulundurulduğunda retorik anlamında editoryal bir katılım ile birlikte haberin öznesi olan aileye destek niteliğindedir. Başlığın sitemkar bir üslupla verilmesi haberin retoriğini güçlendirirken, haberde kullanılan babanın icra senetlerini gösterirkenki fotoğrafı da haberin retoriğini güçlendirici şekildedir. Haberde kullanılan *“HIV’li”* ifadesi haberde HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemini üreten ayrımcı bakış açısını göz önüne sermektedir.

1 Aralık 2011 tarihinde gazetede *“Ayrımcılık ve damgalanma korkusu hastalığı gizliyor”* başlığı ile yayınlanan haber, *“50 bin kişi HIV’li ama farkında değil”* alt başlığı ile verilmiştir. Haber, HIV/AIDS hastalığının günümüzdeki durumunu konu edinmiştir. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, son yıllarda Türkiye’de HIV ile yaşayan birey sayısındaki artış ve konu hakkındaki bilgisizliktir ve konu başlıkta açıkça özetlenmiştir. Haberde, *“50 bin kişi HIV’li ama farkında değil”* alt başlığı büyük harf ve iri puntolarla kullanılmıştır. Başlık ve başlıkta kullanılan bazı ifadelerin büyük harfle kullanılması editoryal bir yanlılığın göstergesidir. Haberin durum kısmını ise birincil tanımlayıcıların beyanları oluşturmuştur. Uzmanların *“Hastalar tedavilerine geç başlıyor”* gibi ifadelerine tırnak içinde yer verilirken, muhabirin haberi yorumlamaksızın yorumladığı gözlenmiş, hastalığın yayılmasındaki sosyal etkenlere de dikkat çekmesi ise haberi yorumlayarak yaptığını da ortaya koymuştur. Pozitif Yaşam Derneği’nin 1 Aralık Dünya AIDS günü için düzenleyeceği yürüyüşe ilişkin yaptığı çağrı da tırnak içinde verilmiştir. Haberin 2 uzun paragraftan oluşması önemine dikkat çekmektedir. *“Sağlık Bakanlığı’nın bu yılki verilerine göre Türkiye’de 4 bin 826 kayıtlı HIV/AIDS vakası bulunuyor, hastalıkta her yıl ortalama yüzde 143.16’lara varan artışlar yaşanıyor.”* ve *“Sağlık Bakanlığı’nın 2011 verilerine göre 2000’de Türkiye’de yeni vaka sayısının 158 iken, 2004’te 210, 2007’de 376, 2010’da ise yeni tanı sayısının 627’ye çıktığı belirtiliyor. Bugün dünyada yaklaşık 33.3 milyon kişi HIV ile yaşıyor ve bunların yüzde 48’i kadın.”* İfadeleri sayısal verilerle haberi inandırıcı kılarak retorik bağlamında güçlendirilmesini sağlamıştır. Lexical yapıda kullanılan *“uyardı”* ve *“diye uyarıyor”* gibi ifadeler habere katılım belirtirken, haberin başlığında kullanılan *“HIV’li”* ifadesi HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik ayrımcı ve ötekileştirici bakış açısını göz önüne sermiştir.

3 Şubat 2012 tarihinde Cumhuriyet’te *“Gözaltına alınanlarda HIV”* başlığı ile spot ve alt başlık kullanılmadan yayınlanan haberin konusu, İstanbul’da bir sinema salonuna düzenlenen fuhuş operasyonudur. Başlık haber ile uyumludur. Tematik açıdan ön plana çıkan anlam, teknisyen olan

S.T. (39) ile nakliyecisi N.T.'nin (43) gözaltına alınmasından ziyade HIV taşıyıcısı çıkmalarıdır. Haberde, *“geçen hafta yapılan operasyonda 18 kişi gözaltına alınmıştı”* ifadesi sayılar verilerin desteği ile haberin retorikini güçlendirse de daha sonra verilmekte ve tematik açıdan daha az önemli olduğu izlenimine yol açmaktadır. Habere göre asıl önemli olan gözaltına alınan S.T ve N.T'nin HIV taşıyıcısı oluşlarıdır. Dijk, haber söylem analizinde bazı temaların ön plana çıkarılmasının haberde dengelilik, nesnellik ve tarafsızlığı ortadan kaldırdığını söylemektedir. Şematik açıdan bakıldığında ikincil tanımlayıcıların ifadelerinin haberin durum kısmını oluşturduğu söylenebilmektedir. Haberin başlığı olan *“Gözaltına alınanlarda HIV”* devrik edilgen cümlesi haberin öznesi olan HIV/AIDS ile yaşayan bireylere dikkat çeker niteliktedir. Lexical yapıda bu şekilde kelime seçim ve kullanımı habere katılımı ifade etmektedir. Sentaktik yapıda söz konusu bireylerin HIV ile yaşamaları muhabir tarafından *“HIV taşıdıkları ortaya çıktı.”* ifadesi ile olumsuz bir şey gibi yorumlanmıştır. Haberin, HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük ve dışlayıcı bir nefret söylemi içerdiği gözlenmiştir.

2.7. POSTA GAZETESİ'NDE YAYINLANAN HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ

Posta Gazetesi'nde 1 Nisan 2010 tarihinde *“BU KIZLARA İYİ BAKIN”* başlığı ile spot ve alt başlık kullanılmadan yayınlanan haber, İstanbul'da gerçekleştirilen bir fuhuş operasyonunu konu edinmiştir. Tematik çözümlemeye göre, haberde ön plana çıkan anlam yabancı uyruklu kadınlara fuhuş yatırdıkları iddia edilen telefon dinlemesine takılmamak için araba satıyormuş gibi fuhuş pazarlığı yapmaları ve söz konusu kadınların HIV taşıyıcısı olmalarıdır. Haberin başlığında iri puntolarla kullanılan *“BU KIZLARA İYİ BAKIN!”* ifadesi haberin öznesi olan kadınları öteki kılmak ve hakkında olumsuz kanaat oluşturmak için bilinçli bir şekilde aktif çatı ile kullanılmıştır ve haberle uyumlu değildir. Başlık, *“bu kızlar”* ve *“biz”* olarak hedef gösterici ve provakatif olarak kurgulanmış, amaç bu kadınlarla beraber

olan erkekleri uyarmak iken, ötekileştirmeye neden olmuştur. Ayrıca haberde konu ile ilgili uzmanların uyardığı gibi bir ibare olmaksızın, gazete kendi kendine bir uyarı misyonu gütmüştür. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşmuştur. Mikro incelemenin sentaktik kısmında cümlelerin genellikle edilgen yapıda verildiği gözlenmiştir. Medya kendi ideolojik görüş ve çıkarlarına ters düşen durumları; rivayet kipi, üçüncü kişi ağız ve edilgen çatı ile verebilmektedir. Haber içerisinde haber başlığı hariç, muhabirin açık yorumuna rastlanmazken, *“Elimizde lüks model, içinde sigara içilmemiş otomobil var. 2 günlük kire 200 dolar.”* gibi ifadeler yorumlamaksızın haberin muhabirce yorumlandığı niteliğindedir. Haberde kullanılan *“71 kadından çoğunda cinsel yolla bulaşan hastalık, ikisinde AIDS’e yol açan HIV virüsü tespit edildi”* gibi doğruluğu ispatlanamayacak yargıların kullanılması ve haberin başlığı haberin retoriğini güçlendirirken, haberde nesnelliği de ortadan kaldırmış ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük bir nefret söylemine işaret etmiştir. Lexical yapıda kullanılan *“Eskidemirperde ülkelerinden getirdikleri kadınlara fuhuş yaptıran çete İstanbul’da çökertildi.”* cümlesindeki *“Eskidemirperde”* ifadesi ile eski SSCB ülkelerinden olan ülkelere (Bulgaristan, Macaristan, Romanya vb.) gönderme yapılarak, fuhşun bu ülkelerle özdeşleştirildiği gibi etnik bir ötekileştirme yapılmıştır. *“Doğu Bloğu”* ya da *“Sovyet Bloğu”* yerine bilinçli şekilde etki oluşturmak ve dikkat çekmek amaçlı *“Demirperde”* ifadesi seçilmiştir. Böylelikle, yabancı uyruklu hayat kadınlarının en çok nerelerden geldiğine dikkat çekilerek yine örtük, etnik bir nefret söylemine işaret edilmiştir.

Posta’da 10 Nisan 2010 tarihinde *“CAROLINE ALARMI”* başlığı ile yayınlanan haberin konusu, fuhuş yaptığı ileri sürülen Caroline isimli yabancı uyruklu kadının gözaltına alınmasıdır ve haber konusu spotta özetlenmiştir. Başlığı ile içeriği uyumlu olmayan haberde tematik açıdan öne çıkan anlam, HIV virüsü taşıdığını bildiği iddia edilen kadının genellikle zengin erkeklerle ekmek parası için birlikte olduğunu iddia etmesidir. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşmuştur.

Sentaktik açıdan cümlelerin genelde edilgen yapıda verildiği gözlenirken, Caroline'in gözüaltına alınması toplumsal anlamda alarm verici bir olay olarak yorumlanmıştır. Ayrıca, tırnak içinde aktif çatı ile verilen; *"İstanbul'da 8 aydır fuhuş yapan Moldovya'lı Caroline'in HIV virüsü taşıdığını bile bile erkeklerle yattığı ortaya çıktı. Cinsel yolla bulaşan HIV virüsü ölümcül AIDS hastalığına yol açıyor. Caroline ile birlikte olanların hemen hastaneye gidip AIDS testi yaptırmaları şart..."* ifadesi muhabirin sözde yorum katmaksızın olayı yorumladığının, katılımının ve uzmanlara danışmaksızın halkı uyardığının bir göstergesidir. Lexical yapıda, haberin başlığında iri puntolarla kullanılan *"CAROLINE ALARMI"* ifadesindeki *"alarm"* kelimesinin bir kişi ya da durum üzerinden halkı paniğe sürükleyici bir unsur olarak kullanıldığı gözlenmiştir. Caroline'in iki arkadaşının da yüzleri açık bir şekilde gereksiz bir ayrıntı olarak verildiği de gözlenmiştir. Ayrıca kullanılan *"Moldovya'lı"* ifadesi yabancı uyruklu kadınların etnik kimliğine dikkat çekip onları fuhuş ve HIV/AIDS olguları ile özdeşleştirir niteliktedir. Haber fotoğrafı (Caroline yüzü yere doğru vaziyette bir kadın polisin kolunda) ve üzerindeki kısa içerikte kalın bir yazım ile kullanılan; *"Caroline sınırışı edilmek üzere emniyet binasından kadın polis eşliğinde çıkarıldı. Kadın polis, HIV virüsüne karşı plastik eldiven taktı."* ifadesi söz konusu HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik aşağılayıcı bir söylem olmakla birlikte, haberin retoriğini güçlendirmek amaçlı kullanılmıştır. AIDS'in el teması ile bulaşmayan bir hastalık oluşuna karşın, polisin eldiven takması da AIDS ile yaşayan bireylerin potansiyel birer tehlike unsuru olduğuna işaret ederken, ayrıca dezenformasyon niteliğindedir. Haber, genel hatları ile HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik ayrımcı açık nefret söylemine işaret etmektedir.

Posta'da 14 Nisan 2010 tarihinde *"AIDS'Lİ HAYAT KADINI: Türk erkekleri çok cesur!"* başlığı ile spot ve alt başlık kullanılmadan yayınlanan haber, İstanbul Laleli'de düzenlenen bir fuhuş operasyonunu konu edinmiştir. Haberin başlığı kısmen haberi özetler niteliktedir. Tematik çözümlemeye göre haberde ön plana çıkan anlam, Moldovya'lı bir hemşire olan Nadejda Pasha'nın AIDS olduğunu bilerek ve bunu beraber olduğu erkeklere

söyleyerek fuhuş yapması ve Türk erkeklerinin bu konuda çok cesur olduklarını iddia etmesidir. Bu tema, haberdeki diğer temalar üzerinde egemenlik kurmuş durumdadır. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmı birincil ve ikincil tanımlayıcıların beyanlarından oluşmuştur. Haberin yorum kısmında aktif çatı ile verilen; *“Emniyette hemşirenin polise söyledikleri inanılmazdı.” “Barlarda tanıştığım erkeklerle 100-200 dolara birlikte oldum. Tüm müşterilerime de AIDS hastası olduğumu söyledim. Ama onlar ölümü hiçe sayıp benimle birlikte oluyorlardı. Vallahi çok cesurlar! Tanıştığım erkeklerin sayısını hatırlamıyorum”* gibi ifadeler, habere katılımla birlikte olumsuz bir yorumlama göstergesidir. Medya, kendi ideolojisine ters düşen durumları bu şekilde verebilmektedir. Haberin başlığı olan *“AIDS’Lİ HAYAT KADINI: Türk erkekleri çok cesur!”* aktif cümlesi ile *“İstanbul Laleli’de polis tarafından geçen hafta sonu düzenlenen operasyonda 24 kadın gözaltına alınıp sağlık kontrolünden geçirildi. Moldovya’lı hemşire Nadejda Pasha’nın AIDS hastası olduğu tespit edildi. 6 kadında da bulaşıcı hastalık tespit edildi.”* gibi sayısal veriler içeren ifadeler haberin retoriğini güçlendirmek amaçlı kullanılmıştır. Haberde iri puntolarla kullanılan; *“AIDS’Lİ HAYAT KADINI”* ifadesi açık bir nefret söylemini işaret ederken, *“tespit edildi”* ifadesi ise bilinçli olarak etki yaratmak amaçlı kullanılmıştır. Ayrıca kullanılan *“Moldovya’lı”* ve *“hemşire”* gibi kelimeler ise AIDS/HIV ile yaşayan bireylerin etnik ve sosyal kimliklerine gönderme ve onları damgalama niteliğindedir.

Gazetede 5 Mayıs 2010 tarihinde *“ ‘AZRA’ ” YLA YATAN YANDI”* başlığı ile verilen haberin konusu, İzmir’de işlenen seri cinayetler ile kurbanlardan birinin bir travesti bir birey oluşudur. Haberde spot ve alt başlık kullanılmazken, başlık ile haber uyumsuz ve olayı özetlemekten uzaktır. Tematik açıdan haberde öne çıkan anlam, AZRA takma adını kullanan Mustafa Has (28) adlı travesti bireyin AIDS olduğunu bilerek tedavi olmayışı ve Hamdi Ayri (27) isimli kişi tarafından öldürülüşüdür. Bu tema, haberin Hamdi Ayri tarafından öldürülen bankacı Esra Yaşar (27) ve Selen Yayla (22)’yi öldürmesi temasının üzerinde AIDS olan bir travestinin öldürülmesi sebebiyle egemenlik kurmuştur. Şematik incelemeye göre, haberin durum

kısmını ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgiler oluştururken, yorum kısmını travesti bir birey olan Mustafa Has'ın çocukken verem geçirdiği, aslında elektrikçi olduğu ama fuhuş yaptığı gibi gereksiz detaylar oluşturmuştur. *“Yetkililer Mustafa Has ile ilişkiye girenleri şöyle uyardı: “Hiç vakit kaybetmeden en yakın bir hastaneye gidip test yaptırarak HIV virüsü bulaşıp bulaşmadığını öğrenin.”* gibi tırnak içinde kullanılan uzmanların uyarısını içeren ifadeler habere katılım niteliğindedir. Sentaktik açıdan cümlelerin genelde aktif çatı ve edilgen yapıda kullanıldığı gözlenmiştir. Başlıktaki iri punto kullanımı haberin öznesi aleyhinde bir yanlılık taşıırken, *“Yatan yandı”* deyimini mecaz anlamda haberin retoriğini güçlendirmek amaçlı kullanılmıştır. Lexical yapıda kullanılan *“Azra”* isminin tırnak içinde yazımı söz konusu isim ve dolayısıyla bireyi ölüm meleği *“Azrail”* ile özdeşleştirir onu hatırlatır niteliktedir. Haber, genel unsurları ile HIV/AIDS ile yaşayan bireyler kadar, LGBTT bireylere yönelik de homofobik ve örtük bir nefret söylemine işaret etmektedir.

Posta'da 5 Haziran 2010 tarihinde *“AIDS DÜNYA KUPASI”* başlığı ile yayınlanan haberin konusu, 2010 Dünya Kupası'dır. Spot ve alt başlığın kullanılmadı haberde tematik açıdan ön plana çıkan anlam, Dünya Kupası'nın dünyada en çok AIDS ile yaşayan bireylerin bulunduğu Güney Afrika'da düzenlenecek olması ve ülkedeki fahişelerin yarısının AIDS ile yaşamasıyla beraber, ülkeye başka fahişelerin de geleceği endişesidir. Bu tema diğer temalar üzerinde egemenlik kurmuştur. Başlığın mecaz anlamda haber ile uyumlu olması amaçlanmıştır. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmını ikincil tanımlayıcıların konuyla ilgili beyanları oluşturmuştur. *“Dünya çapında yapılan istatistikler, en çok AIDS hastası bulunan ülkenin Güney Afrika olduğunu ortaya çıkarmıştı.”* gibi tırnak içinde aktif çatı ile verilen ifadeler, muhabirin yorum katmaksızın olayı yorumladığının göstergesidir. Sentaktik açıdan haberde fahişelerin Dünya Kupası nedeniyle kente gelecek olması, muhabir tarafından *“akın etmek”* olarak yorumlanmış ve bu durum söz konusu bireyler aleyhinde bir yanlılık teşkil etmiştir. *“Ülkedeki fahişelerin yüzde 50'sinin ölümcül AIDS hastalığına yol açan HIV*

virüsü taşıdığı öne sürülüyordu”, “Kupa nedeniyle 2.2 milyon turistin beklendiği kente 100 bin fahişenin akın edeceği öne sürüldü” gibi sayısal verilerle desteklenen ifadeler ise haberin retorliğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberin başlığında iri puntolarla kullanılan *“AIDS DÜNYA KUPASI”* ifadesinin Dünya Kupası’na farklı bir anlam yüklediği ve HIV/AIDS ile yaşayan bireyleri örtük biçimde damgaladığı gözlenmiştir. Bu durumda haberin, söz konusu bireylere yönelik örtük bir nefret söylemine işaret ettiği gözlenmiştir.

Posta Gazetesi’nde 1 Ekim 2010 tarihinde *“AIDS’Lİ KANA 948 BİN TL”* başlığı ile yayınlanan haberin konusu ise, AIDS ile yaşayan bir çocuğun hukuki mücadelesinin sonucudur ve spot ile özetlenmiştir. Haber başlığı haberi kısaca özetlemiş ve haberle mecaz anlamda uyumlu durumdadır. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, 1996 yılında Kızılay tarafından AIDS bulunduran kan verilen Y.O.’nun ailesinin Sağlık Bakanlığı aleyhinde açtığı davadan sonuç alamayınca AİHM’e başvurması ve AİHM’in Türkiye’yi olay sebebiyle 948 bin tl tazminat ödemeye mahkum etmesidir. Haberin surum kısmı muhabirce birincil tanımlayıcıymış gibi tırnak içinde *“AİHM’in tazminat ödemeye mahkum ettiği Türkiye, geçen hafta aileye 948 bin tl verdi...”* ifadesi muhabirin katılımcı yorumunun da göstergesidir. Sentaktik anlamda, cümlelerin genelde aktif çatı ile verildiği gözlenmiştir. Haberin başlığı olan ve iri puntolarla yazılan *“AIDS’Lİ KANA 948 BİN TL”* cümlesi haberin retorliğini güçlendirmek anlamında kullanılırken, haberde kullanılan *“AIDS’Lİ KAN”* ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireyler aleyhinde bir tutuma işaret ettiği gözlenmiştir. Resmi kaynak gösterilmeksizin kullanılan *“İzmir’de 1996’da dünyaya gelen Y.O.’nun doğduğu gün Kızılay tarafından AIDS’li kan verilmişti.”* ifadesinin Kızılay’ı HIV bulunduran kan veren bir kurum gibi göstermek suretiyle söz konusu kurum ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük nefret söylemi ve simgeleştirmeye işaret ettiği gözlenmiştir.

17 Kasım 2010 tarihinde Posta'da "MANKEN OLMAK İÇİN GELİYORLAR" başlığı ile yayınlanan haberin konusu, İstanbul'da düzenlenen bir fuhuş operasyonu iken tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, yurtdışından manken olmak bahanesiyle geldikleri iddia edilen kadınların hayat kadınlığı yaptığı ve aralarında doktor vb. meslek gruplarından eğitilmiş oldukları iddia edilen kadınlarında da bulunmasıdır. Haber spotta özetlenmemiştir. Şematik açıdan haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcıların beyanlarından oluşurken, haberin iri puntolar kullanılarak atılan başlığı muhabirin başlı başına yorumunun göstergesidir. Sentaktik açıdan haberde kullanılan cümlelerin edilgen yapıda verildiği gözlenirken, lexical yapıda haberde kullanılan "mankenlik" ifadesinin bilinçli bir şekilde kullanılarak mankenlik mesleği ile fuhuşu ilişkilendirdiği gözlenmiştir. Haberin söz konusu mesleği kullanarak fuhuş yaptıkları iddia edilen kadınlara yönelik nefret söylemi içerdiği düşünülürken, resmi kaynak gösterilmeksizin kullanılan "600 kadında AIDS tespit edildi" gibi sayısal içerikli ifadelerin de haberin retorikini güçlendirmek amaçlı kullanıldığı gözlenmiştir.

28 Kasım 2010 tarihinde gazetede *"Bu kadınla ilişkiye giren yandı"* başlığı ile alt başlık ve spot kullanmadan yayınlanan haberin konusu, Adana'da düzenlenen bir fuhuş operasyonudur. Başlığın mecaz anlamda haberle uyuşması amaçlanırken, tematik açıdan haberde öne çıkan anlam, operasyonda gözaltına alınan Leyla Ağırağaç isimli kadının AIDS ile yaşamasıdır. Haberin durum kısmı, ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşmaktadır. *"Adana polisi, fuhuş ve fuhşa aracılık yaptığı iddiasıyla 15 gün önce Leyla Ağırağaç'ı göz altına aldı."*, *"Sağlık kontrolünden geçirilen Leyla Ağırağaç'ın HIV virüsü taşıdığı belirlendi."* ve *"Polis, Leyla Ağırağaç ile cinsel ilişkiye girdiğini belirlediği kişilere ulaşmaya ve hastaneye gitmeleri için uyardıya başladı."* gibi tırnak içinde verilen ifadeler, muhabirin yorum katmaksızın olayı yorumladığının açık göstergesidir. Haberde cümlelerin genelde aktif çatı ile verildiği gözlenirken, bu durum habere katılım anlamı teşkil etmiştir. Lexical yapıda, haberde kullanılan *"bu kadın"* ifadesinin bilinçli olarak hayat kadınlarını ötekileştirmek ve haberi *"biz"* ve *"onlar"* olarak

kurgulamak için kullanıldığı düşünülmüştür. Başlıkta kullanılan, “*yatan yandı*” deyiminin mecaz anlamda haberin retoriğini güçlendirmek için kullanıldığı ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik açık nefret söylemine işaret ettiği gözlenmiştir.

Posta’da 26 Şubat 2011 tarihinde “*Fahişelik yapan ablası AIDS’li*” başlığı ile spot ve alt başlık olmaksızın yayınlanan haberin konusu, ABD’li şarkıcı Mariah Carey’in (42) ablasının fahişelik yapması ve AIDS oluşudur. Başlık ile haber ana metni özetlenmiştir. Haberde tematik açıdan ön plana çıkan anlam ise, Carey’in ablası Alison Carey Scott’a (49) yardım etmediğinin iddia edilmesidir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmını muhabirin birincil tanımlayıcıymış gibi olan yorumları oluşturmaktadır. Dolayısıyla, tırnak içinde verilen, “*Amerikalı şarkıcı Mariah Carey dünyanın en zengin kadın yıldızları arasında 6.sırada yer alıyor.*” “*Ama Mariah Carey’in balası Alison Carey Scott’a hiç faydası yok.*” gibi ifadeler muhabirin açık yorumları niteliğindedir. “*Mariah Carey’in serveti 250 milyon dolar (399 milyon). Şarkıcı doğmamış ikizleri için milyonlarca dolarlık alış veriş yapıyor. Abla Carey, internette Denise takma adıyla müşteri bulup saati 240 dolara (399 lira) fuhuş yapıyor*” gibi ifadeler haberin retoriğini güçlendirmek amaçlı kullanılırken, ayrıca sanki olay bizzat görülüyor gibi şimdiki zaman ile anlatılmıştır. Haberin başlığında kullanılan “*fahişelik yapan*” ve “*AIDS’li*” ifadeleri HIV/AIDS ile yaşayan bireyler ve hayat kadınlarına yönelik nefret söylemi niteliğindedir.

Posta Gazetesi’nde 20 Mart 2011 tarihinde “*HIV virüsü taşıyor erkeklerle yatıyor*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Adana’da düzenlenen bir fuhuş operasyonu iken tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, daha önce de fuhuştan göz altına alınıp tutuklanan ve tahliye olduktan sonra tedavi gördüğü hastanedeki tedavisini yarım bırakıp tekrar fuhuşa başladığı iddia edilen Leyla A.’nın HIV taşıyıcısı olması ve tekrar gözaltına alınmasıdır. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşmuştur. Haberin başlığı muhabirin bariz yorumu niteliğinde

iken, tırnak içinde olayın durum kısmını anlatan beyanlarında muhabirin olayı yorum katmaksızın yorumladığının göstergesidir. Sentaktik incelemeye göre, Leyla A.'nın göz altına alınması muhabir tarafından yakalanma olarak yorumlanırken, haberdeki cümlelerin habere katılım ifade eden aktif çatıda kurulduğu gözlenmiştir. Haberde Leyla A.'nın *"Günde 4 erkekle yatıyorum."* beyanı ve *"Son 1 ayda 150 erkekle birlikte olan Leyla A. şikayet olmadığı için serbest bırakıldı"* gibi ifadeler haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberdeki bazı içerikler ile başlık olan *"HIV virüsü taşıyor erkeklerle yatıyor"* cümlesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret ettiği gözlenmiştir.

24 Mayıs 2011 tarihinde gazetede *"Eşcinsel kuryenin ricası: AIDS'li olduğumu sevgilime söylemeyin"* başlığı ile yayınlanan haber, İstanbul narkotik polisinin düzenlediği bir baskını konu edinmiştir. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır, başlık ise haberi kısmen özetler niteliktedir. Tematik açıdan haberde öne çıkan anlam, Brezilya'dan gelen iki kuryenin Hollanda'ya kokain götüreceği ihbarı üzerine harekete geçen polisin Nijerya asıllı iki Hollanda vatandaşı olan Jerry Benito D.(38) ve Romeo Kenneth G.(47)'yi gözaltına alması ve midelerine kokaine rastlanmasıdır. Ama haberde bu iki kurye olduğu iddia edilen kişinin eşcinsel olduğu ve Jerry Benito D.'nin HIV taşıyıcısı oluşunun sevgilisine söylenmemesini istemesi haberin diğer tüm temaları üzerinde egemenlik kurmuş ve haberin başlığına da yansımıştır. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşurken, haberin başlığı ile, *"AIDS'e yol açan HIV virüsü taşıdığı da ortaya çıkan Jerry Benito D.'nin polise; Biz eşcinseliz, benim virüs taşıdığımı lütfen sevgilime söylemeyin"* gibi ifadeler muhabirin tırnak içinde de verse örtük yorumu niteliğindedir. *"Hastaneye götürülen iki kuryenin midesinden kapsüller içinde toplam 2 kilo 200 gram kokain çıkarıldı"* gibi ifadeler de haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberin içeriğinde Jerry Benito D.'nin AIDS hastası değil, HIV taşıyıcısı olduğu belirtilirken, başlık *"Eşcinsel kurye"* şeklinde atılmış ve bu kelime ile birlikte içerikteki *"AIDS'li"* ifadesinin bilinçli olarak kullanıldığı düşünülmüştür. Ayrıca

haber içerikleri ile, HIV/AIDS ayrımının yapılmaması nedeniyle hem dezenformasyon niteliğinde olmuş, hem de HIV/AIDS ile yaşayan bireyler kadar LGBTT bireylere yönelik de nefret söylemine işaret etmiştir.

Posta'da 26 Mayıs 2011 tarihinde “*SERİ KATİL ‘AKILLI’ ÇIKTI*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu, bir seri cinayet sanığı olduğu iddia edilen kişiye akli denge testinin uygulanmasıdır. Haberde spot ve alt başlık kullanılmazken, tematik açıdan ön plana çıkan anlam, İzmir’de geçen yıl biri bankacı, biri öğrenci biri de travesti bir birey olan üç kadını öldürdüğü iddia edilen Hamdi Ayri’ye (27), avukatının talebiyle akli denge testi yapılması ve sonucunda akli dengesinde bir problem olmadığı belirlenmesidir. Haber, iri puntolu başlığı ile ana metni kısaca özetlemiştir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan olaya ilişkin alınan bilgilerden oluşurken, haberin başlığı bile muhabirin bariz yorumu niteliğindedir ve aktif çatısı ile katılım ile birlikte iğneleyici bir üslubu ifade etmektedir. Lexical yapıda öldürülen travesti birey Mustafa Has’tan takma ismi olan ‘AZRA’yı tırnak içine alarak bahsetmek, söz konusu kullanımın ismi kasıtlı şekilde ismi ölüm meleği Azrail ile bağdaştırmak için seçildiği düşünülmüştür. Haberin, ötekileştirici ve ayrımcı içerikleri olduğu varsayıldığından nefret söylemi içerdiği söylenebilmektedir.

Gazetede 1 Haziran 2011 tarihinde “*Yine Şanlıurfa Yine AIDS’li Kan*” başlığı ile yayınlanan haber, bir çocuğa hastanede verilen ve HIV bulunduran kan verilmesini konu edinmiş ve spot ile alt başlık kullanmamıştır. Tematik açıdan ön plana çıkan anlam HIV bulunan kan verilmesi olayının Şanlıurfa’da ikinci kez yaşanmasıdır. Bu tema HIV bulunduran kan verilen çocuk ve ailesinin sosyal sorunlar vb. temalar üzerinde egemen olmuş ve haber olayın tekerrüriyeti üzerine kurgulanmıştır. Bşlık haberle uyumludur. Sentaktik incelemeye göre, cümlelerin –miş’li geçmiş zaman ile kurulduğu ve haberin öyküselleştirildiği gözlenmiştir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmını muhabirin birincil tanımlayıcıymış gibi aktardığı bilgiler oluştururken, haber başlığı da göz önünde bulundurulduğunda muhabirin yorum

katmaksızın olayı yorumladığı açıkça ortadadır. Haberde kullanılan, *“Şanlıurfa Doğum Hastanesi’nde 1996’da Kızılay’dan alınan kanla AIDS’e yakalanan Müzeyyen Işıkgöz ve kızı ölmüştü. Aile 110 bin tl tazminat kazanmıştı.”* gibi ifadeler haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Lexical yapıda kullanılan yine...yine ikilemesinin söz konusu kurum olan Kızılay ile hastaneyi AIDS’e sebep olan kan veren bir kurum gibi simgeleştirmek için bilinçli olarak seçildiği düşünülürken, yine kullanılan *“AIDS’li kan”* ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret ettiği de düşünülmüştür.

7 Haziran 2011 tarihinde Posta’da *“Grup seks fantezisinde AIDS şoku”* başlığı ile yayınlanan haberin konusu Antalya’da düzenlenen bir fuhuş operasyonu iken, tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, fuhuş çetesi olduğu ileri sürülen çetenin polisin takibinden kurtulmak için açık denizde grup seks partileri düzenlediği iddiasıdır. Haberde spot ve alt başlık kullanılmazken, başlığı haberi özetlemekten öyküsel dili ile uzaktır. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşurken, haberin başlığı da söz konusu bilgiler gibi muhabirin yorumu niteliğindedir. Cümlelerin –miş’li geçmiş zaman ile öyküsel bir dille kurulduğu gözlenmiştir. Tırnak içinde verilen *“Ukraynalı Swetlena 24 yaşında.”* ve *“Fuhuş yaptığı iddiasıyla gözaltına alınan 25 yabancı uyruklu kadından Ukraynalı Swetiena K’da (26) HIV virüsü (AIDS’e yol açan virüs) çıktı.”* gibi ifadeler, haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Bunun yanı sıra haberde operasyonun adı olarak bahsedilen *‘Batı Hattı’* ifadesinin de yine haberin retoriğini güçlendirmek maksadıyla yabancı uyruklu hayat kadınlarına yönelik bir damgalama unsuru olarak ve onlar aleyhinde editoryal bir yanlılık sergilemek için kullanıldığı gözlenmiştir. Aynı şekilde haber içeriğinde sıkça Swetiena K’nın memleketi olan Ukrayna’dan bahsedilerek, söz konusu ülkeye dikkat çekilmiştir. Haber başlığında kullanılan *“AIDS şoku”* ifadesinin halkı panik, korku ve telaşa sürüklemek için kullanıldığı varsayılırken, bu durum HIV/AIDS ile yaşayan bireyler aleyhinde bir tutuma işaret etmiştir.

10 Haziran 2011 tarihinde gazetede “*AIDS’li memurlar primi fuhuşta yemiş*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu, bir Afrika ülkesi olan Malavi’de HIV ile yaşayan memurlara ödenen primdir. Spot ve alt başlık olmayan haberin öyküsel dilde verilen başlığı haberi kısaca özetlemiştir. Tematik incelemeye göre ön plana çıkan anlam, Malavi’de HIV taşıyan memurlara her ay verilen primin içki ve fuhuşta yendiğinin tespiti ile bu uygulamaya son verilmesidir. Ama haberde, memurların HIV taşımalarına karşın hala fuhuş yapmaya devam ettikleri iddiası, haberdeki diğer temalar üzerinde egemenlik kurmuş durumdadır. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcıların konu ile ilgili beyanlarından oluşurken, haberin başlığı muhabirin açık yorumu niteliğindedir. “*13 milyon nüfuslu ülkenin yüzde 14’ünün HIV taşıdığı Malavi’de 170 bin memur var ve ayda 100 dolar kazanıyorlar. Hükümet HIV’li memurlara prim yerine her ay 35 dolar değerinde kumanya dağıtacak*” gibi ifadeler haberin retorikini güçlendirmek için kullanılmıştır. Başlıkta kullanılan “*AIDS’li memur*” ve HIV taşıyıcısı yerine “*HIV’li*” ifadelerinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi üretmek için kullanıldığı gözlenmiştir. Bu durum ayrıca dezenformasyon niteliğindedir de. Çünkü her HIV taşıyıcısı AIDS olmayabilmektedir. Ama haber içeriğinde haberin öznelerinin AIDS değil HIV taşıyıcısı oldukları beyan edilirken, haberin başlığı onları AIDS ile yaşadıkları bilinip bilinmeden AIDS ile yaşıyor gibi göstermiştir.

Posta’da 15 Ağustos 2011 tarihinde “*AIDS ALARMI*” başlığı ile yayınlanan haber, UNAIDS’in Avrupa ve Orta Asya direktörü Dr. Denise Broun’un Türkiye’deki AIDS verilerine ilişkin açıklamalarını konu edinmiştir. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır. Haberın başlığı haberi mecaz dille özetlerken, Dijk’a göre başlıkta iri punto kullanılması aleyhte editoryal bir yanlılığın göstergesidir. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, Dr. Broun’un Türkiye’de AIDS vakalarının artışı ve nedenleri ile Türkiye’yi acil olarak önlem almaya çağırmasıdır. Bu tema AIDS ve Türkiye’ye ilişkin temel sağlık verileri temasının üzerinde egemenlik kurarak öne çıkarılmıştır. Şematik açıdan haberin durum kısmı birincil tanımlayıcı olan Dr. Broun’un

beyanlarından oluşurken, muhabirin aktif çatı ile kurduğu cümleler, Dr. Broun'un görüş ve beyanlarına katılım niteliğindedir. Bu anlamda haberin başlığı da muhabirin kendi yorumunca atılmıştır. Dr. Broun'un aktardığı, *“Türkiye’de HIV virüsü taşıyan insan sayısı tam olarak bilinmiyor. 3 bin ile 10 bin arasında olabileceğini tahmin ediyoruz. Şu anda 2 bin kişi AIDS tedavisi görüyor.” diye konuştu.*” gibi sayısal veri destekli ifadeleri haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberde kullanılan *“Türkiye’deki AIDS’liler”* ve başlıktaki *“ALARM”* kelimelerinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret ettiği ve toplumu korku, panik ve endişeye sevk ettiği gözlenmiştir.

3 Kasım 2011 tarihinde gazetede *“ERKEKLERE AIDS BULAŞTIRAN KADINA 30 YIL HAPİS”* başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Adana’da düzenlenen bir fuhuş operasyonudur. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, operasyonda göz altına alınan Leyla A. (22) isimli kadının HIV taşıyıcısı olması ve hastalığını bilerek geçimini sağlamak için fuhuş yaptığının iddia etmesiyle birlikte, savcılık tarafından kasten adam öldürmeye teşebbüsten hakkında 30 yıl hapis cezası istenmesidir. Bu tema, haberin başlığına da yansımış ve haberdeki diğer temalar üzerinde egemenlik kurmuştur. Alt başlık ve spot kullanılmazken, başlıkta kullanılan iri puntoların da haberin öznesi olan birey aleyhinde bir editoryal yanlılığa işaret ettiği ve haberi kısmen özetlediği gözlenmiştir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, birincil tanımlayıcı olan Leyla A.’nın beyanları ile konu ile ilgili ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşmuştur. Haberin başlığı, muhabirin doğrudan yorumu niteliğindedir. Haberde kullanılan *“Savcı, Leyla A. için ‘kasten adam öldürmeye teşebbüsten’ 30 yıl hapis istedi.”* ifadesinin ve savcının gerekçesinin tırnak içinde kullanımının söz konusu cezaya ibretlikmiş gibi dikkat çekmek ve haberin retoriğini güçlendirmek için kullanıldığı gözlenmiştir. Haberin başlığı olan *“ERKEKLERE AIDS BULAŞTIRAN KADINA 30 YIL HAPİS”* cümlesindeki kelimelerin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemini işaret ettiği düşünülmüştür. Haberde söz konusu kadının AIDS hastası değil HIV taşıyıcısı olduğu

belirtirken, HIV/AIDS ayrımı yapılmamış ve dezenformasyona da gidilmiştir. Çünkü her HIV taşıyıcısı AIDS olmayabilmektedir.

Posta Gazetesi'nde 2 Aralık 2011 tarihinde *"Kültür Bakanı Seks Fuarında"* başlığı ile yayınlanan haber, 1 Aralık Dünya AIDS Günü nedeniyle Fransa'nın başkenti Paris'te düzenlenen bir seks fuarını konu edinmiş ve spot ile alt başlık kullanmamıştır. Ama tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, düzenlenen seks fuarı değil, eşcinsel olduğunu açıkladığı iddia edilen Fransa Kültür Bakanı Frederic Mitterand'ın bu fuara katılması ve fuardaki seks oyuncakları ile ilgilenmesidir. Başlık haber ile uyumsuzdur. Şematik açıdan haberin durum kısmı muhabirin fuar ile ilgili edindiği bilgilerden oluşurken, bu durum ayrıca muhabirin yorumu niteliğindedir de. Haberde kullanılan, *"2010'da 1 milyon 800 bin kişi AIDS sebebiyle öldü."* ifadesi ile haber fotoğrafı olan bakanın seks oyuncaklarından birini yüzünde denerken verildiği görseli haberi hem magazinleştirmiş, hem de haberin retorliğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haber amacından saptırılarak bakanın cinsel kimliğine dikkat çekilmiş ve LGBTT bireylerin AIDS olgusu ile bağdaştırıldığı düşünülmüştür. Bu yüzden haber, HIV/AIDS ile yaşayan bireyler kadar LGBTT bireyler için de örtük nefret söylemini işaret etmektedir.

Gazetede 10 Şubat 2012 tarihinde *"SAVUNMAYA BAK!"* başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Kızılay Genel Başkan Vekili Ahmet Lütfi Akar'ın Kızılay'ın AIDS'e sebep olan kan verdiği iddiasına ilişkin açıklamalarıdır. Başlık haberi özetlemekten uzaktır. Alt başlık ve spot kullanılmayan haberde tematik açıdan ön plana çıkan anlam, Akar'ın İstanbul'da farklı hastanelerde tedavi gören 3 hastaya Kızılay'dan alınan kanla AIDS bulaştığının belirlendiği iddiaları üzerine konuyla ilgili açıklama yapmasıdır. Şematik açıdan haberin durum kısmı birincil tanımlayıcı olan Akar'ın beyanlarından oluşmaktadır. Tırnak içinde verilen, *"Söz konusu kan Kızılay'ın kanı değil toplumumuzun kanıdır. Bu kanı Kızılay üretmedi, dolayısıyla hastalık bulaştırmadı. Kızılay bu kanı bir ihtiyaç sahibine ulaştırmak için toplumumuzdan sadece emanet aldı."* şeklindeki bilgiler muhabirin olayı yorum katmaksızın yorumladığının

göstergesidir. Haber başlığında iri punto kullanımının haberin öznesine yönelik aleyhte bir editoryal yanlılığı işaret ettiği gözlenirken, aktif çatı ile “SAVUNMAYA BAK!” şeklinde kurulan cümlelerin haberin retorliğini güçlendirmek için kullanıldığı da gözlenmiştir. Haber bir kuruma (KIZILAY) yönelik açık nefret söylemine işaret ederken, söz konusu kurumu HIV/AIDS ile bağdaştırmış, Kızılay’ı AIDS’e sebep olan kan veren bir kurum olarak simgeleştirmiştir.

23 Şubat 2012 tarihinde gazetede “*HIV Virüsü Paniği*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu aslında bir trafik kazasıdır. Başlık haberi özetlememektedir. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, kız arkadaşıyla gezmeye çıkan ve kaza yapıp hayatını kaybettikten sonra kendisine uygulanan testlerde önce HIV taşıdığı sonra ise kanında HIV’e rastlanmadığı belirtilen İbrahim Taşlı’nın (22) organlarının bağışlanamadığıdır. Spot ve alt başlık kullanılmayan haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşurken, muhabirin açık yorumuna rastlanmamıştır. Sentaktik incelemeye göre, haberde edilgen cümle yapısının kullanıldığı gözlenmiştir. Haberde kullanılan, “*Kan örneği kesin sonuç için Ankara’ya gönderildi. Kazadan sonra gençle temas eden sağlık ekibi, itfaiyeci ve polislerden oluşan 22 kişiden kan alınıp incelendi.*” ifadesinin haberin retorliğini güçlendirmek amaçlı kullanıldığı gözlenmiştir. Fakat, HIV/AIDS’in el teması ile bulaşmaması durumu, söz konusu verilerin dezenformasyon niteliğinde olduğunu göstermiştir. Haber içeriğinde ve başlıkta kullanılan “*panik*” kelimesinin toplumu panik, korku ve endişeye sevk edici bir şekilde kullanıldığı gözlenirken, haberin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük bir nefret söylemi içerdiği düşünülmüştür.

2.8. RADİKAL GAZETESİ'NDE YAYINLANAN HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ

Radikal Gazetesi'nde 5 Mayıs 2010 tarihinde *“Seri cinayet kurbanı Azra HIV taşıyıcısı çıktı”* başlığı ile yayınlanan haber, İzmir'de işlenen seri cinayetler zanlısının yakalanmasını konu edinmiştir. Ancak tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, üç günde üç kişiyi öldürdükten sonra Bodrum'da Hamdi Ayri'nin son kurbanı olan Azra takma adlı transeksüel birey Mustafa Has'ın HIV ile yaşadığının belirlenmesi haberdeki tüm temalar üzerinde egemenlik kurmuş ve haberin başlığına yansımıştır. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, konu ile ilgili ikincil tanımlayıcılardan edinilen bilgilerin öyküselleştirilerek sunulan içeriklerinden oluşurken, Azra'nın iki yıllık elektronik eğitimi aldığı ama iş bulamadığından seks işçiliği yaptığı gibi gereksiz ayrıntılar da haberin durum kısmında yer almaktadır. Muhabirin yetkililerden aldığı bilgileri kendi görüşleri çerçevesinde yorumladığı; *“DHA'nın ulaştığı yetkililer tüberküloz ve HIV tedavisi gören 28 yaşındaki Azra ile birlikte olmuş kişilerden test yaptırmalarını istedi.”* gibi tırnak içinde ama aktif çatı ile verilen ifadeler muhabirin yorum katmaksızın olayı yorumladığının göstergesidir. Sentaktik açıdan Azra'nın HIV ile yaşadığının belirlenmesi muhabir tarafından *“çıktı”* ifadesi ile nitelenmiştir. *“Seks işçiliği”* ifadesi tırnak içinde verilerek HIV/AIDS olgusu ile paralelleştirilmiş ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük nefret söylemine işaret etmiştir.

Radikal'de 7 Haziran 2010 tarihinde *“Golden çok prezervatif yaşacak”* başlığı ile yayınlanan haber, 2010 Dünya Kupası'nı konu edinmiş ve spot ile alt başlıksız verilmiştir. Başlığın haberi mecaz anlamda özetlemesi amaçlanmıştır. Ancak tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, Dünya Kupası'na yaklaşık 6 milyon kişinin HIV/AIDS ile yaşadığı iddia edilen Güney Afrika'nın (Johannesburg) ev sahipliği yapacak olmasıdır. Şematik açıdan haberin durum kısmı, FIFA'nın Güney Afrika'daki HIV/AIDS yaygınlığı sebebiyle düzenleyeceği *Umut İçin Futbol (Football for hope)* kampanyası

düzenleyecek olması ve kampanya kapsamında prezervatif dağıtılmasının planlanması, medikal merkezlerin açılacak olması ile dev ekranlarda bilgilendirici mesajlar verecek olmasına ilişkin ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşmaktadır. Haberde muhabirin açık yorumuna rastlanmazken, haberin asıl konusundan saptırılarak söz konusu ülke ile etkinliğin HIV/AIDS olgusu ile bağdaştırıldığı gözlenmiştir. Haberin başlığı olan “*Golden çok prezervatif yaşıyacak*” ifadesi ile resmi teyit olmaksızın kullanılan, “*50 milyonluk nüfusunun en az 5.7 milyonda AIDS görülen ve bu rakamla dünya lideri olan Güney Afrika’da her gün ortalama bin insan ölüyor.*” ifadelerinin haberin retoriğini güçlendirmek için kullanıldığı gözlenmiştir. Haber, Güney Afrika’yı HIV/AIDS ile simgeleştirmek suretiyle HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük nefret söylemine işaret etmektedir.

Radikal’de 20 Temmuz 2010 tarihinde “*AIDS’liler yaşamak istiyor*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu Avusturya’nın başkenti Viyana’da düzenlenen *Uluslararası AIDS Konferansı*’dır ve haberde spot ile alt başlık kullanılmamıştır. Tematik açıdan ön plana çıkan anlam, yüzlerce aktivistin konferans başlarken binanın önünde topluca yere yatma eylemi ile yaklaşık 60 kişiden oluşan ve AIDS ile yaşayan bir grubun konferans salonunu basmasıdır. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, ikincil tanımlayıcılardan konferansın içeriği ile ilgili alınan bilgiler ile, salonu basan bireylerin kendilerine verilen sözlerin tutulmasını istemelerine ilişkin bilgilerden ve birincil tanımlayıcılar olan Uluslararası AIDS Derneği Başkanı Julio Montaner ve eski ABD Başkanı Bill Clinton’ın konferans kapsamındaki beyanlarından oluşmaktadır. Bu açıklamalara yer verilmesi haber konusunu desteklemek içindir. Muhabirin AIDS ile yaşayan bireylerin sloganı olarak tırnak için verdiği, “Sözlerinizi tutun, yaşamak istiyoruz.” ifadesi muhabirin örtük yorumu iken, olaya katılım haberin başlığına da yansımıştır. Clinton’ın tırnak işareti kullanılmaksızın yer verilen beyanları da muhabirin söz konusu beyanlara katılımı niteliğindedir. “*180 ülkeden 20 binden fazla uzman, siyasetçi, demek mensubu ve hastayla 2 bine yalan gazetecinin katıldığı konferans, 23 Temmuz’a kadar devam edecek.*” ifadesi ile Anadolu Ajansı

(AA) kaynaklı “*Dünya Sağlık Örgütü’ne göre, 2008 yılı itibarıyla dünyada HIV taşıyıcısı 33.4 milyon kişi bulunuyor.*” ifadesi haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haber genel hatları ile HIV/AIDS ile yaşayan bireyler lehinde editoryal bir yanlılığa işaret etse de, haberin başlığında kullanılan “*AIDS’liler*” kelimesinin bilinçli bir şekilde kullanıldığı ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret ettiği gözlenmiştir.

Gazetede 27 Ağustos 2010 tarihinde “*HIV pozitif de çocuk yapar*” başlığı ile spotsuz ve alt başlıksız yayınlanan haberin konusu, HIV ile yaşayan bir erkeğin çocuk sahibi olabilmesidir. Başlık haber ile mecaz anlamda uyumludur. Tematik açıdan haberde öne çıkan anlam, HIV pozitif olduğunu öğrendikten sonra çokça zorlukla mücadele eden Kemal (35) kod adlı erkeğin ailesi, eşi ve Pozitif Yaşam Derneği’nin desteği ile spermin yıkanması ve virüsten arındırılarak eşe aşılması yöntemiyle baba olabilmesinin ilginçliğidir. Şematik açıdan haberin durum kısmı, haberin öznesi olan Kemal’in beyanlarından oluşmuştur. Yine birincil tanımayıcılar olan Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Deniz Gökengin’in HIV pozitif bir kadının nasıl çocuk sahibi olabileceği ile ilgili, erkeğin HIV pozitif olduğu durumda çocuk sahibi olabilme konusunda da İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Faruk Buyru’nun beyanları da haberin durum kısmını oluşturmuştur. Bu açıklamalar haber konusunu destekler niteliktedir. Haberde kullanılan, “*Pozitif Yaşam Derneği, kurulduğu 2005 yılından bu yana anne ve babası HIV ile yaşayan 13 bebeğin sağlıklı ve HIV negatif olarak dünyaya gelmesine tanıklık etti.*” ifadesi habere katılım ile birlikte haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmış bir ifadedir. Bununla birlikte, haber başlığı olan “*HIV pozitif de çocuk yapar*” ifadesi ile haber fotoğrafı olan ve bir kadın ile erkeğin yüzlerini “*HIV pozitifliler çocuk sahibi olabilirler*” yazılı tabela ile kapattıkları görseli de haberin retoriğini güçlendirmek amaçlı tercih edilmiştir. Haberin, HIV ile yaşayan bireylerin çocuk yapabilmesini ötekileştirici bir

Üslup ile verdiği varsayıldığından HIV/AIDS ile yaşıayan bireylere yönelik örtük nefret söylemi içerdiği düşünülmüştür.

Radikal’de 27 Ağustos 2010 tarihinde HIV/AIDS ile ilgili nefret söylemi içerdiği varsayılan bir başıka haber ise, *“HIV bulaşıtıran şarkıcıya hapis”* başığı ile yayınlanmışıtır. Haberde spot ve alt başılık kullanılmazken, konusu Almanya’nın başıkenti Berlin’de kıızlardan oluşıan bir müzik grubu olan *No Angels*’ın HIV ile yaşıayan solistinin birlikte olduğu bir kişıye HIV bulaşıtırdığı iddiaları olmuşıtır. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, solist Nadja Benaissa’nın HIV taşııdığını bilerek erkeklerle birlikte olması ve bir kişıye virüs bulaşıtırdığının belirlenmesi iddiası üzerine 2 yıl hapis cezası ve 300 saat sosyal hizmette bulunma cezası ile yargılanmasıdır. Benaissa’nın HIV ile yaşıadığı teması haberdeki diğer temalar üzerinde egemenlik kurmuşı ve haber başığına yansımışı durumdadır. şematik incelemeye göre haberin durum kısmı konu ile ilgili ikincil tanımlayıcılarından söz konusu yargılamaya ilişıkin edinilen bilgilerden oluşıurken, muhabirin tırnak işıareti kullanmaksızın verdiği tüm bilgiler yorum niteliğinde olup, aynı zamanda habere katılım yönündedir. Haber, şarkıcıyı HIV/AIDS olgusu ile adeta simgeleşıtirerek HIV/AIDS ile yaşıayan bireylere yönelik nefret söylemine işıaret etmişıtır.

Gazetede 11 Aralık 2010 tarihinde *“HIV’liler en çok sağlık kuruluşılarında ihlale uğradılar.”* başığı ile yayınlanan haber, Pozitif Yaşıam Derneği’nin bir raporunu konu edinmişıtır. Spot ve alt başılık kullanılmayan haberde tematik açıdan ne çıkan anlam, HIV ile yaşıayan bireylerin en fazla sağlık kuruluşılarında hak ihlaline uğramalarıdır ve bu tema haberin başığına da yansımışıtır. şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, HIV pozitif bireylerin yüzde 33 oranı ile en fazla sağlık, yüzde 15 ile medya yoluyla özel hayat ihlali ve sırasıyla ayrımcılığa maruz kalarak sosyal ve işı alanlarında ihlale uğradıklarına ilişıkin verilerden oluşımuşıtır. Muhabirin durumu, *“Varis operasyonuna karar verilen bir kişı HIV statüsünü açıklayınca hekim ameliyatı yapmadı vb.”* somut olaylarla örneklendirmesi ise açık yorumu niteliğindedir. *“Pozitif Yaşıam Derneği 2010 yılında toplam 162 hak ihlali tespit*

etti.” ifadesi ise haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberin başlığında kullanılan “*HIV’liler*” ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret etmek için bilinçli olarak kullanıldığı varsayıldığından haberin ötekileştirici bir nefret söylemi içerdiği söylenebilmektedir.

1 Haziran 2011 tarihinde gazetede “*Şanlıurfa’da ikinci AIDS’li kan skandalı*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Şanlıurfa Eğitim Araştırma Hastanesi’nde bir çocuğa HIV bulunduran kan verilmesidir. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır. Tematik açıdan ön plana çıkan anlam, söz konusu olayın bir benzerinin 12 yıl önce yine Şanlıurfa’da yaşanmış olması ve Şanlıurfa Merkez Ulucanlar Köyü Karagöz Mecrası’nda bir çocuğa HIV bulunduran kan verilmesinin Sağlık Bakanlığı Başmüfettişinin hazırladığı ön rapora göre görevli hemşire A.A.B’nin yaptığı yanlışlıktan kaynaklanmasıdır. Bu durum haberin başlığına da yansımıştır. Şematik açıdan haberin durum kısmı, muhabirin birincil tanımlayıcıymış gibi aktif çatı kullanarak aktardığı bilgilerden oluşurken, olafya ilişkin tüm bilgilerin tırnak işareti kullanılmaksızın verilmesi haberin yorum kısmını oluştururken aynı zamanda habere katılım niteliğindedir de. Benzer olayın 12 yıl önce de yaşandığı detayı haberin retoriğinin güçlendirirken, aynı amaçla haber başlığında da kendini göstermiştir. Bbaşlıkta kullanılan “*AIDS’li kan*” ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik ötekileştirici bir üslupla nefret söylemine işaret ettiği gözlenirken, söz konusu kurum olan hastane için de AIDS’e sebep olan kan veren bir kurummuş gibi simgeleştirme yolu ile nefret söylemine gidildiği gözlenmiştir.

2.9. TAKVİM GAZETESİ'NDE YAYINLANAN HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ

Takvim Gazetesi'nde 10 Temmuz 2010 tarihinde *“AIDS’li çocuğa tazminat ayıbı”* başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Kızılay’ın HIV bulunduran kan verdiği iddia edilen çocuğun (Y.O.) ailesinin Türkiye aleyhine AİHM’e açtıkları davanın sonucudur. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır. Başlık haber ile uyumludur. Tematik açıdan ön plana çıkan anlam, AİHM’in Türkiye’nin çocuğa 381 bin euro tazminat ödemesine ve tedavi masraflarını ömür boyu karşılanmasına karar vermesidir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, muhabirin birincil tanımlayıcıymış gibi Türkiye’nin aradan 3 ay geçmesine karşın hala yükümlüklerini yerine getirmediğine ilişkin aktardığı bilgilerden oluşmuştur. Muhabirin katılım belirten aktif çatı ile tırnak işareti kullanmadan verdiği, *“Ancak bu işlemler için Türkiye’ye verilen 3 aylık süre doldu. Yine de Y.O.’ya tazminat verilmedi, tedavisi de üstlenilmedi.”* gibi ifadeler muhabirin olayı yorum katmaksızın yorumladığının göstergesidir. Çocuğun yüzü gizlenerek kucağında oyuncaklarla oynarken verilmiş haber fotoğrafı ile fotoğrafın üzerinde *“Küçük Y.O. ilkokula başladığında da tepki görmüştü. Birçok veli, tahlisiz miniği, kendi çocukları ile aynı sınıfa istememişti.”* şeklindeki kısa içerik haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. haber başlığında kullanılan *“AIDS’li çocuk”* ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik ötekileştirici bir üslupla nefret söylemine işaret ettiği gözlenirken, söz konusu kurum olan Kızılay için de AIDS’e sebep olan kan veren bir kurummuş gibi simgeleştirme yolu ile nefret söylemine gidildiği gözlenmiştir.

Takvim’de 17 Ağustos 2010 tarihinde *“Nadja’nın işi zor”* başlığı ile spatsız ve alt başlıksız yayınlanan haberin konusu, Almanya’nın ünlü pop grubu No Angels’ın üyelerinden Nadja Benaissa’nın HIV bulaştırmaktan yargılanmasıdır. Başlık haberle uyumlu değildir. Tematik açıdan haberde öne çıkan anlam, Benaissa’nın HIV taşıdığını bilerek erkeklerle birlikte olmasıdır. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, Benaissa’nın çıktığı

mahkemede suçunu kabul etmesi ve mahkeme heyetinin Benaissa'nın duruşmada iyi niyet sergilemesine vurgu yapması ile davanın ertelenmesine karar verilmesi gibi ikincil tanımlayıcılardan edinilen bilgilerden oluşmuştur. Muhabirin tırnak işaret kullanmadan verdiği, *“Nadja bugün çıktığı mahkemede suçunu bir kez daha kabul etti.”* ve kaynak göstermeden verilen *“Nadja psikolojik tedavi görüyor”* ifadeleri muhabirin yorumu niteliğindedir. Sentaktik incelemeye göre haberde aktif çatı kullanılırken, bu durum habere katılımı da beraberinde getirmiştir. Haberin başlığı olan ve mecaz anlam içeren *“Nadja'nın işi zor”* ifadesi ise haberin retorikini güçlendirmek için bilinçli olarak seçilmiştir. Haberin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük ve ötekileştirici bir nefret söylemi içerdiği gözlenmiştir.

Gazete'de 10 Eylül 2010 tarihinde *“AIDS'li babanın çocuk sevinci”* üst başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Gaziantep'te HIV ile yaşayan bir erkeğin çocuk sahibi olabilmesidir. Üst başlık haberi kısmen özetlemiştir. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, HIV pozitif olduğunu kan vermeye gittiğinde öğrenen bir erkeğin (K.A.) sperm yıkama yöntemiyle baba olabilmesidir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı 6.sayfada *“AIDS'li babanın bebeği oldu”* alt başlığı ile devam eden kısmında söz konusu birey olan K.A.'nın HIV pozitif olduğunu öğrendikten sonra yaşadığı zorluklar ve sonrasında bunları yenerek eşi ve ailesinin desteği ile çocuk sahibi olmaya karar vermesi ve Pozitif Yaşam Derneği'nin de desteği ile bir erkek çocuk sahibi olmasına ilişkin kendi ağzından olayın anlatımından oluşmuştur. Haberde muhabirin açık yorumuna rastlanmazken, haberin üst başlığı retorikini güçlendirmek için *“AIDS'li babanın çocuk sevinci”* şeklinde atılmıştır. Bunun yanı sıra yüzlerini *“HIV Pozitifler çocuk sahibi olabilirler”* yazılı bir tabela ile kapatan hamile bir kadın ve erkek görseli de haberin retorikini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haber genel hatları ile HIV/AIDS ile yaşayan bireyler lehinde bir yanlılığı konu edinse de, haberin üst ve alt başlıklarında kullanılan *“AIDS'li”* ifadesinin bilinçli bir şekilde kullanıldığı ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret ettiği düşünülmüştür.

Takvim’de 1 Ekim 2010 tarihinde “*AIDS’li kana 948 bin lira*” üst başlığı ile yayınlanan haberin konusu, İzmir’de doğum sırasında HIV bulunduran kan verildiği iddia edilen Y.O.’nun ailesinin Türkiye aleyhinde AİHM’e açtığı davanın sonuçlanmasıdır. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, 13 yıl süren davanın Y.O. lehinde sonuçlanması ve Türkiye’nin çocuğun ailesine 948 bin tl tazminat ödemesidir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmını 6. sayfada “*AIDS’li kana rekor tazminat*” başlığı ile devam eden bölümünde ailenin avukatının konu ile ilgili yaptığı açıklamalar ile dava sonuçlanana kadar ki süreçte seyreden durumlar oluşturmuştur. “*AIDS’li kana*” ifadesini iri puntolarla kullanılması söz konusu durum aleyhinde editoryal bir yanlılığın göstergesi iken, çocuğun kucağına ayıcıkla oynarken ve anne babasının arasında otururken verilen ve haber fotoğrafı olan fotoğraflar haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haber başlığı için de aynı durum söz konusudur. Haber fotoğraflarından biri üzerinde çocuğu kastederek vurgulanan “*Psikolojik tedavisi sürüyor*” ifadesi ise haberin yorum kısmını oluşturmuştur. Sentaktik açıdan haber cümlelerinin aktif çatı ile kurulduğu gözlenirken, Haberde kullanılan “*AIDS’li kan*” ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret ettiği için bilinçli olarak kullanıldığı gözlenmiştir.

12 Aralık 2010 tarihinde Takvim Gazetesi’nde “*HIV pozitif ‘nur topu’*” başlığı ile yayınlanan haber,HIV/AIDS ile yaşayan bireylerin çocuk sahibi olabilmesini konu edinmiştir. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır. Başlık ile haber arasında mecaz anlamda bir uyum yaratılmaya çalışılmıştır. Tematik açıdan öne çıkan anlam, Türkiye’de sperm yıkama yöntemi ve aşılama yöntemi ile HIV ile yaşayan kadın ve erkeklerin çocuk sahibi olabilmesinin artık mümkün olduğudur. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, konu ile ilgili görüşlerine başvuru olan Doç. Dr. Bülent Berker’in sperm yıkama ve aşılama yöntemi ile ilgili verdiği bilgilerden oluşmuştur. Haberin başlığı retoriği güçlendirmek için bilinçli olarak “*HIV pozitif ‘nur topu’*” şeklinde atılırken, bu durum muhabirin yorumu niteliğindedir de. Başlıkta tırnak içinde kullanılan “*nur topu*” ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan

bireylerin çocuk sahibi oluşlarını mecazi bir dille vurgulamak için bilinçli şekilde kullanıldığı ve söz konusu bireylere yönelik örtük nefret söylemine işaret etmek için tercih edildiği gözlenmiştir.

Takvim’de 12 Ocak 2011 tarihinde *“HIV’den sonra haciz”* başlığı ile yayınlanan haber, HIV ile yaşayan bir çocuk ve ailesinin bir hastane ile yaşadıkları maddi problemi konu edinmiştir. Alt başlık ve spotun kullanılmadığı ve başlığın olayı kısmen özetlediği haberde tematik açıdan öne çıkan anlam, 2008’de HIV bulunduran kan verildiği iddia edilen Yusuf Çoban ve ailesinin tetkikler için Adana’da gittikleri Balcalı Hastanesi’nde imzaladıkları senet ödenmeyince evlerine haciz gelmesidir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, ailenin yeşil kartlarını evde unuttukları için tetkik masraflarını ödeyemediğinden imzaladıkları senedi de ödeyememeleri sonucu hastanenin haciz işlemi başlatması ve birincil tanımlayıcı olan babanın söz konusu borcu ödeyecek durumu olmadığına ilişkin verdiği beyanlardan oluşmuştur. Haberin retorikini güçlendirmek için çocuğun üzerinde mont ve çıplak ayağında terlik ile babasının tuttuğu bisiklet üzerinde otururken verilen haber fotoğrafı üzerinde vurgulanan, *“AIDS’li kan verilen Yusuf’un babası, şimdi de haciz şokuyla yıkıldı...”* ifadesinin muhabirin yorumu olarak da anlaşılabileceği söylenmelidir. *“Şanlıurfa’da 4 yaşındaki Yusuf Çoban’a gittiği hastanede ‘yanlışlıkla’ HIV’li kan verilmişti”* ifadesi muhabirin olaya katılımını belirtirken, lexical incelemede, kullanılan *“yanlışlıkla”* ve *“HIV’li kan”* ifadelerinin hastaneyi HIV/AIDS’e sebep olan kan veren bir kurum olarak simgeleştirme yoluyla söz konusu kuruma yönelik nefret söylemi ürettiği gözlenmiştir.

Gazetede 13 Ocak 2011 tarihinde *“En baba vali”* başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Şanlıurfa Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nde verilen kan nedeniyle AIDS olduğu iddia edilen Yusuf Çoban (4) ve ailesinin bir hastane ile yaşadıkları maddi sorunu konu edinmiştir. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır. Başlık mecaz anlamda haberle uyumludur. Tematik açıdan öne çıkan anlam, Adana’daki bir hastaneye imzaladıkları senedi ödeyemeyen

ailenin evine haciz gelmesi sonucu Şanlıurfa Valisi'nin duruma müdahale etmesidir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, babanın maddi durumunun bozuk olduğunu ve zor durumda olduklarını belirten beyanları ile Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan'ın borcu ödeteceğini söylemesi gibi ayrıntılardan oluşmuştur. Tırnak işareti içinde, *“Acılı babaya Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan yardım eli uzatarak ‘Borcu ben ödeteceğim’ dedi.”* ifadesi muhabirin olaya yorum kaymaksızın yorumladığının göstergesi iken, muhabirin haberin genelinde kullandığı öyküsel dil de olaya katılım belirtmektedir ve bu durum haber başlığına da yansımıştır. Haber başlığı olarak kullanılan *“En baba valı”* ifadesi haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Bununla birlikte çocuğun üzerinde mont ve çıplak ayağında terlik ile babasının tuttuğu bisiklet üzerinde otururken verilen haber fotoğrafı da haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberde kullanılan *“HIV kaptı”* ifadesinin Şanlıurfa Eğitim ve Araştırma Hastanesi aleyhinde bir yanlışlık taşıdığı varsayılırken, söz konusu kuruma yönelik HIV bulunduran kan veren bir kurummuş gibi simgeleştirme yoluyla nefret söylemi üretildiği gözlenmiştir.

Takvim Gazetesi'nde 20 Mart 2011 tarihinde *“Virüslü kadın tehlike saçtı”* üst başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Adana'da düzenlenen bir fuhuş operasyonudur. Tematik açıdan haberde öne çıkan anlam, daha önce de fuhuş yapmaktan yakalandığı ve tedavisini yarım bırakarak fuhuş yapmaya devam ettiği iddia edilen ve HIV ile yaşayan Leyla A.'nın tekrar fuhuş ve fuhşa aracılıktan göz altına alınmasıdır. Şematik incelemeye göre, haberin iri puntolarla haberin öznesi aleyhinde editoryal bir yanlışlığı işaret eden *“VİRÜSLÜ AŞK”* alt başlığı ile 3.sayfada devam eden kısmında haberin durum kısmını, ikincil tanımlayıcılardan edinilen ve Leyla A.'nın hastalığını bildiği ve daha önce de birkaç kez gözaltına alındığı halde erkeklerle ilişkiye girmeye devam etmesi ile onları uyardığını söylemesi gibi bilgiler oluşturmuştur. Haberde kullanılan, *“Yetkililer, hastalıklı kadınla cinsel ilişkiye girenlerin bir sağlık kuruluşuna başvurmalarını istedi.”* ifadesi muhabirin örtük yorumu niteliğindedir. Haberde tırnak içinde kullanılan *‘Şikayetçi yok’* ifadesinin ise, HIV/AIDS ile yaşayan bireyler aleyhinde bir tutum olduğu

gözlenmiştir. *“Leyla A.’nın verdiği bilgiye göre son bir ayda 150 erkekle ilişki kurdu anlaşıldı.”* ifadesi ile haber fotoğrafı olarak kullanılan jartiyerli bir kadın bacağını okşayan erkek eli Leyla A.’nın yüzünü kapatmış yürümesi görselleri haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberde kullanılan *“hastalıklı kadın”, “virüslü aşk”* ve *“virüslü kadın”* ifadelerinin HIV/AIDS ile yaşayan bireyler kadar hayat kadınlarına yönelik nefret söylemi üretmek için bilinçli şekilde kullanıldığı ve söz konusu bireylerin damgalandığı gözlenmiştir. Yine kullanılan *“alarm”* kelimesinin de HIV/AIDS ile yaşayan bireyleri korku, panik ve telaş olguları ile bağdaştırıcı kullanıldığı gözlenmiştir.

Takvim’de 15 Mayıs 2011 tarihinde *“AIDS’lilere müjde!”* başlığı ile yayınlanan haber, Hudut ve Sahiller Genel Müdürlüğü’nün bir kararını konu edinmiştir. Başlık haberle uyumlu değildir. Spot ve alt başlıksız olan haberde tematik açıdan öne çıkan anlam, söz konusu kurumun yaptığı bir değişiklikle HIV ile yaşayan bireylerin de denizcilik sektöründe çalışabilmelerinin önünün açılmasıdır. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, ikincil tanımlayıcılardan, bir iş sözleşmesine dayanarak artık HIV pozitif bir bireyin de gemi adamı olarak kaptan, subay ve tayfa olarak çalışabileceğine dair edinilen bilgilerden oluşmuştur. Haberde kullanılan *“DENİZCİLİK alanında devrim gibi karar”* ile haberin başlığı olan *“AIDS’lilere müjde!”* ifadelerinin haberin retoriğini güçlendirmek için kullanıldığı gözlenmiştir. Ayrıca DENİZCİLİK ifadesinin iri punto ile kullanımı ile, HIV pozitiflerin ‘gemi adamı’ yani kaptan, subay, tayfa gibi görevlerde bulunabileceği nitelenirken söz konusu işlerin tırnak içinde ve kalın şekilde yazılması olayın önemine dikkat çekmiştir. Haberde HIV pozitif bireyler kastedilirken, başlığın *“AIDS’lilere müjde!”* şeklinde atılması HIV olan her bireyin AIDS olmayabileceği durumuna tezat şekilde dezenformasyon niteliğinde iken, kullanılan *“AIDS’liler”* ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik ötekileştirme yoluyla nefret söylemine işaret etmek için kullanıldığı da gözlenmiştir.

Gazetede 25 Mayıs 2011 tarihinde *“Eşcinsel kurye AIDS’li çıktı”* başlığı ile yayınlanan haberin konusu, İstanbul polisinin düzenlediği bir uyuşturucu

operasyonudur. Ama tematik açıdan haberde öne çıkan anlam, operasyonda kokainle yakalandıkları iddia edilen kişilerin eşcinsel ve sevgili olmaları ile birinin HIV ile yaşamasıdır. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır. Başlık mecaz anlamla olayı özetlemiştir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, ikincil tanımlayıcılardan edinilen ve Nijerya asıllı Jeri Benito Denswil ile Romeo Kenet Grootfaam'ın 2 kilo 200 gram kokainle yakalanmaları, kokaini Hollanda'ya götüreceklerinin belirlenmesi ve yapılan testler sonucu Denswil'in HIV ile yaşadığının tespit edilmesi gibi bilgilerden oluşmuştur. Haberde kalın şekilde kullanılan *"Nijeryalı Jeri Benito Denswil ile Romeo Kenet Grootfaam adlı kuryelerin eşcinsel olduğu ortaya çıktı."* ve Denswil'in *"Hasta olduğumu sevgilim Romeo'ya söylemeyin"* ifadeleri muhabirin olaya yorum katmaksızın yorumu niteliğinde iken, haberin başlığı olan *"Eşcinsel kurye AIDS'li çıktı"* ifadesi haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Başlıkta kullanılan *"Eşcinsel kurye"* ve *"AIDS'li"* ifadelerinin hem HIV/AIDS ile yaşayan bireylere hem de LGBTT bireylere yönelik dışlayıcı bir nefret söylemi üretmek için kullanıldığı gözlenmiştir.

Takvim'de 13 Temmuz 2011 tarihinde *"Cinayet hastası"* üst başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Adana'da HIV ile yaşadığı iddia edilen Leyla A. (24) hakkında açılan bir davadır. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, HIV taşıdığı iddia edilen Leyla A. hakkında ilişkiye girdiği Y.Ç (37) ve Ç.Ö (32)'nın suç duyurusunda bulunması sebebiyle hakkında cinayete teşebbüs suçundan 30 yıl hapis istemi ile dava açılmasıdır. Şematik incelemeye göre haberin iri puntolarla verilen *"CİNAYET"* alt başlığı ile 4.sayfadan devam eden kısmına haberin durum kısmı; Leyla A.'nın HIV taşıdığını bildiği halde 50'şer tl karşılığında söz konusu kişilerle ilişkiye girmesi ve yapılan baskında gözaltına alındıktan sonra Savcı'nın hakkında hastalığını bildiği halde erkeklerle birlikte olmaya devam etmesini tespit etmesinden oluşmuştur. Ayrıca Leyla A.'nın hep korunduğuna ilişkin beyanları ve söz konusu kişilerde yapılan testler sonucu HIV'e rastlanmayışı da haberin durum kısmını oluşturmuştur. Konu ile ilgili hukukçuların tartışması haberin yorum kısmını oluştururken, haberde birincil tanımlayıcılar olan ve

görüşlerine başvurulmuş Adana Barosu Başkanı Aziz Erbek'in görüşleri olayı tam olarak adam öldürmeye teşebbüs olarak nitelemese de görüşleri "*öldürmeye teşebbüs*" alt başlığı ile verilirken, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet Sözüer'in görüşleri de korunmalı şekilde ilişkiye girildiğinde hastalık bulaşmamışsa kasıt yoktur şeklinde ise de, "*bulaşmasa da fark etmez*" alt başlığı, ile muhabirce yorumlanarak verilmiştir. Bu açıklamalara yer verilmesi haberi desteklemek için kullanılmıştır. Başlıklar haberle uyumlu değildir. Leyla'nın fotoğrafı üzerinde "*Leyla'nın ÖLÜM öpücüğü*" yazan haber fotoğrafı haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. "*ÖLÜM*" kelimesinin iri punto ile kullanılması Leyla A. aleyhinde editoryal bir yanlılığın göstergesidir. Başlıkta kullanılan "*cinayet hastası*", ile haberde geçen "*cinayet*" ve "*panik*" kelimelerinin HIV/AIDS ile yaşayan bireyler kadar hayat kadınlarına yönelik dışlayıcı ve damgalayıcı nefret söylemi ve toplumda panik havası üretmek için bilinçli olarak kullanıldığı gözlenmiştir.

Takvim'de 24 Kasım 2011 tarihinde "*AIDS'Lİ KOMŞU*" başlığı ile yayınlanan haber, Yunanistan'daki AIDS vakalarının artışı konu edinmiştir. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, ekonomik krizin vurduğu ülkedeki uyuşturucu bağımlılarının AIDS ile yaşayan bireylere verilen aylık 700 euro'luk yardımı alabilmek için kendilerine bilinçli olarak HIV bulaştırdıkları yönündeki iddialardır. Mecaz anlamdaki başlıkla haber özetlenmeye çalışılmıştır. Haberin "*İNANILMAZ ARTIŞ*" alt başlığı ile devam eden ikinci kısmında şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, birincil tanımlayıcılar olan Atina Sağlık Bakanı Andreas Loverdos ile Yunan AIDS ile Mücadele Kurumu Başkanı Dr. Marios Lazanas'ın konu ile ilgili ülkedeki AIDS vakalarının bu yıl yüzde bin 260 arttığına ilişkin yaptıkları basın toplantısının ayrıntılarından oluşmuştur. Bu kişilerin açıklamalarına yer verilmesi haber konusunu desteklemek amacı gütmektedir. Haberin "*34 milyon kişi HIV'li*" alt başlığı ile yayınlanan kısmında yer verilen, "*BM AIDS ile Mücadele Programı geçtiğimiz günlerde bir rapor yayınlamıştı. Raporda dünya genelinde yaklaşık 34 milyon kişinin HIV virüsü taşıdığı bilgisine yer verilmişti.*" ifadesi ile haberin başlığı olan "*AIDS'Lİ KOMŞU*" ifadesi ve haber fotoğrafı olan şırınga içinden

geçmiş euronun yanında duran genç bir kız görseli haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Ayrıca “*İNANILMAZ ARTIŞ*” alt ve “*AIDS’Lİ KOMŞU*” üst başlıklarının iri puntolarla yazılması HIV/AIDS ile yaşayan bireyler aleyhinde editoryal bir yanlılığa işaret etmiştir. Haberde kullanılan “*AIDS’Lİ KOMŞU*” ve “*HIV’li*” ifadeleri HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik damgalayıcı nefret söylemi üretmek için bilinçli şekilde kullanıldığı gözlenmiştir. Ayrıca haberde Yunanistan AIDS ile Mücadele Kurumu Başkanı yerine “*Yunan AIDS ile Mücadele Kurumu Başkanı*” ifadesi de bilinçli şekilde etnik, ayrımcı bir bakış açısı yaratmak amaçlı kullanılmıştır.

Gazetede 9 Aralık 2012 tarihinde “*51 yaşındaki kadın 16’lık çocuğa HIV bulaştırdı*” üst başlığı ile yayınlanan haberin konusu, HIV ile yaşadığı iddia edilen 51 yaşındaki bir kadının 16 yaşındaki bir çocuğa virüs bulaştırdığı iddiasıdır. Başlık haberle uyumsuz değildir. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, hastalanarak Devlet Hastanesi’ne giden B.P (16)’nin yapılan testler sonucu HIV taşıdığı belirlenmesi ve B.P.’nin beyanları ile yapılan araştırma sonucu virüsün Meryem Ö. (51) isimli kadından bulaşmış olabileceğidir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, “*16’sında HIV*” alt başlıklı kısmında Meryem Ö.’nün gözüne alınmasından sonra ikincil tanımlayıcılardan konu ile ilgili edinilen bilgiler ile B.P.’nin iki arkadaşının da Meryem Ö. ile ilişkiye girdiği ve eğer Meryem Ö.’de virüse rastlanırsa Meryem Ö.’nün adam öldürmeye teşebbüs ile yargılanacağı gibi ayrıntılardan oluşmuştur. Haberin iri puntolarla “*ELDİVENLE KORUNDU*” alt başlığı ile 3. sayfada devam eden kısmında ise, aynı zamanda haber fotoğrafı yazısı olan emniyetteki sorgusu sonrası hastaneye sevkini niteleyen “*Sevk sırasında Meryem Ö.’yü götüren kadın polisin eldiven takması dikkat çekti.*” ifadesi hem HIV/AIDS ile yaşayan bireyler aleyhinde editoryal bir yanlılığı işaret ederken, hem de HIV/AIDS’in el teması ile bulaşmadığı durumuna paralel dezenformasyon niteliğindedir. “Türkiye’de ezber bozan bir olay yaşandı” spotu haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Ayrıca haberde, Meryem Ö. Ve B.P’nin adlarının kalın şekilde yazılması ile Meryem Ö.’nün isminin açıkça verilmesi

ile daha Meryem Ö.'de HIV olup olmadığı belli değilken belli değilken yine haberin retoriğini güçlendirmek için *“51 yaşındaki kadın 16’lık çocuğa HIV bulaştırdı”* ve *“16’sında HIV”* şeklinde atılan başlıklar ve haberin içeriği hem hayat kadınları hem de HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik açık ve dışlayıcı nefret söylemine işaret etmiştir.

Takvim’de 13 Aralık 2012 tarihinde *“Hastalıklı fuhuş”* başlığı ile yayınlanan haber, İzmir’de 2011 yılında yapılan bir fuhuş operasyonunun ayrıntılarını konu edinmiştir. Başlık haberle uyumlu değildir. Spot ve alt başlık kullanılmayan haberde tematik açıdan haberde öne çıkan anlam, düzenlenen operasyonda gözaltına alınan kişilerden çoğunun çeşitli hastalıklar ile yaşaması ve birçoğunun tutuklanma ya da iş yeri kapama cezası almasıdır. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, fuhuş yaptığı belirlenen 22 kişide; HIV, hepatit C ve frengi gibi hastalıkların tespit edilmesi, fuhuş aracılık, yer temin etmek, küçük yaşta çocuğa fuhuş yaptırmak ve fuhuş amaçlı suç örgütü kurmak suçlarından 181 kişinin gözaltına alınması ile zanlılardan 107’sinin mahkemece tutuklanmasından oluşmaktadır. Ayrıca 98 ev, 31 otel, 12 masaj salonu, bir hamam, bir sinema salonu ve bir birahaneye, fuhuş veya aracılık suçlamalarıyla 90 güne kadar kapatma cezaları verilmesi de haberin durum kısmını oluştururken, söz konusu ifadelerdeki sayısal verilerin kalın şekilde kullanılması haberin retoriğini güçlendirirken, haberin özenleri aleyhinde editoryal bir yanlılığın da göstergesi niteliğindedir. Haberdeki *“22 kadında HIV çıktı”* spotu, haber başlığı olan *“Hastalıklı fuhuş”* ve *“Toplam 576 yerli ve yabancı uyruklu kadın gözaltına alındı.”* ifadeleri de haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılırken HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine de işaret eder niteliktedir.

2.10. ZAMAN GAZETESİ'NDE YAYINLANAN HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ

Zaman Gazetesi'nde 2 Aralık 2011 tarihinde *"HIV'li kan davasında 3 yıldır rapor bekliyorlar"* başlığı ile yayınlanan haberin konusu HIV ile yaşayan bir çocuğun hukuki mücadelesi iken, tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, tedavi gördüğü hastanede HIV virüsü bulunduran kan verilen Y.Ç. (4,5) adlı çocuğun Adli Tıp'tan talep edilen sağlık raporunun bir türlü gelemeyişi ve dolayısıyla Sağlık Bakanlığı'na açılan davanın ilerleyemeyişidir. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır. Haberin konusu başlıkta kısmen özetlenirken, şematik açıdan haberin durum kısmı birincil tanımlayıcıların beyanlarından oluşmuştur. Metin içinde muhabirin açık yorumuna rastlanmazken, *"Tedavi gördüğü hastanede HIV'li kan verilen Y.Ç.'nin ailesi, Sağlık Bakanlığı aleyhine açtıkları davanın sonuçlanması için 3 yıldır mahkemenin Adli Tıp'tan talep ettiği sağlık raporunu bekliyor"* gibi haberde genellikle şimdiki zamanda verilen ifadeler, olaya katılım arz etmiştir. Sentaktik açıdan birkaç içerikteki aktif çatıda kullanımı da habere katılım niteliğindedir. Haber fotoğrafı olarak kullanılan ve haberin öznesi olan çocuğun başı önde tek başına oyuncak bir kamyonetle oynarken, diğer tarafta birkaç çocuğun muhtemel babalarıyla ondan ayrı durdukları görseli haberin retoriğini güçlendirmek, inandırıcılığı artırmak ve çocuğun hastalığından beri gelen sosyal sorunlarına dikkat çekmek amaçlı kullanılmıştır. Haberde kullanılan *"HIV'li kan"* ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireyleri ötekileştirici bir anlam taşıdığı gözlenirken, haber içeriğinde kanı veren kurumun da HIV/AIDS olgusu ile simgeleştirildiği gözlenmiştir. Buna karşın gazete aktaran rolünden uzakta olmamaya çalışmıştır.

18 Şubat 2012 tarihinde Zaman'da *"AIDS'li sayısı 6 yılda üç kat arttı"* başlığı ile verilen haberin konusu son yılların AIDS istatistikleri iken, tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, 2005 ile 2011 yılları arasında AIDS vakalarının hızlı şekilde artması ve bu yıllar içinde en fazla kimlerin taşıyıcı olduğu ile Türk vatandaşlarının taşıyıcılığındaki artışa dikkat çekmektir. Bu

durum, spot ve alt başlık kullanılmayan haberin başlığında özetlenmiştir. Şematik incelemeye göre, haber ikincil tanımlayıcıların beyanlarından oluşmaktadır. Sentaktik incelemeye göre, cümlelerin genlikle “*Örneğin, 2011’de virüs tespit edilen vakaların 105’i kadın iken, 322’si erkek*”, *2008’de 205 Türk, 74 yabancıda virüs tespit edilmiş*” gibi aktif çatı, şimdiki zaman ve üçüncü kişi ağız ile verildiği gözlenmiştir. Bu kullanım, medyanın kendi ideolojik çıkarlarına ters düşen durumları niteler ve bunlara dikkat çeker niteliktedir. İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü’nün yayınladığı “*2005’te 127 olan AIDS’li sayısı 2006’da 164’e, 2007’de 218’e, 2008’de 279’a, 2009’da 268’e, 2010’da 325’e, 2011’de ise 427’ye yükseldi*” gibi AIDS ile yaşayan bireylere ilişkin sayısal verilere yer verilmesi ise, haberin retorliğini güçlendirmek amaçlı kullanılmıştır. Haberde kullanılan “*AIDS’li*” ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireyleri ötekileştirdiği varsayıldığından, haber örtük bir nefret söylemine işaret eder niteliktedir. Haber konusu itibarıyla gazete aktaran rolü üstlenmeye çalışmıştır.

Zaman Gazetesi’nde 5 Mart 2012 tarihinde “*Mülteci misafirhanesinde ibretlik hikayeler*” üst başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Türkiye’deki mülteci misafirhanelerinin genel durumunun İstanbul Kumkapı misafirhanesi örneği ile ele alınmasıdır. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, İstanbul Kumkapı’daki misafirhanelerdeki mültecilerin yaşamlarından kesitlerin verilmesi ve çektikleri zorluklar ile ülkelerine dönmek istemeyişlerindeki etkenlerdir. Haberin konusu üst başlık, alt başlık ve spotta kısaca özetlenmiş durumdadır. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmı “*MÜLTECİLERİN KUMKAPI MİSAFİRHANESİ’NDEKİ İBRETİLİK HİKAYELERİ: Arkadaşlarım gözümün önünde boğuldu, canımı zor kurtardım*” alt başlığı ile devam eden kısmında birincil tanımlayıcıların beyanlarından oluşmuştur. Haberde muhabirin açık yorumuna rastlanmazken, anlatıcıların beyanlarının tırnak içinde verilmesi habere katılım niteliğindedir. Haberde kullanılan “*uyuşturucu bağımlısından AIDS’lisine kadar*” ifadesi HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük bir nefret söylemine işaret eder nitelikte kullanılmıştır.

2.11. İNCELENEN GAZETELERDE HIV/AIDS İLE YAŞAYAN BİREYLERE İLİŞKİN HABERLERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Yapılan tespitler sonucunda incelenen gazeteler karşılaştırıldığında en fazla nefret söylemi içerikli haberlere toplam 20 haber ile Posta ve 14 haber ile Takvim Gazeteleri'nin yer verdiği gözlenirken, onları 9 haber ile Cumhuriyet ve 7 haber ile Takvim Gazeteleri takip etmiş, Zaman Gazetesi'ndeki nefret söylemi ise 3 haber ile sınırlı kalarak HIV/AIDS ile yaşayan bireylerin gazetece görmezden gelindiği yargısına varılmıştır.

Gazetelerin nefret söylemi içerikli haberlerine göre bir karşılaştırılması yapıldığında şu sonuçlara ulaşılmaktadır: Sosyal demokrat hedef kitlesi olan ve merkez sol ideolojiyi temsilen seçilen Cumhuriyet ve tarafsız olduğu varsayılan Radikal Gazeteleri'nde HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söyleminin özellikle HIV ile yaşayan hayat kadınları öznesiyle büyük ölçüde olmasa da yer aldığı ve haberlerinde spot kullanılmadığı gözlenirken, merkez sağ ideolojiyi temsilen seçilen Zaman Gazetesi'nde yalnızca HIV ile yaşayan bireylerin haberleştirildiği ve yalnızca 1 haberde spot kullanıldığı ve az haberleştirme yoluyla tepkisel bir yok saymaya gidildiği gözlenmiştir. 3.sayfa haberlerine fazla yer veren Posta ve Takvim Gazeteleri'nin ise özellikle HIV ile yaşayan hayat kadınları, HIV ile yaşayan bireyler, LGBTT bireyler ile bazı kurumlara yönelik nefret söylemini yine 3. ve 6. sayfa haberlerinde spottan vererek sıkça üretip yaydığı gözlenmiştir.

Tablo 8. İncelenen Gazetelerin Karşılaştırmalı Analizi

Gazeteler	Nefret Söylemi İçerikli Haber Sayısı (2010 Yılı)	Nefret Söylemi İçerikli Haber Sayısı (2011 Yılı)	Nefret Söylemi İçerikli Haber Sayısı (2012 Yılı)	Toplam
Cumhuriyet	6	2	1	9
Posta	8	10	2	20
Radikal	6	1	0	7
Takvim	5	8	1	14
Saman	0	1	2	3
Genel Toplam				53

Görüldüğü üzere 01.04.2011-01.04.2012 tarihleri arasında nefret söylemi içerdiği varsayılan toplam 53 haber incelenmiştir. Yukarıdaki tablo ışığında, nefret söylemi içerikli haberlerin Cumhuriyet Gazetesi'nde 2010 yılında artmasına karşın 2011 ve 2012 yıllarında görece azaldığı, Posta Gazetesi'nde ise, aynı içerikteki haberlerin 2011 yılında büyük artış gösterdiği, 2010'u benzer bir rakamla 2010 yılının takip ettiği ve 2012 yılında haber sayısının Cumhuriyet'te olduğu gibi azaldığı gözlenmiştir. Radikal Gazetesi'nde ise, nefret söylemi içerikli haberlerin fazla 2010 yılında yayınlanıp, 2011 yılında azaldığı ile birlikte 2012 yılında nefret söylemi içeren haberlere hiçbir şekilde yer verilmediği gözlenmiştir. Takvim Gazetesi'nde ise haberlerin en fazla 2011 yılında yayımlandığı, onu 2010 ve 2012 yıllarının takip ettiği gözlenirken, Zaman Gazetesi'nde en fazla 2012 yılında yayınlandığı ve 2011 yılında daha az sayıda yayınlanırken, 2010 yılında hiç yayınlanmadığı gözlenmiştir.

Nihai değerlendirme olarak, haberlerin genellikle büyük ölçüde HIV/AIDS ile bağdaştırıldığı varsayılan Güney Afrika'da düzenlenen 2010 Dünya Kupası döneminde arttığı gözlenirken, çalışma 2012 yılının ilk dört ayını kapsadığından 2012 yılında az sayıda seyrettiği gözlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, incelenen gazetelerden ilki olan Cumhuriyet Gazetesi'nde belirlenen tarih aralığında nefret söyleminin büyük ölçüde olmasa da azımsanmayacak düzeyde yer aldığı ve özellikle fuhşu konu edinerek HIV/AIDS ile yaşayan hayat kadınları ile LGBTT bireylere yönelik üretildiği gözlenmiştir. Haberler genellikle, "HIV'li" ve "AIDS'li" gibi nefret söylemini açıkça belli eden ifade şekilleri ile verilmiştir. "HIV/AIDS ile yaşayan birey" yerine kullanılan "HIV'li" ya da "AIDS'li" ifadeleri söz konusu bireyler aleyhinde bir yanlılığın göstergesidir. Haberlerde olabildiğince az yoruma yer verilirken, başlıkların genel itibariyle haberler ile uyumlu olduğu da gözlenmiştir. Genel itibariyle Cumhuriyet Gazetesi'nde HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi kendisini örtük şekilde ifade etmiştir.

Posta Gazetesi'nde ise söz konusu tarih aralığında nefret söylemi önemli ölçüde yer almıştır. Gazetede yayınlanan ve nefret söylemi içeren haberler genellikle fuhş ile Türkiye'deki "AIDS skandallarını" konu edinmiştir. Gazetede nefret söyleminin özellikle HIV/AIDS ile yaşayan hayat kadınları, LGBTT bireyler ve geçtiğimiz yıllarda HIV virüsü olan kan verdiği iddialarıyla gündeme gelen Kızılay ve Şanlıurfa Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne yönelik üretildiği gözlenmiştir. Söz konusu kurumlar HIV/AIDS'e sebep olan kan veren bir kurum gibi simgeleştirme yoluyla nefret söylemine maruz kalmıştır. Ayrıca gazetede, yabancı uyruklu hayat kadınlarına yönelik nefret söylemi de söz konusu bireyler ile meslek ve etnik kimliklerini damgalama yoluyla üretilmiştir. Haberlerde sıkça "HIV'li" ve "AIDS'li" gibi nefret söylemini açıkça belli eden ifade şekillerine yer verilirken, muhabirlerin yorumları haberlerde büyük ölçüde kendilerine yer bulmuştur. Haber başlıklarının genellikle haberler ile uyumlu olmadığı gözlenirken, başlıkların abartılı, haberlerin ise asıl amacı olan haber verme olgusundan saptığı gözlenmiştir. Bunun yanı sıra haberlerde HIV/AIDS ayrımı da yapılmamıştır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Posta Gazetesi'nde HIV/AIDS ile yaşayan bireylere

yönelik nefret söyleminin kendisini açık ve bariz şekilde ifade ettiği açıkça ortadadır. Radikal Gazetesi'nde incelenen tarih aralığında nefret söyleminin büyük ölçüde olmasa da yine de az olmayan bir düzeyde yer aldığı ve özellikle HIV/AIDS ile yaşayan bireyler ile LGBTT bireylere yönelik üretildiği gözlenmiştir. Gazetede ki haberlerin genel konusu HIV ile yaşayan bireyleri ilgilendiren sağlık gelişmeleridir. Haberlerde kullanılan başlıklar son derece abartılı iken, sadece iki haber hariç diğerlerinin amacından saptığı gözlenmiştir. Haber başlıklarının genel itibariyle abartılı olsa da haberlerle uyumlu olduğu gözlenmiştir. Genel itibariyle Radikal Gazetesi'nde HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi örtük şekilde var olmuştur.

Takvim Gazetesi'nde nefret söyleminin incelenen dönem içerisinde büyük ölçüde yer aldığı gözlenmiştir. Gazetede ki haberlerin genel konusu, HIV ile yaşayan bireyleri ilgilendiren sağlık gelişmeleri ve fuhuştur. Nefret söyleminin söz konusu gazetede HIV/AIDS ile yaşayan hayat kadınları, LGBTT bireyler ve geçtiğimiz yıllarda HIV virüsü olan kan verdiği iddialarıyla gündeme gelen Kızılay ve Şanlıurfa Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne yönelik beslendiği gözlenmiştir. Bu kurumlar, HIV/AIDS'e sebep olan kan veren bir kurum gibi simgeleştirme yoluyla üretilen nefret söyleminin muhatabı olmuştur. Neredeyse tüm haberlerde AIDS ile yaşayan bireyler, "AIDS'li" ifadesi ile nitelenirken, muhabirlerin yorumları haberlerde büyük ölçüde yer almıştır. Haber başlıklarının genellikle abartılı ve haberlerle uyumlu olmadığı gözlenirken, söz konusu gazetede nefret söylemi kadar göze çarpan durum, HIV/AIDS'in bulaş yolu hakkında yanlış ve eksin bilgilere yer verilmesi yoluyla yapılan dezenformasyondur. Bu durumla toplumca alınan yanlış algılar ve bilinçler ortaya çıkmaktadır. Zaten bu çalışma kapsamında incelenen bir araştırma da göstermiştir ki; ülkemizde AIDS/HIV'e ilişkin bilgilerin en yaygın şekilde medya aracılığı ile edinildiği ve YANLIŞ bilgilerle yaygınlaştığını söylemek mümkündür. Tüm bu tespitler ışığında, Takvim Gazetesi'nde HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söyleminin açıkça var olduğu ortadadır. Zaman Gazetesi'nde nefret söyleminin ele alınan dönem içerisinde büyük ölçüde yer almadığı ve yalnızca HIV/AIDS ile yaşayan bireylere

yönelik beslendiği gözlenmiştir. Zaman Gazetesi'nde yayınlanan söz konusu haberlerin konusu genellikle HIV/AIDS ile yaşamının zorlukları üzerine verilen bilgiler iken, başlıkların haberlerle uyumlu olduğu gözlenmiştir. Bu durumda gazete yorumlayan değil, aktaran rolünde kalmayı amaçlamıştır. HIV/AIDS ile yaşayan bireylerle ilgili haberlere az yer verilmesi bu bireyleri görmezden gelmek ve yok saymak olarak yorumlanmıştır. Çünkü, aslında bazı olay, durum ve kişileri görmezden gelmek de bir tepkidir.

Bu çalışmanın sonucu olarak, çalışmanın birinci bölümünde de dikkat çekilen sosyal sorumluluğun gereği olarak haber verme misyonu olan yazılı basının, kendi ideolojik öncülleri çerçevesinde HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi üretip yayarak yarattığı iletişimsel gerçekliği gücü ile toplumu manipüle ettiği söylenebilmektedir. Çalışmanın ikini bölümü olan analiz kısmında, yazılı basın yolu ile üretilen nefret söylemi ile nefret suçlarına mahal verildiği ve medyanın objektif olması gereken dili ile tutumunun söz konusu kavramdan bir hayli uzak olduğu gözlenmiştir.

Bu çalışma kapsamında yazılı basın alanında çalışan birisi olarak medyanın sosyal sorumluluğu ve söylem, ideoloji ile misyonu konusunda bazı öneriler getirilmesi gerektiğini düşünmekteyim. Bu önerilerin başında, muhabir ve sahiplik yapısının HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi üretmek ve yaymak yerine asıl misyonu olan haber verme/bilgilendirme işini yapması gelmektedir. Çünkü toplum 4. güç olarak adledilen medya ne verir ise almakta ve medyanın gerçekliğini kendi gerçekliği olarak algılanmaktadır. Yazılı basın kendi ideolojik görüşlerini değil, topluma sosyal fayda için alması gerekeni vermelidir. Böylece toplumsal yarar sağlanacak ve okuyucuyu doğru bilgilendirilecektir. Ayrıca yazılı basının gücü ile farklılıklarla ayrıştırma yapmaması, ideolojik, etnik ya da homofobik farklılıkları eylemsem pratiklere döktürmek yerine farklılıkları aynılaştırarak toplumu ayrıştırmak yerine ortak bir çatı altında toplamaya yardımcı bir rol üstlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ADAK. Nurşen, “Çağın Vebası AIDS: HIV/AIDS’e İlişkin Damgalama ve Ayrımcılık”, **ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Dergisi**, Sayı: 3 (2) Temmuz 2010.

ADAMS. E. Henry, WRIGHT. W. Lester, LOHR. A. Benthany; “Is Homophobia Associated with Homosexual Arousal?” **Journal of Abnormal Psychology**, Copyright 1996 by the American Psychological Association, Inc. 1996, Vol. 105, No. 3,440-445.

AKÇA, BAŞTÜRK. Emel; **Kimlik, Medya ve Temsil, Kimlik Kurgusu ve Temsilleri Üzerine Medya Analizler**, der. Emel Baştürk AKCA, Ankara, Nobel Yayınları, 2007.

AKIN. Altuğ; KAYMAK. Ayşe, DOĞU. Burak, AYGÜL. Eser, SÜTCÜ, BAKRAKTUTAN. Günseli, DİRİNİ. İlden, BİNARK. Mutlu, ÇOMU. Tuğrul; **Yeni Medyada Nefret Söylemi**, haz. Tuğrul Çomu, İstanbul, Kalkedon Yayıncılık, 2010.

AKTAŞ. Firdevs; “HIV/AIDS Klinik tanı”, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı, 2010, Erişim, <http://www.rshm.gov.tr/hiv5.pdf>, 20.03.2012.

AKTÜRKOĞLU. Ela; “UNAIDS Bakış Açısından Seks İşçiliği ve HIV”, **Pembe Hayat LGBT Dayanışma Derneği, Seks İşçilerinin Hakları İnsan Haklarıdır-Seks İşçiliği ve İnsan Hakları Sempozyumu Kitabı**, Ankara, 2011.

ALEMDAR. Korkmaz, ERDOĞAN. İrfan; **Öteki Kuram-Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi**, Ankara, Erk Yayınları, 3. Baskı, 2010.

ALTHUSSER. Louis; **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, çev. Alp Tümertekin, İstanbul, İthaki Yayınları, 1. Baskı, 2003.

ALTHUSSER. Louis; **Marx İçin**, Çev. Işık Ergüden, İstanbul, İthaki Yayınları, 1. Baskı, 2002.

ALVER. Füsün; **Gazeteciliğin Kuramsal Temelleri**, İstanbul, Beta Yayınevi, 1. Baskı, 2007.

ANDERSON. M.Roy, MAY. M.Robert; “Epidemiological parameters of HIV transmission,” **Nature**, Vol: 333, yy., 09.06.1988.

ARAR, BEZİRGAN. Yurdağül, BİLGİN. Nuri; “Gazetelerde Ötekileştirme Pratikleri: Türk Basını Üzerine Bir İnceleme”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Bahar 2010, sayı: 30.

ATAMAN. Hakan, CENGİZ. Orhan Kemal; **Türkiye’de Nefret Suçları**, Ankara, İnsan Hakları Gündemi Derneği Yayınları, 1. Baskı, 2009.

CONNELL. Raewyn; **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika**, Çev. Cem Soydemir, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1998.

CURRAN. W, James; **AIDS-Two Years Later**, Editorial J.N Engl J Med, 1983 Sep. 8; 309(10): 609–611.

ÇEĞİN. Güney, MEDER. Mehmet; “Sembolik Şiddet Arenası: Televizyon ve Medyatik Söylemin Özerkliği Sorunu”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Yıl:2004(1), Sayı:15, 2004.

ÇELİK. Banu; **Benim Adım Kadın**, İstanbul, Haberci Yayınları, 2008.

ÇOBAN. Barış; **Kitle İletişim Sürecinde Toplumsal Gerçeklik ve İktidarın Kurgusu, Medya Okuryazarlığı** (Ed. N. Türkoğlu, M. C. Şimşek). İstanbul, Kalemus Y, 2007.

ÇOLAK. Özlem; **Eşcinsellere Yönelik Nefret Suçları ve Toplumun Bu Suçlar Kapsamında Faile ve Mağdura Yönelik Tutumları**, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.

DUYAN. Veli; “HIV ve AIDS’e İlişkin Damgalanma ve Sosyal Destek”, **Sağlık ve Toplum**, Sayı:1 (11), y.y. 2001.

DUYAN. Veli; **HIV/AIDS Hastalığının Sosyal Boyutu**, yy., Ankara, 2006.

DURSUN. Hasan; “Fuhşa ve Fuhuş Hakkındaki Temel Türk Hukuk Normlarına Genel Bir Bakış”, **TBB Dergisi**, Ankara, 2011 (93).

EAGLETON. Terry; **Eleştiri ve İdeoloji**, Marksist Edebiyat Teorisi Üzerine Bir Çalışma, çev. Savaş Kılıç, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.

EAGLETON. Terry; **Kültür Yorumları**, Çev. Özge Çelik, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1. Basım, 2005.

ESGİN. Ali; **Anthony Giddens Sosyolojisi**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2005.

ETHOS Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar, Hakemli Elektronik Dergi, Sayı: 3 (2), Temmuz 2010, Antalya.

FOUCAULT. Michel; **Toplumu Savunmak Gerekir**, Çev. Şehsuvar Aktaş, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, 2003.

FREUD. Sigmund; **Cinsiyet Üzerine**, Çev. A. Avni Öneş, İstanbul, Say Yayınları, 14. Baskı, 2009.

GOFFMAN. Erving; **Stigmata: Notes On The Management Of Spoiled Identity**, Simon & Schuster Inc., New York, 1963.

GÖĞEBAKAN. Yüksel; "Anadolu'da Ana Tanrıça Kültürü Olarak: Kadın", **İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi**, Özel Sayı, Cilt 1, Malatya, 2011.

GRAMSCI. Antonio; **Hapishane Defterleri**, Çev. Adnan Cemgil, İstanbul, Belge Yayınları, 1997.

GÜRZAP. Can; **Söz Söyleme ve Diksiyon**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2006.

Labris – (Lesbian Human Rights Organization), Belgrade, Serbia, 2007: **"Hate Speech against Lesbian and Gay Population in Electronic Media."**

HOPEWELL. Philip, Christy, LUCE. M. John ; "Pulmonary involvement in the acquired immunodeficiency syndrome," Pub Med, y.y.1984. Erişim; <http://journal.publications.chestnet.org/ on 06/09/2013>.

IŞIK. Metin; **Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri**, Konya, Eğitim Kitabevi, 2002.

İNCEOĞLU. Yasemin, KAR. Altan; **Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010.

İRVAN. Süleyman; **Medya, Kültür, Siyaset**, Ankara, Alp Yayınevi, 2002.

JANSEN. Sabine, SPIJKERBOER. Thomas; **Feeling Homophobia**, Asylum Claims Related To Sexual Orientation and Gender Identity in Europe, Coc Nederland, Vrije Universiteit, Amsterdam, September, 2011.

KARADAĞ. Nergiz; **Cinsel Azınlıkların Bireysel Hakları**, İstanbul, Oniki Levha Yayıncılık, 2008.

KARADUMAN. Sibel; "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü," **Journal of Yasar University** 2010 17 (5) 2886 - 2899, İzmir, 2010. erişim: http://joy.yasar.edu.tr/makale/no17_vol5/No17_Vol5_6_Sibel_Karaduman.pdf, 14.06.2012.

KAOS GL; **Anti-Homofobi Kitabı**, "Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma", Haz. Ali Erol, Ankara, Ayrıntı Basımevi, 2009.

KILIÇ. Deniz; “Bir Ötekileştirme Pratiği Olarak Basında Eşcinselliğin Sunumu: Hürriyet ve Sabah Örneği (2008-2009)”, **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, Sayı 1, Mart 2011.

KOCAMAN. Ahmet, ZEYREK. Deniz, DOLTAŞ. Dilek, DOĞAN. Gürkan, ÖNER, BENLİ. Işıl; RUHİ. Şükriye; **Söylem Üzerine**, Ankara, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş Yayınları, METU Press, 2003.

KÜMBETLİOĞLU. Belkıs; “Ev İşçileri ve Yeni Yasal Çerçeve”, **Ekonomik Yaklaşım Dergisi**, Cilt: 10, Sayı:33, y.y., 1999.

KUDAT. Ayşe; **Satılık Erkeklik: Tarihten Günümüze Erkek Cinselliğinin İstismarı**, İstanbul, Doğan Kitap, 2006.

LEVINE. M.Alexandra, GILL. Parkash S, MEYER, Paul, R; **Retroviral and malignant lymphoma in homosexual men**, y.y. 1995.

LEVY. Robert, M, BREDESEN. Dale, E, ROSENBLUM. Mark, L; **Neurological Manifestations of the Acquired Immunodeficiency Syndrome (AIDS): Experience at UCSF and Review of the Literature**, J Neurosurg 1985; 62:475-495.

LIND. Ann, Rebecca; **Race/Gender/Media: Considering Diversity Across Audience, Content, and Producers**, Boston, Pearson Education Inc., 2004.

LUBUNYA, **Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği Bülteni**, Sayı:3, Haziran-Temmuz 2007, Ankara.

MARDİN. Şerif; **İdeoloji, Bütün Eserleri 3**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.

MARX. Karl, ENGELS. Frederick; **Alman İdeolojisi**, Çev. Emir Aktan, Ankara, Alter Yayınları, 2011.

MASON. Sally, BERGER. Barbara, FERRANS. Carol Estving, SULTZMAN. Vicky, FENDRICH. Michael; “Developing a Measure Of Stigmata by Association with African American Adolescents Whose Mothers Have HIV”, Research on Social Work Practice, y.y., 2009.

MEADOWS. Robert, J; **Understanding Violence and Victimization**, Pearson Education Inc, Third Edition, New Jersey, 2004.

McCULLOUGH. Michael, FIRTH. Norman, A, READE. Peter. C; “Human immunodeficiency virus infection: a review of the mode of infection, pathogenesis, disease course, and the general and clinical manifestations.” Aust Dent J 42 (1):30-37, 1997.

MORA. Necla; **Medya Çalışmaları, Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim**, İstanbul, Alt kitap online yayınevi, 2008.

NAHYA. Nilüfer, Z; “İmgeler ve Ötekileştirme: Cadılar, Yerliler, Avrupalılar,” **Atılım Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 1 Sayı 1, 2011, 27-38.

NORIEGA. Chon, A, IRIBARREN. Francisco Javier; UCLA (Chicano Studies Research Center), An Occassional Series Available In Electronic Format, **Quantifying Hate Speech On Commercial Talk Radio, A Plot Study**, Los Angeles, 2011.

OSKAY. Ünsal; “Popüler Kültür Açısından “İdeoloji” Kavramına İlişkin Yeni Yaklaşımlar, y.y: y.y. 197-253.

OYMAN. Selin; **Cinsel Yönelimi Farklı Mağdur ve Zanlı Kişilere Yapılan Yüklemler Üzerinde Katılımcı Cinsiyeti, Eğitim Düzeyi ve Homofobik Tutumların Rolü**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Sosyal Psikoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

ORAN. Nazan, Tuna, ŞENUZUN. Fisun; “Toplumda Kırılması Gereken Bir Zincir: HIV/AIDS Stigmatası ve Baş etme Stratejileri”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Sayı 5: 1, Sakarya, 2008.

ÖZBUDUN. Sibel, SARI. Cahide, DEMİRER. Temel; **Küreselleşme, Kadın ve “Yeni”-Ataerki**, Ankara, Ütopya Yayınları, 2007.

PAPANIKOLATOS. Nafsika; “Hate speech in the balkans”, Ed. Mariana Lenkova, The International Helsinki Federation for Human Rights (IHF), ETEPE, 1998, p.10-29.

RİFAT. Mehmet; **Göstergebilimin A,B,C’si**, 3. Baskı, İstanbul, Say Yayınları, 2009.

ROSENFELD. Michel; “Hate Speech in Constitutional Jurisprudence: A Comparative Analysis”, (2002-2003) 24 CARDOZO LAW REVIEW 1523, 1523.

SARAÇ. Leyla; “Sporda Homofobi Ölçeği: Türkçe’ye Çevrilmesi ve Adaptasyonu”, **Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe J. of Sport Sciences**, Araştırma Makalesi, 2008, 19 (4), 238–249.

STEVENS. Patricia, E, HILDEBRANDT. Eugenie; “Pill Taking From The Perspective of HIV-Infected Women Who Are Vulnerable to Antiretroviral Treatment Failure”, Qualitative Health Research, 19(5), 2009.

STEVENSON. Nick; **Medya Kültürleri: Sosyal Teori ve Kitle İletişimi**, çev. Göze Orhon-Bariş Engin Aksoy, Ankara, Ütopya Yayınevi, 2008.

ŞAH. Umut; **Türkiye’deki Gençlerin Cinsel Yönelimlere İlişkin Sosyal Temsilleri ve Homofobi** T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

TERZİOĞLU. Füsün; HIV/AIDS ile İlgili Damgalama ve Ayrımcılık: “Hemşireler İçin Müdahale Stratejileri”, **Türk HIV/AIDS Dergisi**, Sayı:7 (2),y.y. 2004.

TORUK. İbrahim, SİNE. Rengim; Haber Söylem Üretimindeki İdeolojik Etki: Wikileaks Haberleri, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, s.351-378.

YAYLAGÜL. Levent; **Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar**, Ankara, Dipnot Yayınları, 2006.

Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl, 10 Örnek, Editör; Cengiz Ağlan ve Levent Şensever. **Sosyal Değişim Derneği**, İstanbul, 1. Baskı, Nisan 2010.

ÜNLÜER. Ayhan, Oğuz; “Medyada Etik Söylem ve Medya Etiğini Biçimleyen Temel Belirleyiciler Üzerine Bir Değerlendirme”, **Küresel İletişim Dergisi**, Sayı 2, 2006.

ÜSTÜNER. Ahat; “Örtmece Sözlerle İlgili Terimler”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, **Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 4/8, y.y. 2009.

VAN DİJK. Teun A, “Haberlerin Söylem Olarak Disiplinler arası İncelenmesi, Erişim”(http://www.nefretsoylemi.org/resimler/200911199701959490.pdf, 03.03.2012)

VISSER. Maretha, MAKIN. Jenifer, LEHOBYE. Kopo; “Stigmatizing Attitudes Of The Community Towards People Living With HIV/AIDS”, **Journal of Community & Applied Social Psychology**, Sayı:16, y.y, 2006.

YETKİN. Barış; “Haber Söyleminde Egemen İdeolojinin Yeniden Üretimi: Magazinleşme Bağlamında Bir Analiz”, Edi. Cengiz Anık. **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı 33, Ankara, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Güz 2011.

WEBER. Anne; **Nefret Söylemi El Kitabı**, Çev. Metin Çulhaoğlu, Avrupa Konseyi Yayınları, 2009.

WEEKS, Jeffrey; “Farklılığın Değeri”, **Kimlik: Topluluk/Kimlik/Farklılık** İçinde. Der. J. Rutherford, çev. İ. Sağlamer, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1998.

WILLIAMS. Raymond; **Kültür**, Çev. Ertuğrul Başer, İletişim Yayınları, Ankara, 1993.

WILLIG. Carla; **Foucaultcu Söylem Analizi** “Introducing Qualitative Research in Psychology”, Çev. Sibel A. Arkonaç, Open University Press: London, 2008.

AIDS REHBERİ, <http://www.aidsrehberi.com/82/aids-gonullu-test-ve-danismanlik-merkezleri-acildi/> erişim tarihi:15.07.2012.

BOURDIEU, P, Erişim,<http://www.scribd.com/doc/24429124/Bourdieu'nun-birey-toplum-ve-ozne-nesne-iliskisine-yaklasimi--sosyal-hayatin-sembolik-ve-maddi-iliskilerine-yeniden-bakisiyla-anlasilabilir>, erişim tarihi: 03.03.2012.

CNNTURK,<http://www.cnnturk.com/2009/dunya/04/28/obama.aids.ile.mucadale.koordinatoru.atadi/524311.0/index.html>, erişim tarihi:22.06.2012.

HABER TÜRK,<http://www.haberturk.com/gundem/haber/757664-cezaevinde-nefes-almak-bile-sorun>, erişim tarihi:03.08.2012.

HURRİYET,<http://webtv.hurriyet.com.tr/2/34101/20829291/1/canli-yayinda-inanilmaz-olay.aspx>, erişim tarihi:23.06.2012.

HÜRRİYET,<http://www.hurriyet.com.tr/saglik/21861769.asp>, erişim tarihi: 15.5.2013.

KAOSGL,<http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=2107>, erişim tarihi:12.12.2011.

KURMESLİLER,http://www.kurmesliler.com/index.php?option=com_content&view=article&id=2490:bu-uelkede-kadn-olmann-bedeli-ar-&catid=16:kadn&Itemid=27, erişim tarihi:11.06.2012.

LINDSEY,http://www.e-lindsey.gov.uk/NR/rdonlyres/0EDD6FB7-53EE-45EF-AD61-16B52BDF1313/0/hate_crime_turkish.pdf, erişim tarihi:17.08.2012.

MEDICAL-TRIBUNE, <http://www.medical-tribune.com.tr/node/3910>, erişim tarihi: 31.01.2013.

MÜLTECİ TV,<http://www.multeci.tv/Article.aspx?PageID=575>, erişim tarihi: 21.03.2012.

NEFRET SÖYLEMİ,http://www.nefretsoylemi.org/nefret_soylemi_nedir.asp, erişim tarihi: 03.06.2012.

NEFRET SÖYLEMİ,<http://www.nefretsoylemi.org/detay.asp?id=57&bolum=makale>, erişim tarihi:12.03.2012.

NEFRET SÖYLEMİ,http://www.nefretsoylemi.org/rapor/rapor_Ocak-Nisan_2012.PDF, erişim tarihi:12.08.2012.

NEFRETSÖYLEMİ, <http://www.nefretsoylemi.org/detay.asp?id=21&bolum=makale>, erişim tarihi: 22.03.2012.

NTV, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/255563.asp>, erişim tarihi: 29.08.2012.

POZİTİF YAŞAM, <http://pozitifyasam.org/tr/pyd/bilgi-kaynagi-medya.html>, erişim tarihi: 20.03.2012.

POZİTİFYAŞAM, www.pozitifyasam.org/assets/files/AIDS_IH_yasalar_TR.doc, erişim tarihi: 17.07.2012.

POZİTİF YAŞAM, <http://pozitifyasam.org/tr/pyd/bilgi-kaynagi-medya.html>, erişim tarihi: 23.03.2012.

POZİTİF YAŞAM, <http://pozitifyasam.org/tr/turkiyede-hiv-aids.html>, erişim tarihi: 12.05.2013

SABAH, http://www.sabah.com.tr/NewYorkTimes/2010/05/03/guney_afrika_sonunda_aidse_karsi_adim_atti, erişim tarihi: 12.06.2012.

TÜRKİYE GAZETECİLER CEMİYETİ, <http://www.tgc.org.tr/bildirge.asp>, erişim tarihi: 03.03.2013.

TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.50c9c291d156b3.07099906, erişim tarihi: 13.12.2012.

UNAIDS, 2010, http://www.unaids.org/globalreport/global_report.htm, Erişim tarihi: 17.07.2012.

UNAIDS, 2011, http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/unaidspublication/2011/20111130_UA_Report_en.pdf, erişim tarihi: 21.10.2012.

UNAIDS, 2011, http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/unaidspublication/2011/JC2216_WorldAIDSday_report_2011_en.pdf, erişim tarihi: 26.10.2012.

UNAIDS, 2012, http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/epidemiology/2012/gr2012/20121120_UNAIDS_Global_Report_2012_en.pdf, erişim tarihi: 11.05.2013.

USHMM, <http://www.ushmm.org/genocide/spv/pdf/summary.pdf>, erişim tarihi: 13.08.2012.

YENİ MEDYA, <http://yenimedya.wordpress.com/tag/nefret-soylemi>, erişim tarihi: 12.03.2012.

WHO, http://www.who.int/mediacentre/news/notes/2012/aids_20121129/en/index.html, erişim tarihi: 13.05.2013.

WIKIPEDIA, http://tr.wikipedia.org/wiki/Ryan_White, erişim tarihi: 22.06.2012.

WIKIPEDIA, http://tr.wikipedia.org/wiki/E%C5%9Fcinsel_evlilik, erişim tarihi: 20.06.2012.

WIKIPEDIA, http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_fahi%C5%9Felik, erişim tarihi: 12.07.2012.

WIKIPEDIA, http://tr.wikipedia.org/wiki/Halil_%C4%B0brahim_Din%C3%A7da_%C4%9F, erişim tarihi: 04.08.2012.

WIKIPEDIA, http://tr.wikipedia.org/wiki/Alan_Turing, erişim tarihi: 04.08.2012.